SBÍRKA SPISŮ PRO MLADEŽ
vynikajících českých spisovatelů.
LXXVII.

Dvanáct pohádek.

NAPSALA

BOŽENA NĚMCOVÁ.

S 12 obrázky.

V PRAZE
NAKLADATEL Dr. FRANT. BAČKOVSKÝ KNIHKUPEC.
1905.

Za 2 K 40 h, skv. váz. 3 K.

Nákladem knihkupectví **Dra Frant. Bačkovského v Praze** vyšly také tyto spisy, které napsala

Bož. Němcová:

Tři pohádky.

S 3 obrázky.

(Upraveny jsou tu pro mládež tyto pohádky: Jak Jaro mil k štěstí přišel. — O Maryčce — O Popelce.)

Za 1 K, skv. váz. 1 K 60 h.

Pan učitel.

S 2 obrázky.

(Též upraveno pro mládež.)

Za 50 h.

Pohádky Boženy Němcové.

Pět svazků skv. váz. po **90 h.**

Svazek I obsahuje: Šternberk. Tři rady. Sedlák milostpánem. Spravedlivý Bohumil. Jak se učil Honza latinsky. O kohoutkovi a slepičce. Neohrožený Mikeš. O černé princezně.

Svazek II. obsahuje: O třech zakletých psech. Selka a Honza. Tajemný pás. Bratr a sestra. Kdo je hloupější. O Pánu Bohu. Chytrost nejsou čáry.

Svazek III. obsahuje: Viktorka. Půjčka za oplátku. Potrestaná půjčka. Silný Ctibor. O třech bratřích. Devět křížů Kdo snědl holoubátka? O Nesytovi. O hloupém Honzovi. Chudý a boháč. O Jozovi. Rozkoš.

Svazek IV. a V. vyjde r. 1906. Každý svazek jest ukončeným celkem, takže lze koupiti kterýkoli za 90 h.

Tato „Sbírka spisů pro mládež“

obsahuje v číslech nejnovějších (dřívější oznámena na číslech předešlých):

Číslo LII.: České pohádky a pověsti. Vypravuje J. K. Hraše. S 15 obr. Za 1 K 40 h, skv. váz. 2 K.

Číslo LIII.: Z lesnatých končin. Tři povídky z prázdnin. Vypravuje L. Beným šek. Za 1 K 20 h.

Číslo LIV.: Rok v starodávných slavnostech našeho lidu. Pro mládež upravil F. V. Vykoukal. Za 2 K 20 h.

Číslo LV.: Obrázky z Francie. Pro mládež upravil Dr. J. Guth. Za 1 K 70 h, skv. váz. v plátně 2 K 70 h.

Číslo LVI.: Pod sluncem jihu. Pro mládež upravil Dr. J. Guth. Za 2 K, skv. váz. v plátně 3 K.

Číslo LVII.: Obrázky z Řecka. Pro mládež upravil Dr. J. Guth. Za 1 K 80 h, skv. váz v plátně 2 K 80 h.

Číslo LVIII.: Petrovský pán. Povídka z doby válečné. Napsal L. Beným šek. Za 1 K 20 h, skv. váz. 2 K 40 h.

Číslo LIX.: Staří a mladí vlastenci. Sepsal Kl. Čermák. S mnoha obrázky. Za 2 K, skv. váz. Za 3 K.

Číslo LX.: Malému čtenáři. Řada povídek pro nejnižší stupeň věku školního od F. J. Andrlíka. Za 1 K 10 h.

Číslo LXI.: Zmar a zdar. Dějepisná povídka od Fr. Hrnčíře. Za 1 K 50 h, skv. váz. 2 K 50 h.

Číslo LXII.: Z jara žití. Řada povídek od F. J. Andrlíka. Za 72 h.

Číslo LXIII.: Obrazy ze života panovníků z domu Habsbursko-Lotrinského. Šestnáct mravoučných povídek. Napsal J. K. Hraše. Druhé vydání. Za 90 h.

Číslo LXIV.: Staré pověsti. Napsal Fr. Hrnčíř. Za 56 h.

Číslo LXV.: Ze světa pohádek a bájí. Pro mládež dospělejší sebral J. Košťál. Za 3 K.

Číslo LXVI.: V září půlměsíce. Povídka z posledních zápasů křesťanů balkánských. Napsal F. J. Andrlík. Za 1 K 60 h, skv. váz. 2 K 60 h.

Číslo LXVII.: Zábavy přírodopisné. K prospěchu mládeže spořádal K. Starý. Druhé vydání. Se 62 obrázky. Za 3 K, skv. váz. 4 K 20 h.

Číslo LXVIII.: Nerozluční. Povídka od F. J. Andrlíka. Za 1 K 80 h, skv. váz. 2 K 80 h.

Číslo LXIX.: Z lásky sesterské. Povídka od A. Dostála. Za 1 K 10 h, skv. váz. 2 K 10 h.

Číslo LXX.: Děti a zvířata. Řada črt pro nejmladší čtenáře od F. J. Andrlíka. Za 1 K 20 h.

Číslo LXXI.: Naše nové pohádky a pověsti. Patnáct nových národních zkazek. Sebral J. K. Hraše. S 5 obrázky. Za 90 h, skv. váz. 1 K 50 h.

Číslo LXXII: Z hlubin věků dávných. Vypravuje Kl. Čermák. S mnoha obrázky.

Číslo LXXIII.: Hus. Jeho život a dílo. Napsal Dr. V. Flajšhans. Za 1 K 30 h.

Číslo LXXIV.: Hodná macecha. Povídka od J. Ježka. Druhé vydání. Za 1 K 15 h.

Číslo LXXV.: Z naší minulosti. Národní povídky a pohádky. Napsal J. K. Hraše. Druhé, opravené vydání. S obrázky.

Číslo LXXVI.: Ze starých dob. Národní pohádky a povídky. Napsal J. K. Hraše. Druhé, opravené vydání. S obrázky.

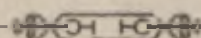
Číslo LXXVIII. Tajemství lesní pustiny. Kouzelná povídka. Napsala B. Klimšová.

Číslo LXXIX.: Za chlebem. Příhody české rodiny v Mandžursku za války rusko-japonské. Dospívající mládeži napsal F. J. Andrlík.

Číslo LXXX.: Zrnka. Padesát a dvě nové bajky. Napsal J. K. Hraše. Druhé, opravené a rozmnožené vydání. S obrázky.

Sbírka spisů pro mládež

vynikajících českých spisovatelů.

Číslo LXXVII.

BOŽENA NĚMCOVÁ:

DVANÁCT POHÁDEK.

V PRAZE.

NAKLADATEL Dr. FRANT. BAČKOVSKÝ, KNIHKUPEC.

1905.

DVANÁCT POHÁDEK.

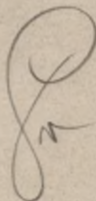
NAPSALA

BOŽENA NĚMCOVÁ.

S 12 OBRÁZKY.

V PRAZE.

NAKLADATEL Dr. FRANT. BAĆKOVSKÝ, KNIHKUPEC.

1905.

Připomínka.

Jako pro číslo XVI. „Sbírky spisů pro mládež“ tak i pro tento svazek vybral jsem některé pohádky delší — ostatní vydávám s názvem „Pohádky Boženy Němcové“, v nichž těchto dvanáct ani dřívější tři nebudou — a také poopravil jsem je příslušně na některých místech.

Nakladatel.

O zlatém kolovrátku.

Jedna chudá vdova měla dvě dcery, dvojčata. Byly si v tváři tak podobny, že je nebylo možno rozeznati. Ale tím rozdílnější byly jejich povahy. Dobrunka byla děvče poslušné, pracovité, přívětivé a rozumné, zkrátka děvče nad obyčej dobré. Zloboha naproti tomu byla zlá, mstivá, neposlušná, lenivá a hrdá, ba měla všecky nectnosti, které jen vedle sebe býti mohou.

A matka přece jen Zlobohu ráda měla a kde jen mohla, jí nadlehčovala. Aby se něčemu naučila, dovedla ji matka do města do jedné služby, kde se jí dosti dobře vedlo. Dobrunka musila zatím doma malé hospodářství spravovati. Když ráno kozu nakrmila, skromné, ale chutné jídlo připravila, světničku a kuchyňku čistě vymetla a uspořádala, musila ještě, neměla-li právě potřebnější práci před rukama, ke kolovrátku zasednouti a pilně příst. Tenounké její předivo matka potom v městě prodala a za čašté z výdělku Zloboze na šaty koupila; ubohá Dobrunka však z toho nikdy ani za vlas nedostala. Proto přece matku milovala, a ač od ní za celý den ani vlídného oka neviděla ani dobrého slova neslyšela, přece ji vždycky bez

škaredění a bez odmluvy poslouchala, takže ani Pán Bůh od ní reptavého slova neslyšel.

Jednou matka odešla do města. „To ti povídám, ať nezahálíš, co budu pryč!“ přikazovala Dobrunce, která jí kus cesty za chaloupku uzlíček s předivem vynášela.

„Víte, matičko, že se nedám k práci nutiti; tedy také dnes, až si pouklidím, pilně příti budu, abyste se mnou spokojena byla.“

Když matce uzlík podala, vrátila se do chaloupky. Tu, jakmile po síni, kuchyňce a světničce uklidila, zasedla si ke kolovrátku a počala přísti. Byl to její obyčej, že když byla sama doma, u předla zpívala; protož i tenkráte, sotva že se usadila, začala jemným hláskem všecky písně, které uměla, jednu po druhé zpívati. V tom slyší venku koňský dupot. I myslí si: „Kdo pak to asi k nám zabloudil? Musím se podívat.“ Vstane tedy od kolovrátku a malým okénkem pokukuje na dvorek, kdežto vidí mladého muže s bujného vraníka slízati. „Totě krásný pán,“ šeptá Dobrunka sama pro sebe, pořád u okna stojíc. „A jak mu ten kožený šat a čepice s tím bílým pérem na těch černých vlasech dobře sluší! Teď uvazuje koně a jde k nám; musím se podívati, co žádá.“

V tom mladý pán kročil do dveří; nebo tenkráte nebyly ještě žádné závory ani zámky a přece se nikomu nic neztratilo. — „Pozdrav tě Bůh, děvče!“ řekl k Dobrunce.

„I vás, pane!“ odpověděla Dobrunka. „Co se vám líbí?“

„Prosil bych tě o trochu vody, mám velkou žízeň.“

„Hned vám posloužím; zatím se posaďte!“

Běžela, vzala džbáneček a když jej čistě vymyla, nabrala u studánky vody a pánovi donesla. „Ráda bych vám něčím lepším posloužila, ale nemám nic jiného.“

„Hleď, jak mi to chutnalo,“ odpověděl pán, prázdný džbánek jí vraceje.

Dobrunka jej zase na místo dala, aniž pak pozorovala, že jí mladý pán zatím měšec plný peněz potají do postele strčil.

„Nyní ti děkuji za občerstvení, a dovolíš-li, přijdu zítra zase.“

„Je-li vám to k potěšení, přijďte!“

Na to podal Dobrunce ruku, vyšvihnul se na koně a ujížděl pryč.

Dobrunka zasedla zase ke kolovrátku, ale obraz mladíkův zůstal jí pořád na mysli. Ještě nikdy se jí nitka tak často neutrhla jako tenkráte.

Večer přišla matka domů, vypravovala mnoho, co všecko Zloboha umí a jak se z ní denně hezčí děvče dělá. Konečně se ptala Dobrunky: „Což pak jsi nic neslyšela? Byl prý zde velký hon.“

„Ach, ano, zapomněla jsem vám říci, že se tu nějaký pán zastavil; prosil mě o trochu vody, kterou jsem mu hned dala; byl pěkně ustrojen v koženém šatě. Víte, jak jsem to jednou s vámi ve městě byla, viděly jsme také tak ustrojené pány, v takovém koženém šatě, malou chlupatou čepičku s bílým pérem na hlavě; na plecech měl kuši. Bezpochyby že to byl

. . . podal Dobrunce ruku . . .

jeden z myslivců. Když se napil, sedl na vraníka a jel opět dále.“ To však Dobrunka zamlčela, že jí při odchodu ruku stiskl a slíbil, že druhý den zase přijde.

Večer, když Dobrunka matce lože chystala, vypadl z postele těžký měšec s penězi. S podivením ho Dobrunka zdvihla a matce podala. — „Kdo ti tolik peněz dal?“

„Mně nikdo. Ale snad je ten pán sem strčil, jinak nevím, kde by se tu byly vzaly.“

Matka vysypala peníze na stolek. Bylo to samé zlato. „I pro Pána Boha, tolik peněz!“ divila se stará; „to musí býti bohatý pán; viděl snad, že to u nás chudě vypadá, a učinil milosrdný skutek; Bůh mu za to štěstí popřej!“ Na to peníze shrnula a do trubly schovala.

Jindy, když si Dobrunka lehla, po denní práci všecka jsouc utrmácena, brzy usnula; ale té noci nemohla živou mocí usnouti; pořád a pořád měla obraz mladého jezdce před sebou a teprve pozdě na noc spánku v náruč klesla. Tu se jí zdálo, že jest ve velkém zámku a chotí mocného pána, pán však že jest jezdec, kterého včera viděla. Dávají se velké hody, při kterých je mnoho hostů; tu vstane se svým manželem od stolu a jde s ním do jiného pokoje, on ovine ruku kolem jejího pasu; v tom skočí mezi ně černá kočka a zatne Dobrunce ostré drápy do srdce tak, že jí krev bělostný šat brkem postříká; Dobrunka vykřikne a v tom se probudí. „To byl podivný sen,“ pravila sama k sobě. „Co to asi bude? Tak hezky se začal, ale ta ukrutná kočka jej pokazila; to neznamená nic dobrého.“

S takovým výkladem podivného snu Dobrunka vstala a začala se strojiti. Jindy nepotřebovala k tomu

mnoho času, tenkráte však nemohla na sobě nic dost hezky vyhladiti a urovnati. Vlasy si upletla a červenými pentlemi protkala, což jenom ve svátek dělávala; sukni měla jen z cajku, ale čistou a pentlí obroubenou, k tomu šněrovačku z damašku a košilku bílou jako sníh. Když se tak přistrojila, bylo milo se na ni podívati. Potom šla po své práci.

Když se blížila polední hodina, neměla u kolovrátku žádného pokoje; pořád si hledala po venku nějaké šukání, ale to jen proto, aby mohla mladého jezdce vyhlížeti. Ten nedal dlouho na sebe čekati. Ale Dobrunka, jak ho zdálí spatřila, běžela honem ke kolovrátku, aby ji neviděl a si nepomyslil, že ho vyhlížela. Když přijel na dvorek, skočil rychle s koně, vešel do světničky a uctivě ji pozdravil. Dobrunce při tom srdečko tlouklo, že jí div zpod šněrovačky nevyskočilo. Matka sbírala v lese dříví, a Dobrunka byla tedy s ním sama. Když ho pozdravila a, aby si sedl, pobídla, šla opět ke kolovrátku.

„Jak jsi se vyspala, Dobrunko?“ ptal se mladík, za ruku ji bera.

„Dobře, pane.“

„Co pak se ti zdálo?“

„Ach, já měla podivný sen.“

„Pověz pak mi ho, já umím sny dobře vykládat.“

„Vám to právě pověděti nemohu.“ —

„Proč?“

„Inu, protože to bylo o vás.“

„Právě proto mi to pověděti musíš.“

Tak se spolu hádali, až mu Dobrunka sen přece pověděla.

„Hleď, až na tu kočku," pravil cizinec, „může sen tvůj se vyjeviti."

„Jak by se to mohlo státi, abych takovou paní byla?"

„Nechceš býti mou ženou?"

„Pane, vždyť já žertu rozumím."

„Nikoli, Dobrunko, to není žádný žert; já to myslím opravdu, a dnes jsem schválně pro odpověď přijel, chceš-li mi ruku podati."

Dobrunka se zamyslila a s lehkým uzarděním jezdci pak ruku podala. V tom vstoupila matka do dveří. Mladík ji pozdravil a hned beze všeho okolku vyznal, že Dobrunku miluje, ona že ho také ráda má, takže jim k úplné blaženosti jen matčino svolení schází. „Mám svůj dům," doložil, „a mohu se ženou dobře živ býti; také pro vás, matičko, mám místa dosti v domě a u stolu svého."

To když stará slyšela, nezdráhala se dlouho dáti jim své požehnání. Na to řekl k Dobrunce: „Přeď jen, má milá, rozmilá! Až napředeš na svatební košili, přijdu si pro tebe." A políbiv ji, podal matce ruku, vyšvihnul se na vraníka a rychle odjížděl.

Od té chvíle zacházela matka s Dobrunkou mnohem vlídněji. Za ty peníze, co od mladého pána měly, koupila stará také Dobrunce ledacos potřebného, ačkoliv z nich přece jen Zloboha nejvíce dostala. Dobrunka si toho však málem ani nevšímala, její

radost byla, když jen mohla u kolovrátku seděti, pilně přísti a na svého milence mysliti.

Tak jí čas rychle ubíhal, a dříve než se nadála, bylo na košili napředeno. Její milý musil to míti dobře vypočteno, neboť přijel v týž den, jak byl přislíbil. Dobrunka vyběhla mu naproti, a on ji upřímně k srdci přivinul.

„Máš upředeno na košili?“ ptal se jí žertuje.

„Mám.“

„Můžeš tedy tu chvíli se mnou jeti?“

„Proč tak na kvap?“

„Nemohu jinak, má drahá; zítra již musím do boje, a proto bych rád, abys mne zatím doma zastávala a, když se vrátím, co má žena opět přivítala.“

„Co pak tomu ale řekne matka?“

„Ta musí býti spokojena.“

Šli tedy k matce do světničky, kde jí ženich žádost svou přednesl. Co měla dělati? Musila se do vůle bohatého ženicha vzdáti. Když je požehnala, řekl jí tento: „Seberte své věci a přijďte k mé Dobrunce, aby se jí nestýskalo! Až města dojdete, ptejte se jen ve knížecím zámku na Dobromila! Lidé vám ukážou, kam máte jíti.“ Na to pojal uslzenou Dobrunku za ruku, posadil ji před sebe na kůň a uháněl k svému domovu.

Ve knížecím zámku bylo množství lidu pohromadě, všecko se k boji chystalo. Někteří z nich stáli u vrat, i zdálo se, že někoho očekávají. Tu se žene jezdec k zámku, maje před sebou na koni pannu co den krásnou. „Již jede!“ křičeli všickni, že se to po

zámku rozléhalo; každý nechal práci ležeti a kvapil ke vratům.

Když Dobromil s Dobrunkou až do dvora přiklusal, shrnuli se všickni, kde kdo byl, a jakoby si řekli, počali jedním hlasem volati: „Zdráva buď kněžna naše, zdráv buď kníže náš!“

Dobrunka byla jako u vidění a nevěděla, co o tom mysliti má. „Což pak jsi, Dobromile, kníže?“ tázala se, hledíc v jasnou tvář jeho.

„Ano, a není ti to milé?“

„Mně je to vše jedno, ať bys byl čímkoliv; ale řekni, proč jsi mě tak oklamal?“

„Já tě neoklamal; vždyť jsem ti slíbil, že se ti sen tvůj vyplní, jestliže si mne za muže vezmeš.“

Tenkráte nebylo ještě potřebí tolik příprav k stavu manželskému; když se dva měli rádi a rodiče svolili, bylo po všem; a protož Dobromil Dobrunku svým poddaným hned jakožto svou ženu představil, načež se všickni do hodovní síně odebrali. Druhý den rozloučil se mladý manžel s drahou Dobrunkou a odjel do boje.

Jako bludná ovce chodila mladá kněžna po skvostném zámku, a byla by se raději po lese toulala a v osamělé chaloupce návrat manžela očekávala nežli zde, kde se jí jako v cizině zastesklo. To však netrvalo dlouho; za půl dne naklonila si každé srdce svou přirozenou dobrotivostí a upřímností.

Druhý den poslala pro svou matku; ta přišla a přinesla jí také kolovrátek. Teď byla dlouhá chvíle ta tam. Dobrunka myslila, že to bude pro matku milé

překvapení, když uslyší, čím se její dcera stala; ta však škaredě na to hleděla, neboť si tajně v srdci přála, aby to štěstí raději Zlobohu bylo potkalo. To ji hnětlo.

Když takto několik dní uplynulo, matka řekla k Dobrunce: „Vím, dcero milá, že ti tvá sestra mnohdy křivdu činila, ale ona toho teď lituje; pročež jí odpusť a vezmi ji k sobě!"

„Byla bych to od srdce ráda hned učinila, kdybych se byla nadála, že by ke mně šla. Chcete-li, půjdeme pro ni tu chvíli."

„Ano, učiň tak!"

Kněžna poručila, aby se do vozu zapřáhlo; potom si do něho s matkou sedly a jely k lesu. Když přijely až po kraj, slezly obě. Dobrunka rozkázala sluhovi, aby tam na ně počkal, a šla s matkou k chaloupce, kde ji sestra očekávala. A když přicházely k chaloupce, vyběhla jim Zloboha naproti a líbala šťastnou sestru přejíc, aby se jí vždy tak dobře vedlo. Odtud vedly ji ty podvodnice do světničky. Tu však sotva když přes práh kročila, popadly ji obě, a Zloboha přichystaný nůž do ní vrazila. Na to jí uřezaly ruce a nohy, oči vyloupaly a tělo tak zohavené do lesa zanesly, oči však, nohy a ruce dobře schované s sebou do zámku vzaly, jsouce toho domnění, že by je kníže tak rád neměl, kdyby nebylo něco od předešlé ženy v domě. Zloboha oblekla Dobrunčiny šaty a s matkou z chaloupky odešla. Za lesem sedly do kočáru a jely domů.

V zámku nikdo nepozoroval, že to není pravá paní; sloužícím zdálo se toliko, že byla paní jejich první dny mnohem lepší, než je teď.

Ale zatím ubohá Dobrunka nebyla mrtva, ona se po několika hodinách probudila, a tu cítila, že ji teplá ruka potírá a do úst hojivé kapky pouští. Neviděla ť ovšem, kdo to je, protože očí neměla. Když se znenáhla na všecko upamatovala, začala si naříkati na nepřirozenou matku a ukrutnou sestru.

„Mlč a nenaříkej!“ ozval se temný hlas vedle ní, „všecko se dobře skončí.“

„Ach, jak by se to mohlo státi, vždyť nemám očí ani nohou ani rukou; já již nikdy nespatřím to jasné slunce a ten zelený háj, nikdy již neobejmu svého Dobromila, aniž mu kdy na košile přísti budu. Co jsem provinila, ty zlá matko a mnohem horší sestro, že jste mě tak zkazily?“

Mezi tím vyšel starec, jenž prve k ní mluvil, z jeskyně ven a třikráte zavolal. Tu přiběhl k němu chlapec a ptal se, co chce. On mu poručil, aby sečkal, až se vrátí. Po malé chvíli přinesl zlatý kolovrátek a pravil: „S tímto kolovrátkem půjdeš do města do knížecího zámku. Tam se s ním posadíš, a bude-li se tě kdo ptáti, zač je, řekneš: Za oči; a také ho nikomu nedáš, kdo by ti dvě oči za něj nepřinesl.“ S takovým rozkazem chlapce odeslav, sám se opět k Dobrunce vrátil.

Chlapec kráčel zatím k městu a přímo do zámku, kdežto se u vrat s kolovrátkem usadil, právě když se Zloboha s matkou z procházky vracela.

„I podívejte se, matko,“ zvolala, „jaký to skvostný kolovrátek; na tom bych mohla sama přísti, počkejte, já se zeptám, je-li na prodej.“ Šla tedy blíže k chlapci a ptala se ho, zač je. — „Za oči, paní.“ — „Za oči?“ — „Ano.“ — „Totě divná věc. Proč právě za oči?“ „Já nevím, otec mi tak poručil, a tedy ho nesmím za peníze prodati.“

Zloboha si kolovrátek pořád prohlížela, a čím více na něj hleděla, tím více se jí líbil; najednou si vzpomněla na Dobrunčiny oči. „Maminko, hleďte, jako kněžna musím míti přece něco, co každý nemá; až přijede kníže domů, bude chtíti, abych předla, a pomyslete jen, jaká to bude krása, když budu přísti na zlatém kolovrátku; máme ty Dobrunčiny oči schované, dejme je za něj, vždyť nám zůstanou nohy a ruce!“

Matka, lehkomyslná tak jako dcera, svolila; Zloboha přinesla oči sestřiny a za kolovrátek je dala.

Chlapec pospíchal s očima k lesu. Když přišel k jeskyni, odevzdal je starci a odešel. Tento šel s nima k Dobrunce a zlehounka jí je do důlků vtlačil. Ta náhle prohlídla. Viděla před sebou starce, jemuž bílé vousy až přes prsa splývaly. Šedý šat pokrýval vysokou jeho postavu od hlavy až k patám. Poslední paprsky zacházejícího slunce padaly úzkým vchodem jeskyně na jeho vážnou a přívětivou tvář a polily ji ruměnnou září. Ne jinak bylo Dobrunce, než jakoby před ní nějaký svatý stál. „Jak se tobě,“ pravila, „ty svatý muži, za tvou lásku odměním? Ach, kýž bych mohla jen tvé ruce zlíbat!“ „Buď

ticha,“ přetrhl starec řeč její, „a očekávej všecko pokojně!“ Na to opět odešed, přinesl Dobrunce na dřevěném talíři chutné ovoce a postavil je na její, z vonného listí a mechu ustlané lože, pak vybíral červené jahody, a jako starostlivá máti drahé děcko, tak on Dobrunku krmil; potom jí z dřevěného koflíku dával zapíjeti.

Druhý den časně ráno starec stál opět před jeskyní a volal na chlapce. Když přiběhl, dal mu zlatou přeslici a řekl: „S tou přeslicí půjdeš zase do knížecího zámku a posadíš se s ní u vrat; bude-li se tě někdo ptáti, zač je, odpověz: Za nohy, a dříve jí nikomu nedávej, dokud tobě dvou noh nedá.“

Chlapec s přeslicí odešel, a starec se vrátil do jeskyně. Zloboha stála u okna a dívala se na dvůr právě, když se chlapec s přeslicí u vrat usazoval. Hned běžela k matce a řekla jí to. „Pojďte se jen podívat! U vrat sedí zase ten chlapec a má překrásnou přeslici.“ Šly tedy k němu. „Zač je ta přeslice?“ ptala se chlapce. „Za nohy, paní.“ „Za nohy?“ „Ano.“ „Řekni mi, co s tím otec tvůj dělá?“ „To vám nemohu pověděti; neboť se nikdy otce neptám, proč se to neb ono státi má; co mi poručí, to vykonám, a protož vám za nic jiného přeslici tu dáti nemohu, leč za nohy.“

„Poslechněte, matičko! Když ten kolovrátek mám, bylo by příslušné, abych k němu i přeslici měla; máme ty Dobrunčiny nohy schované; což, kdybych mu je dala? Vždyť nám ještě ruce zůstanou!“ — „Dělej, jak chceš,“ odpověděla matka. Zloboha přinesla

tedy zaobalené nohy a chlapci je za přeslici dala. Na to s radostí do svých pokojů odešla, a chlapec pospíchal k lesu.

Když přišel k jeskyni, odevzdal je starci a odešel. Tento bral se s nima do jeskyně, vzal mast, namazal Dobrunce rány a nohy jí zase přidělal. Ona chtěla vyskočiti z lože, ale starec jí nedal. „Nyní zůstaň tiše ležeti, až budeš docela zdráva! Pak ti dovolím, abysi vstala.“ Musila se spokojiti, což také ráda učinila; neboť byla přesvědčena, že jí starec nic zlého neradí.

Třetího dne ráno poustevník zavolal chlapce, dal mu zlatý kužel a řekl: „Dones ho zase do knížecího zámku na prodej! Bude-li se tě někdo ptáti, zač je, řekni: Za ruce; a kdo ti dá ruce, tomu dej kužel!“

Když přišel chlapec s kuželem do zámku a u vrat se s ním postavil, přiběhla k němu Zloboha, která se právě s matkou po dvoře procházela. „Zač pak je ten kužel, chlapče?“ ptala se. „Za ruce, paní.“ „Ale to je divná věc, že nic za peníze neprodáváš.“ „Vzácná paní, já nemohu jinak jednati, než jak mně od otce přikázáno.“

Teď byla Zloboha v rozpacích. Kužel byl roztomilý, a ona by ho byla tuze ráda ke kolovratu koupila, aby se měla čím pochlubiti. To však ji mrzelo, že by musila za něj ruce dáti; neboť by jí pak nic od Dobrunky nebylo zůstalo.

„Řekněte mi přece, matko, musím-li něco od Dobrunky míti, aby mě kníže tak jako ji miloval?“

„Inu," odpověděla matka, „lépe bylo by přece, kdybys si je nechala; já alespoň častokráte slýchala, že je to dobrý prostředek k zachování domácí lásky. Pro mne si ale dělej, jak chceš."

Zloboha se chvilku rozmýšlela, ale potom důvěrou ve svou krásu a marnomyslností zavedena, běžela pro ruce a chlapci je dala. Kužel, na němž se len nad hedbáví jemnější a červenou pentlí otočený lesknul, byl z ryzího zlata. Potěšena nad tak skvostným nářadím, šla je uložiti ke kolovrátku a k přeslici; ale matka vrtěla hlavou a mrzela se nad dceřinou zpozdilostí.

Chlapec byl zatím již zase zpátky. Když ruce starci odevzdal, zmizel. Ten šel s nima k Dobrunce a namazav jí rány jako den před tím, k tělu je přidělal. Sotvaže Dobrunka rukama pohybovat mohla, nedala se již na loži držeti. Vyskočila a padnouc starci k nohám, líbala ruce, které jí tak mnoho dobrého udělaly.

„Tisíceré díky tobě, dobrodinče můj!" zvolala, radostí slzy prolévajíc. „Odměniti se tobě nikdy nemohu, to vím, ale žádej cokoliv, a kdyby to sebe těžší bylo, já to mileráda pro tebe učiním."

„Já od tebe ničeho nežádám," odpověděl starec a zvolna ji pozdvihnul. „Co jsem pro tebe učinil, učinil bych pro každého jiného; to je má povinnost. Nyní zůstaň zde tak dlouho, dokud někdo pro tebe nepřijde; o jídlo se nestarej, to ti pošlu."

Ještě mu chtěla Dobrunka ledacos říci, ale on se jí před očima ztratil, aniž ho již spatřila. Teď vy-

běhla Dobrunka z jeskyně, aby se zase jednou na ten boží svět podívati mohla. Nyní teprve znala cenu svého zdraví. I vrhla sebou na zem a líbala ji, brzy tancovala a objímala štíhlé jedle, brzy zase láskou roztoužená s pláčem ruce proti městu rozpínala. Byla by se snad i také do města rozběhla, kdyby ji nebyla slova starcova na místo poutala.

Zatím se v zámku divné věci dály. Cestující totiž přinesli zprávu, že se kníže z boje vrací. Každý se těšil na dobrého pána, neboť nebyli s paní tuze spokojeni. Zloboha a matka se však přece trochu strachovaly, jak to as vypadne. Za několik dní kníže přijel; s radostnou tváří běžela mu Zloboha vstříc, a on ji vroucně k srdci přitiskl. Neměla tedy již žádného strachu, že ji pozná.

Strojily se hody; neboť bylo mnoho hostů s knížetem přijelo, kteří si u něho odpočinouti a v rozkoši se zotaviti chtěli. Zloboha, jenž po straně Dobromilově seděla, nemohla se na něho dosti vynadívati; zalíbil se jí statný kníže, a byla ráda, že se jim to tak dobře se sestrou podařilo.

Když bylo po hostině, Dobromil ptal se své domnělé ženy: „Co jsi dělala po vždy, má drahá Dobrunko? Zajisté že jsi pořád předla?“

„Máte pravdu, drahý manžele,“ odpověděla úlisně Zloboha, „ale můj starý kolovrátek se mi pokazil, i přišel sem jakýsi chlapec a prodával překrásný zlatý kolovrátek: ten jsem si místo onoho koupila.“

„Ten mi musíš hned ukázati,“ řekl kníže a pojav Zlobohu pod paží, vedl ji ze síně. Šla s ním do po-

koje, kde kolovrátek schovaný měla, a tam mu ho ukazovala. Dobromilovi se kolovrátek náramně líbil. „Sedni si, Dobrunko,“ promluvil k ženě, „a zapřeď na něj! Já bych tě již zase jednou rád u přeslice viděl.“

Ta se nedala dlouho pobízeti a honem ke kolovrátku zasedla. Dává nohu na podnožku, aby kolečkem zatočila, tu začne něco v kolovrátku zpívati: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; tvou ženou nikdy nebyla, ženu tvou ti zabila.“

Zloboha zůstala jako omráčená; ale knížetem to trhlo, a s podivením přelítlo jeho oko celý pokoj, odkud asi zpěv přichází; když však nic neviděl, poručil Zloboze, aby jen dále předla. Celá se třesouc uposlechla. Sotva podruhé přísti začala, ozval se znova hlásek: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; vlastní sestru zabila, v lese ji pochovala.“

Všecka bez sebe, chtěla Zloboha od kolovrátku odběhnouti, ale kníže, který náhle v její strachem zohyzděné tváři poznal, že to není jeho jemná Dobrunka, chopil ji za ruku a mocí k sedátku přinutiv, poručil přísným hlasem, aby dále předla. Ještě jednou nešťastným kolečkem zatočila, a tu se ozval po třetí hlásek: „Sedni, pane, na vraníka, pospěš, pojeď do lesíka, v jeskyni Dobrunka sedí, s touhou ti naproti hledí.“

Na ta slova Dobromil Zlobohu pustil a vyletěv z pokoje na dvůr, poručil, aby mu v okamžení nejrychlejšího koně osedlali. Chasa, polekaná strašným pohledem pána svého, běžela, co dech stačil, aby

rozkaz jeho vyplnila. V okamžení stál osedlaný kůň před Dobromilem a ledva ucítil vraník ostruhu pána, uháněl s ním přes hory a doly, že se podkůvky ani země nedotýkaly.

Jak přijel kníže do lesa, nevěděl, kde má jeskyně hledati. Naměřil tedy rovnou cestou. Když kousek ujel, přeběhne mu najednou bílá laň přes cestu; kůň se jí lekne, hodí sebou na pravou stranu a uhání s pánem přes křoví a houští a zastaví se pod jednou skalou. Dobromil s něho skočí a uváže ho ke stromu, maje na mysli, že se pěšky v lese po Dobrunce ohlídne. Vyleze tedy nejdříve na skálu; tu vidí mezi stromy něco se běleti; žádostiv zvěděti, co by to asi bylo, leze dál, a tu se octne najednou před jeskyní. Ale jaká to radost pro něho, když do ní vstoupí a svou Dobrunku tu spatří! I padne jí okolo krku, objímá ji a líbá a dlouho se do její půvabné tváře dívaje, praví: „Kde jsem jen oči měl, že jsem tebe, ty anděle, od tvé ďábelské sestry hned nerozeznal?“

„Co víš o mé sestře? Kdo ti co řekl?“ ptala se Dobrunka, která o kolovrátku a o ničem ani nejmenšího nevěděla. Tu jí teprve kníže všecko vypravoval, a ona to opět jemu povídala, co se s ní po odchodu jeho událo. „Od té doby,“ dokončila své vypravování, „co starec zmizel, nosí mně každý den malý chlapec jídlo.“

Na to se posadili spolu na trávu, a ona mu přinesla na dřevěném talíři ovoce k občerstvení. Když pojedli a trochu si ještě pohovořili, vzali dřevěný talíř a koflík s sebou na památku, a kráčeli se skály

dolů. Dobromil posadil svou pravou ženu před sebe na koně a uháněl s ní k domovu.

Domácí ho již očekávali, aby mu pověděli, co se za jeho nepřítomnosti stalo; ale jeden na druhého koukal jako v pomatení, když viděli, že si pán tu samou paní veze, kterou ďábel před nedávnem i s matkou před jejich očima v povětří odnesl. Kníže, který to na nich pozoroval, co jim asi mozek mate, v krátce všem příběh své ženy vypravoval. Tu jednomyslně všickni bezbožné sestře zasloužený trest přáli.

Zlatý kolovrátek byl ten tam, ale Dobrunka si vyhledala svůj starý a pilně předla na košile pro svého milého muže. Nikdo v celé zemi neměl tak tenké košile a nebyl tak šťastný jako kníže Dobromil.

O sedmi krkavcích.

Matka pekla chléb a přislíbila svým sedmi synům, že udělá každému po bochníčku, budou-li tiší. Chlapci umlkli na chvíli jako pěny, ale bochníčky za tu chvíli upečeny býti nemohly, a chlapcům trpělivost brzy přešla. Začali matku zase hněvati, neustále za sukně ji tahati a křičeti, kdy budou bochníčky hotovy. Dlouho to matka snášela, ale konečně jí trpělivost přešla, hněvivě na ně zkřikla: „I bodejž jste se všickni zkrkavčili!“

Sotva ta nešťastná slova dopověděla, její synáčkové proměnili se v sedm krkavců, pohledli smutně na matku, zatřepali křídloma, vznesli se do povětří a než se uleknutá máti zpamatovala, zmizeli jí s očí. Jak si vlasy z hlavy trhala, jak naříkala a bědovala! Ale již bylo vše darmo, děti byly ty tam. A což teprv, když se otec vrátil a kadeřavý Jaroslávek jemu naproti nepřišel, ani žádný ze sedmi synů ho nepřivítal! Což tu naříkal a div si nezoufal, když se o jejich nešťastném osudu dověděl! Manželku nekáral, vida, že těžce hoře své nese; neboť ji velice miloval, a protož raději bolest svou v srdci ukrýval.

Po čase se i matčin zármutek stišil, když se Pán Bůh nad ní smiloval a pro potěšení dceruškou ji obdařil, již ona si dávno místo některého chlapce přála. Bohdanka bylo děťátko rozmilé; a čím více rostla, tím spanilejší byla a tím více radosti rodičům působila, jakoby věděla, že má mnoho vynahrazovati. Jedenkráte, když byla již trochu odrostlá, stála v komoře u truhly, v níž matka cosi hledala, a tu spatřila vespod malé kazajky a košile pro chlapce.

„Ale, matinko, čí jsou to kazajky a košile?“ ptala se zvědavě matky.

„Ó, neptej se mne, dítě milé!“ odpověděla matka, a hned ji horké slzy polily.

Bohdanka vidouc matku plakati, nechtěla se již tázati, ale přece jí to neustále v mysli vězelo, čí to asi kazajky jsou a proč při pohledu na ně máti plakala. I ptala se otce, ale ten začal také slzeti, a Bohdanka se opět ničeho nedověděla. I napadlo ji, neměla-li bratrů; ale bylo jí divno, proč je rodiče zapírají, a jestliže umřeli anebo někde v cizině jsou, proč žádný o nich nemluví.

V domě byla mezi čeládkou stará děvečka, jménem Dorota, která již mnohá léta u nich sloužila a jako k rodině patřila: té se konečně Bohdanka ptala, čí to jsou kazajky a košile, co v truhle leží a nad nimiž matka plakala. Dlouho jí to nechtěla Dorota pověděti, až jejím lichocením a prosbami pohnuta déle vzdorovati nemohla a děvčeti o ztrátě sedmi bratrů pověděla. Ó, jak se Bohdanka nad nešťastným osudem svých bratrů zarmoutila!

„Povídej mi, Dorotko!“ ptala se děvečky, „povídej, jak moji bratříčkové vypadali!“

Dorotka začala chlapce popisovati od hlavy k patě, vypravovala, co který rád dělal a jedl, který byl dobrý a který lepší. „Ó, jak bych svoje bratry byla milovala!“ vzdychlo děvče, když Dorotka svou chvalořeč dokončila, a na chvíli se zamyslila. Najednou však kadeřavou hlavinku vztyčila a ptala se: „Ale, Dorotko, kam pak moji bratří ulítli? Což jsou na věky ztraceni?“

„Ztraceni? to snad ne; ale kdož ví, na kterém místě jsou zakleni. Pochybuji, aby se kdo odvážil, po světě jich hledati.“

„Kdybych já byla jen tak velká a silná, jako jste vy, já bych jich hledala tak dlouho, až bych je našla.“

„Milá panenko, svět je velikánský, vy byste se v něm ztratila jako zrnko máku na širé pláni. To je bláhová myšlenka!“ vymlouvala stará děvečka Bohdančinu řeč.

Ale to zmužilé děvče nepustilo myšlenku mimo sebe. Kudy chodila, tudy myslila na ubohé bratry, myslila na žel svých rodičů, které často potají plakati vídala, a den ode dne byl úmysl její pevnější, vydati se na cestu, až jen síly nabude.

Rok po roce plynul, a Bohdanka vyrostla jako jedle, tělo její bylo jako ulité, a tvář krásná, krásnější byla však její čistá, ctnostná duše. Po celý ten čas nezapomněla ani v okamžení na své předsevzetí, a když počítala osmnácte let, umínila si, že tu pouť

nastoupí. Jednalo se tu jen o to, co tomu rodiče řeknou a zdali milované dítě do světa pustí. Ale Bohdanka měla pevnou vůli, na rodičích svolení vyprositi.

Jedenkráte seděli otec a matka vedle sebe, a oba vzpomenouce na své syny, zaslzeli; tu přistoupila Bohdanka k nim a vzala je za ruce řkouc: „Mamičko, tatíčku, neskrývejte přede mnou slzy! Já vím již, co vás trápí, a chci vám pomoci.“

„Ty, ty že víš, co nás trápí a že nám chceš pomoci? To není možná!“ zvolali oba najednou.

„Ó, je to možná, já vám jistě pomohu, jen když svolíte, oč budu žádati“.

„Kdo ti to pověděl? Jak nám chceš pomoci? Co žádáš?“ tázali se kvapně.

„Mně se zdálo již po tři noci, že přilítl k mému loži malý krkavec a takto ke mně pravil: „Nemeškej, Bohdanko, a vydej se na cestu! Já jsem jeden z tvých sedmi bratrů v krkavce zaklených: my na tebe čekáme, abys nás vysvobodila. Řekni to rodičům a vydej se na cestu: my tě povedeme a chrániti budeme, kamkoliv se obrátíš.“ Tak mi to po tři noci ten krkavec povídal, a já nyní vím, že jsem měla sedm bratrů, pro které vy želíte a jež vám já zase přivedu, když mi požehnání na cestu dáte a mne od sebe pustíte,“ dokončila Bohdanka, která si byla sen jenom vymyslila, aby snáze svolení od rodičů obdržela.

„Dítě, dítě, také tebe máme želeti, máme ještě poslední radosti pozbyti? Ne, ne, ty nás nesmíš opustiti!“ naříkali ubozí, lekajíce se slov dceřiných.

„Mám tedy nechati zahynouti bratry, kteří jen ve mne svou naději skládají? Nechte mne jíti a nemějte starosti, že v širém světě zahynu! Láska mne povede a ostříhá na všech cestách mých. Jaká to bude radost, až vám bratry přivedu a zdráva do vašeho náručí se vrátím!“ Tak ještě mnohem úsilněji prosila a dotírala na rodiče Bohdanka, až konečně svolili, ačkoli s hořkými slzami a s těžkým srdcem.

Nyní si uchystala Bohdanka pocestní šat a za několik dní byla na cestu připravena. Když se od rodičů loučila, dala jí matka prsten s ruky a řekla: „Po tomto prstenu tě moji starší synové poznají: to byla jich nejmilejší hračka, když jsem je na klínu držívala.“

S bolestí požehnali rodiče své jediné drahé dítě, a s těžkým srdcem se i Bohdanka s nimi rozloučila. Než úmysl její ani na okamžení neochábl. Odhodlaně pustila se do dalekého světa bez průvodce, bez ochránce; jen čistá láska sesterská bděla nad ní a nedala jí klesnouti.

Dlouho chodila, aniž by se byla co o bratřích dověděla. Jedenkráte přišla do velkého lesa a bloudíc drahný čas po něm, našla chaloupku, do níž vešla. Bylo tu chladno a libo, ale i ticho a pusto; Bohdanka sedla a čekala, až někdo přijde. Najednou se dvéře otevřely, a do nich vkročil se šumotem divoký mládenec.

„Co tu hledáš? Kdo jsi?“ ptal se Bohdanky, a dech jeho ji silně ovanul.

„Nehněvej se, pane! Já hledám svých sedm bratrů; dnes jsem v tomto lese zabloudila a do chaloupky tvé vkročila. Nech mne zde odpočinouti!“

„Já jsem vítr a každého, kdo mi v cestu přijde, roztrhám. Ale že jsi umdlena, popřeji ti odpočinku.“

Bohdanka si zase usedla a myslila, když je mládenec vítr, že by snad o bratřích věděti mohl, a umínila si zeptati se ho na ně. „Pane,“ začala po chvilce, „již dlouhý čas tomu, co chodím po světě a hledám svých sedm bratrů, kteří jsou v krkavce zakleni; nemáš zdání, kde by byli?“

„Nemohu ti o nich pověděti, ale můj bratr měsíc, ten by měl věděti, kde jsou; že jsi tak hodná, chci tě k němu donésti.“

Bohdanka byla s návrhem spokojena, a divoký mládenec vzal ji do náručí. Jakoby prsa jeho byla naplněna vonným kvítím, tak libě vanul dech jeho.

Měsíc byl bledý mládenec se stříbrnými vlasy. „A čeho u mne pohledáváš?“ ptal se Bohdanky, když ji k němu vítr donesl.

„Pane, hledám svých sedm bratrů v krkavce zaklených. Bratr tvůj povídal mi, že bys o nich věděti měl; prosím tedy, abys mi pověděl, kde jsou.“

„Rád bych ti pověděl, kde jsou, ale nevím o nich ničeho. Bratr můj slunce, ten ti dá nejjistější zprávu. Chceš-li, donesu tě k němu.“

Jakž by nebyla Bohdanka chtěla! S radostí svěřila se stříbrovlasému mládenci, a ten ji donesl k slunci, bratru svému.

Slunce byl mládenec zlatovlasý, krásných tváří. Když mu Bohdanka žádost přednesla, odpověděl: „Vím, kde jsou bratří tvoji, a chci tě k nim donésti. Dříve si však odpočiň a posilň se večeří!“ Na ta slova bylo se Bohdance posaditi a povečeřeti. Bylo to kuřátko, co k večeři dostala.

Když se najedla, promluvil bratr slunce: „Panenko, kostičky nenech ležeti, seber je a vezmi s sebou! Budou ti k dobrému.“

Bohdanka uposlechla a kostičky do zástěry svázala. Ještě si trochu odpočinula, a když noc přecházela, přijel slunce se zlatým vozem, Bohdanka sedla do něho, a již jela přes hory a doly. Kolik hodin jízda trvala, než se octli ve tmavém údolí, kolkolem vysokými skalami obklopeném, bylo by těžko vypočísti. Tam ji zlatovlasý mládenec s vozu ssadil, řka: „Nyní si pomoz sama!“ a zmizel.

Bohdanka se ohledla kolem sebe a vidouc ty vysoké skály a to prázdné údolí, nevěděla, kde má bratrů hledati. „Snad jsou na některé skále,“ pravila sama k sobě, „ale jak tam nebohá vylezu?“ I chodila od jedné ke druhé, až se u té zastavila, která se nejpřístupnější býti zdála. Aby mohla snáze lézti, vykasala sukně, ale v tom jí ze zástěrky kostičky vypadly. A hle, jaký to div! z kostiček udělal se žebřík, dosahující až na vrchol skály. Hbitě jala se Bohdanka po špruhách lézti, až se šťastně na poslední dostala a v jeskyni se octla, kde hned na první pohled viděla, že obydlí bratrů našla. Stálo tam sedm postelí, uprostřed stůl a na něm bylo pro sedm osob prostřeno.

Krmí tu bylo dost, a oheň nebyl ještě vyhasnul. Honem tedy vybrala Bohdanka, co potřebovala, a začala strojiti sedmero jídel, pro každého bratra jiné. Hotova jsouc s vařením, postavila jídla na stůl, svlékla prsten matčin s prstu a položila jej pod talíř, který byl na prvním místě; neboť se domnívala, že tam jistě nejstarší bratr seděti bude. Potom všecko urovnala, skrčila se za jednu postel a čekala, až bratří přijdou. Netrvalo dlouho, a bratří krkavci přišli z lovu domů.

„Co to!“ zvolal první, „jídla na stole! Kdo je připravil?“

„A pohleďte pak, bratří, ta jídla jsou jako schválně pro nás připravena! Každý má, co nejraději jídá,“ zvolal druhý.

„Bratří, bratří, tu je matčin prsten! Jest tu někdo z našeho domova!“ vzkřikl radostně nejstarší, když přiklopený talíř pozdvihnuv, prsten našel.

„Tedy hledejme po jeskyni!“ navrhl Jaroslávek. Všickni se na ta slova obrátili a hledali, a tu za sebou Bohdanku spatřili. „Kdo jsi? ptali se jedním hlasem.

„Vaše sestra Bohdanka; nesu vám pozdravení od matky a od otce; ale abyste mi uvěřili, dala mi matka svůj prsten.“

„Ó, my ti věříme, žes naše sestra; kdož jiný byl by se k nám odvážil!“ zvolali bratří. Hned jí udělali místo u stolu, a když mezi nimi seděla, musila vypravovati, co se doma od jejich zmizení stalo, což ona mileráda učinila. Po ukončení svých zpráv ptala se bratrů, jak by možná bylo, aby je vysvobodila.

„To je těžká úloha, ač se ti bude lehkou zdáti,“ povídal nejstarší z nich. „Chceš-li nás, milá sestro, vysvoboditi, musíš nám ušiti každému po košili. Musíš však len sama zasiti, vypleti, vytrhati, připraviti i sepřísti, předivo sama utkati, plátno vybíliti a košile z něho ušiti. Při tom při všem nesmíš ani slova promluviti, ať se s tebou cokoliv děje. Troufáš-li si to vyvésti, vysvobodíš nás.“

„To není tak těžká věc; všecky ty práce já dobře umím, a mlčeti mi nebude za těžko, když vím, že vás tím vysvobodím,“ odpověděla dobrá sestra.

Za ta slova bratří div ji nezulíbali. Po večeři udělali jí lože, a ona brzy usnula.

Ráno po snídaní dal jí bratr skřínky se semenem a řekl: „Nyní musíš od nás pryč, milá sestro; chceš-li nás vysvoboditi, vezmi to semeno, pojď s námi, a my ti místo k setí vykážeme.“

Bohdanka byla volna učiniti, jak bratr pravil, a vezmouc skřínku do ruky, kráčela za ním. Když přišli do pěkného údolí, vykázali jí bratří pole k setí lnu a vydutou vrbu k obývání, potom se s ní smutně rozloučili a odešli do své jeskyně; Bohdanka pak ihned pole připravila a semínko zasila.

Mezi tím, co semeno vzcházelo a len povyrůstal, měla ovšem trochu dlouhou chvíli, ale chodila po údolí a po lese aneb krášlila své obydlí, vydutou vrbu. O pokrmy starati se nemusila; neboť po každé v čas měla snídaní, oběd i večeři ve vrbě, a ač věděla, že jí to bratří nosí, přece žádného neviděla. Brzy byl

len tak daleko zrostl, že jej musila Bohdanka pleti, a tu bylo na čas práce dost. Od pletí až k trhání lnu opět doba uplynula, a již měla čáku, že dlouhou chvíli míti nebude. Pilně prostírala len na rosu, obracela jej, a když byl odtrhnut, zklepán a zvochlován, byl měkký jak hedbáví. Nářadí k tomu jakož i vřeteno a přeslici s kuželem našla v čas potřebný ve vrbě. Nyní měla již všecek len v žemních a mohla přísti. Sedla tedy ke přeslici, a již se vřeténko točilo jako čamrda; vzpomněla si při tom na své rodiče, jak sedávala s matkou a Dorotkou při přeslicích a otec jak všelicos povídával aneb čítal.

„Teď budou sedati sami,“ myslila si v duchu, „a budou na mne pamatovati, kde asi jsem a zdali mne do smrti uvidí. Ráda bych byla, kdyby do zejtří úkol můj hotov byl, ale to není možná. Však uplyne čas co nevidět, a Pán Bůh nedopustí, aby se nás rodiče nedočkali.“ Při tom utřela slzy, které jí byly do očí vstoupily, zástěrou, a když ji zase spustila, viděla před sebou psa, který okolo ní čuchal a do štěkání se dal. I vystoupila z vrby a koukala, je-li kdo na blízku, komu by pes ten náležel, a tu viděla z daleka kočár přijížděti. I schovala se do vrby a začala psa odháněti, ale ten pryč jíti nechtěl a neustále štěkal. V kočáře seděl mladý pán, který se z cesty do svého zámku vracel a do údolí toho zabloudil. Slyše psa štěkati, poslal kočího, aby se podíval, co to znamená. Kočí šel a když Bohdanku ve vrbě seděti a přísti viděl, ptal se jí, kdo je a proč v té vrbě sedí.

Bohdanka ukázala nyní i pánu, že mluviti nemůže . . .

Ale Bohdanka zavrtěla hlavou a ukázala na ústa, že je němá. Na to znamení se kočí k pánu svému vrátil a, co viděl, vypravoval, s doložením, že je ta

němá panna překrásná. Pán ihned poručil, aby kočí k vrbě zajel; tam pak skočil s vozu a k panně vkročil. Jako dříve kočímu, Bohdanka ukázala nyní i pánu, že mluviti nemůže; ale ten nedbaje na to, umínil si, že vezme krásnou přadlenu s sebou; neboť se mu velice zalíbila. Toto své mínění také hned Bohdance vyjevil.

Děvče se ovšem nad tím velice zaleklo, ale v okamžení vzpomnělo na slova bratrova, že musí trpělivě a mlčky všecko snášeti, cokoliv se stane, a odhodlaně poddala se vůli pánově v přesvědčení, že zkouška ta k vysvobození bratrů potřebna jest.

Pán pln radosti, že se děvče nezdráhá, nemeškal dle její poukázky všecek len jakož i přeslici a vřeteno na vůz odnésti. Když se byla Bohdanka i on posadili, švihnul kočí do koní, a ti uháněli v jednom kvapu.

Mlčky přijeli k jeho zámku; ona mluviti mohla a nesměla, on mluviti směl, ale nemohl samým zalíbením. Služebníci hleděli s podivením na Bohdanku, když ji pán s vozu dával a poroučel, aby len a přeslici za nima nesli. V domě jim vešla vstříc obstaralá hospodyně, nevlastní to sestra pánova, vítajíc je, ale v duchu žehrajíc. Byla to zlá osoba, která na světě žádného nemilovala kromě sebe; ale za to jí také nikdo nemiloval, kromě bratra, který, jsa dobrosrdečný, co sestru ji náviděl a celé hospodářství jí svěřil. Znala jeho slabé stránky a tak se uměla k němu lichotiti, že jí vždy věřil a často tím nespravedlivě jednal proti jiným. Bohdance se vedlo v zámku dobře,

a domácí pán by jí byl pomyšlení udělal. Viděla ť dobře, že ji miluje, a nebylo jí to protivné. A jakž také? Vždyť nebylo ani její srdce prosto oné vášně, která světem vládne.

Proto však přece na své bratry nezapomněla, pilně předla, a ani tenkráte slova nepromluvila, když se jí milovaný mladík tázal, chce-li býti jeho ženou. Oni si však i beze slova rozuměli; neboť když od ní pán odcházel, jsa celý blažen, poroučel sestře, aby přípravy k svatbě dělala. Té to však nebylo po chuti, že si bratr neznámé děvče vezme; pročež mu to na všelijaký způsob vymlouvala, ale tenkráte se zmýlila. Když viděla, že je všecko domlouvání marno a že bratr jinak nedá, myslila: „Ať si ji tedy vezme, lépe tu němou sprostou dívku než sobě rovnou! Však ona mi panování v domě nepřekazí, aniž se opováží nade mne se postaviti, a kdyby přece, postarala bych se o prostředek, že by panování její na věky přešlo.“

Tak si myslila ta nenávisti plná dračice a jako s největší chutí přípravy k svatbě činila. I Bohdanka musila na několik dní přádlo odložiti a místo lnem svatebním šperkem a věncem se obírati, hosti vítati a domácí paní představovati. Vpravila se tak brzy do všeho, co jí bylo nové, že sám její manžel jinak nemyslil, než že z panského rodu pošla. Sestru manželovu brzy prohledla, nedala to však na sobě znáti, byla k ní přívětiva a laskava, ale v domě poroučela nejvíce sama a kde mohla, učinila dobrodiní. Služebníci poznali, jak dobrou paní mají, a brzy jí všickni dobrořečili. Manžel jí kolikkráte říkal, aby

tak pilně nepředla, že to nemusí býti; ale nedala si to vymluviti a konečně mu znamení dala, že by se stala nešťastnou, kdyby jí nenechal v tom celou vůli. Od té doby mohla dělati, co chtěla. Když byla s přádlem hotova, dala si postaviti v pokoji stav a začala tkáti. Nebylo to nic divného, proto že tenkráte nejvznešenější paní všechny domácí práce vykonávaly. Potom plátno vybílila a jala se šíti košile.

V tom odejel jednou manžel její, na návštěvu k svému příteli. Za jeho nepřítomnosti Bohdance narodil se synáček. Nikdo ji neopatroval než sestra manželova, v jejíž jedem skrz na skrz napuštěné duši vznikl lstivý úskok. Jak se dítě narodilo, zacpala mu ústa, zaobalila do plenky a pustila oknem. Na místo něho dala do kolébky kotě. Bylo to ovšem hrozné leknutí pro matku, a ta nejbolestnější rána, která ji stihnouti mohla. Ale co měla říci? Nikdo nebyl u ní, nikdo nevěděl, zdali to pravda či nepravda, a tudy musila mlčeti, ač tušila, že to není možná, aby ji Pán Bůh tak zkoušel. A promluviti nesměla, majíc osvoboditi bratry. Sestra pak ihned list bratrovi napsala, že Bohdance narodilo se kotě místo synáčka, a připomínala mu divé ženky na mysl, dokládajíc, že Bohdanka takovou jest, a nechce-li býti nešťastným, aby ji dal upáliti. Též napsala lístek ku příteli bratrovu, aby ho u sebe zdržoval a k ženě ho nepouštěl, že je divá.

Když manžel Bohdančin list ten obdržel, nevěděl v zoufalosti co počíti, ale přítel mu to rozmlouval a žádnou mocí od sebe jej pustiti nechtěl, dokud by

nebyl chladnější mysli. Přítel odbyl posla s vlastnoručním listem na sestru, kde jí zoufalost bratrovu oznamuje a také slibuje, že ho tak hned od sebe nepustí. Zatím byla sestra hrozné pohádky o švagrové roztrousila, že se i služebnictvo zděsilo a k ní jíti bálo, kdežto ji přece všickni tak srdečně milovali.

Když jí list došel, povídala, že je od bratra a že jí oznamuje, pro uvarování dalšího neštěstí aby se divá žena hned na hranici upálila. Ten rozkaz se měl bez meškání vyplniti, a hranice byla co nevidět hotova.

Zatím seděla Bohdanka ve své ložnici tichá a bledá a došívala slzíc u poslední košile rukáv. O všech těch bezbožnostech švagrové neměla ani polovic vědomosti, ač poznávala, že se v ní zmýlila a že ona všeho toho zlého jest původem. Tu vkročí k ní švagrová a oznamujíc rozkaz manželův, poroučí, ať se k smrti hotoví.

Dobře věděla Bohdanka, že to není poručení manželovo, ale co si měla počíti samojediná proti davu rozháraného lidu, který se již do světnice dral, aby ukrutnou čarodějnici spatřil? Znamením prosila ještě, aby ji nechala švagrová jen ještě sedm stehů došiti, které na rukávu chyběly, ale ani to jí dovoleno nebylo. Složila tedy košili k druhým a vzdychla: „Moji ubozí bratříčkové, já úlohu skončila, a kdež jste vy?“

V tom okamžení strhl se hrozný šumot, lid se rozstoupil a sedm krkavců přilítlo, nesouce na svých křídlech bezounké děťátko, které Bohdance do náručí složili.

„Zde, drahá sestro, jsme se ti poněkud odsloužili, a nyní nám honem košile přehoď!“ Tak řekl nejstarší bratr.

Radostí opojena vzala košile a jednu po druhé na bratry hodila. V tom okamžení se udělali z nich statní mužové a mládenci, jen nejmladšímu Jaroslávkovi zůstalo na rameně sedm pírek, protože nemohla sestra těch sedm stehů došiti.

V největší radosti zaklepou na dvoře koňská kopyta, a v okamžení na to objímá Bohdanka svého manžela a klade mu do náručí vysvobozeného syna, jejž byli krkavci zachytili, když švagrová oknem jej vyhodila. Kdyby mu bylo možná bývalo ještě více ji milovati, jistě by to byl udělal, když se od švagrů dověděl, co pro jejich vysvobození podnikla.

V radosti a laskavém hovoru zapomněli na sestru pánovu, ale za to pamatovali na ni služebníci, kterým tak nedobrou paní byla. Když viděli, že ona všeho jest příčinou a nyní skrze lid se prodírá, aby uprchnouti mohla, vzali ji za vlasy a bez milosrdenství na hranici hodili a podpálili.

Již byla ztracena, když se to bratr a Bohdanka dověděli. Ona se lekla, ale on ji káral řka: „Děkuj Bohu, že nás jí zbavil; ona mně tak hrozné psaní poslala, že jsem div se nezbláznil. Ale přece jsem v tebe důvěry nepozbyl; na vzdor všemu zdržování sedna na koně, byl bych přece již pozdě přišel, kdyby tvoji bratří tě nebyli vysvobodili.“

„Nyní na to všecko zapomeňme, vždyť jsme šťastni!“ odpověděla Bohdanka, líbajíc své krásné dítě.

Manžel její prodal panství a táhl se ženou a svými švagry k jejich rodičům. Jaká to byla radost pro rodiče, když se všecky dávno již za ztracené považované děti vrátily, a s nimi ještě nový syn a vnuk, to vypsati možná není. Co chybělo ještě k jejich blaženosti?

O třech zlatých pérech.

Jistý kupec byl nesmírně bohat; ani královský zámek nemohl býti krásněji ozdoben než kupcův, jak z venku tak uvnitř. Avšak nade všecko bohatství milejší byla kupci krásná jeho manželka a malá dceruška, jménem Svatava. Bylo to děvčátko stvořené k pomilování. Kdyby člověk k smrti zarmoucen býval, když se na něj ta modrá očka, tak jasná jak čistá obloha nebeská, usmála, musil se potěšiti. To cítil nejlépe Čestmír, syn chudého pastýře, nedaleko kupcova zámku. Matku neměl, jen starého otce, jejž sporým krejcarem, který za pásání dostal, skrovně živil. Rozdrchaná chaloupka, režná halena, to byla jejich mohovitost. A přece byl Čestmír vždy vesel, aniž cos lepšího sobě žádal.

Den jak den chodila chůva s malou Svatavou do zahrady, blíže níž Čestmír pásal a zpíval. Sotva zaslechlo děvčátko pastýřův hlas, již jí chůva neudržela a musila s ní k vršku. Čestmír jí pletl krásné věnečky, vodil k ní jehňátka aneb ji veselil písněmi, jichž uměl veliké množství. Tu byla Svatava ticha a poslouchala, chvílemi zase kolem něho obskakovala, hladila snědá líce aneb otáčela černé kroužky vlasů jeho okolo

růžového prstu. Čestmír byl by pro to dítě do ohně skočil, ale nikdy se neosmělil na ně sáhnouti, neboť bylo vždy v drahém kmentu a v krajkách zaobaleno; ale on jen v hrubé haleně! Než na vzdor tomu měly se děti přece vždy rády, a každodenně spolu hrávaly.

Již bylo Čestmíru dvanáct a Svatavě osm let, tu přijde jednoho dne Svatava na vršek a Čestmíra nenajde; jde dál a dále, až dojde k malé chaloupce, i neví, má-li do ní vejíti čili ne; ale slyšíc ze vnitř usedavý pláč, pozná Čestmíra a vběhne tam. Ubohý hoch sedí u mrtvoly svého otce.

„Proč pláčeš, můj Čestmíre? Co se ti stalo?“

„Jakž bych neplakal, vždyť mně otec umřel, a já ubohý sirotek teď nikoho již na světě nemám.“

Dlouho jej Svatava sama slzíc těšila, ale Čestmír nebyl k upokojení. Tu odešlo děvče domů, šlo k matce a všecko jí vypravovalo; dobrá paní poslala hned pro chlapce, a tělo poručila slušně dáti pohřbiti. Čestmír myslil, že je v nebi, když ho služebník do zámku přivedl a Svatava skrze skvostné pokoje k matce jej vedla.

Paní se hezký hoch zalíbil; majíc útrpnost s osiřelým, ptala se ho, zdali by chtěl v zámku zůstati. S radostí Čestmír přisvědčil, neboť se neměl kam obrátiti. Na to ho vzala paní za ruku, vedla k svému manželu a prosila za něho. Kupci se hoch také zalíbil, pročež se ho tázal, zdali by s ním chtěl do světa jíti.

Čestmír byl ke všemu volný, a když mu pán sliboval, že může býti časem svým také kupcem, měl tím větší radost. Než Svatava se na to zle mračila,

že má pozbyti druha svých dětských her, a když byli o samotě, domlouvala mu, proč chce jíti s otcem.

„A jakž bych nešel, milá Svatavo, když mne tvůj dobrý otec s sebou vezme? Vždyť nemám již nikoho na světě.“

Svatava pomalu nahlížela, proč chce Čestmír do světa, ale přece ji to mrzelo. Kupec dal ušiti Čestmíru nové šaty, a za několik dní měli odejíti. Na večer před odjezdem děti prošly všecka místa, kde rády hrávaly; konečně šly do zahrádky ke hrobu otce Cestmírova a ověnčily ho kvítím, jakž to denně dělávaly.

„Jen neplač, milý Čestmíre, každý den ozdobím hrob otce tvého kvítím, jaks ty to dělával. Otec brzy opět se vrátí, ty s ním, a přivezeš mi brzy krásný věnec z cizozemských květin. Potom budeme poznovu spolu běhati, budeme hráti a ty mi budeš písně zpívati.“

Tak se těšily ubohé děti! Druhý den odejel kupec do cizích zemí pro drahé zboží a klenoty, které po jiných zemích zase rozvážel. Dlouho pohlížela Svatava po Čestmíru, a Čestmír se ohlížel zpátky po milém děvčeti.

Nyní žila Svatava s matkou o samotě; netěšily jí již dětské hry, jenom večer běžela do zahrady a věnčila hrob starého pastýře. Matka ji učila všelikým pracím a na harfu. Již se radovala, až se Čestmír vrátí, že bude hráti a on že bude s ní zpívati. Rok brzy uběhl, a kupec se měl navrátiti. Jaké tu bylo radosti, když poslal otec zprávu, že druhý den přijede! Nebohá Svatava nevěděla posud, že bývá často

naděje klamná! Otec přijel, ale Čestmíra s sebou nepřivezl. I počal rozkládati skvostné hračky, které dcerušce přivezl, měřil na ni šaty, a konečně vyndal také svadlý věneček. „Ten ti posílá Čestmír, protože máš ráda květiny; jsou to drahá kvítka, ale na cestě mi svadla.“

Svatava vzala věneček a pokropila ho slzami většími než perly.

„Proč jsi jej, milý otče, nepřivezl s sebou? Já se na něj těšila.“

„Dal jsem ho do učení u jednoho bohatého kupce; až bude ve všem vycvičen, opět se k nám vrátí.“

„Ale kdy to bude?“

„To ti, milé dítě, nemohu říci: snad za několik let.“

„Ach, toho se ani nedočkám!“ myslila Svatava, zašla do zahrady a bolestně plakala. Než léta ubíhají jako voda, a člověk by se ani nenadál, čeho se dočká! — Svatava rostla a kvetla jako růže v mechovém listu. Každý rok se vracel otec z cizích zemí, ale Svatava už nikdy neplakala, když Čestmíra nepřivezl. Rok po roce bledl jeho obraz víc a více v srdci jejím, ač se nikdy docela nesetřel!

Zatím byl Čestmír u bohatého kupce v učení a skoro celý rok se s ním po moři plavil a mezi všelikými národy se potuloval. Kupec neměl žádných dětí a Čestmíra velice miloval. Čestmír byl za to vděčen. Byl by ochránci pomyšlení udělal a do ohně pro něho skočil; hlavu měl vtipnou, ve všem byl obratný, a tedy to v krátkém čase tak daleko přivedl, že svou

spravedlností a šikovností pánu svému ne sta, ale tisíce zachoval. Když měl prázdnou chvíli, chodil buďto po poli, po zahradě aneb po palubě, a díval se přes širé krajiny a moře k svému domovu, kde byl hrob rodičů a dvé modrých očí, které mu po cestě života jako hvězdy svítily. Když mu bylo nejsmutněji, začal zpívati písně, které Svatava tak ráda poslouchávala; a tu nechali začasté plavci veslování, páni opustili své komůrky a poslouchali prostý, ale velmi dojemný zpěv bývalého pastýře.

Desátý rok již nastával, co Čestmír se z domova odebral; tu ho jednoho dne pán k sobě zavolá a praví k němu: „Můj přítel, tvůj bývalý pán, chce zaslati velký náklad zboží napřed domů, ale poněvadž nemá člověka, na kterého by mohl spolehnouti, žádal mne, abych tebe vypravil. Já mu to neodepřel; neboť vím, že se také rád zase jednou domů podíváš, není-li pravda?“

S veselou tváří přisvědčil Čestmír dobrotivému pánu, přijal na cestu peníze a chvátal na koráb k otci drahé Svatavy. Ten mu odevzdal zboží, zkázal pozdravení paní a dceři a doložil, že se za několik dob za ním navrátí. Jak dlouhá přicházela Čestmíru cesta k domovu!

„A nač chvátám?“ ptal se chvílemi sám sebe, když si všecko předložil. „Koho tam najdu? Hrob rodičů a krásnou dceru bohatého pána, která si chudého sirotka ani nevšimne.“

Bylo na večer, v tu dobu, v kterou k němu Svatava chodívala, když Čestmír skoro po desítiletém

rozloučení chaloupku, v níž zrozen byl, opět spatřil. I pospíchal kvapným krokem do panské zahrady ke hrobu otcovu.

Na pavlanu skvostného zámku sedí Svatava, drží harfu v ruce a zpívá; rudá zář zapadajícího slunce padá na její milostnou tvář, jakoby jí chtělo na dobrou noc líce zlíbati. Myslí na Čestmíra, na snědého chlapce, a zpívá píseň, kterou ji před rozchodem naučil. Tu to zašumí listím, a měkký libý hlas splývá s hlasem jejím. „Toť Čestmírův duch!“ zašeptá, a s trnoucím srdcem naslouchá tonům, které plněji a toužebněji nahoru zaznívají. Harfa klesne z mramorové ruky, hedvábný šat zašustí po pokoji a již se kmitá Svatava letným krokem po zahradě. Tu stojí před ní mladý vysokorostlý muž! Jakž by jej nebyla poznala? Toť byla ta snědá líce, která jako děcko hladívala, ty černé prsténce, v kterých se ráda přebírala, to byl Čestmír, společník dětských jejích let, ovšem mnohem krásnější, než si jej představovala.

„Odpusťte, panno!“ pravil, a hlas jeho se chvěl a duše okem k panně zalétala. „Odpusťte, že jsem šel dříve políbit popel mrtvých, než do zámku s vyřízením od vašeho otce.“

„Jak mluvíš tak ke mně, Čestmíre?“ řekla Svatava, a slza se jí leskla na tváři, jako rosní krůpěj na růžovém listu. „Nejsem již tvoje milá Svatava? Což deset roků tolik změnilo?“

„Ba změnilo; růže, již jsem jako poupě opustil, vzrostla a vykvetla v krásný keř, ale ruka chudého sirotka nesmí se té krásné květiny dotknouti.“

„A jakž, když růže sama k tobě se kloní a ruku na pozdravení podává,“ odpověděla Svatava a s laskavým úsměvem podala ruku druhu milému, který ji k tlukoucímu srdci přitiskl. Po chvíli ho vedla k matce, která ho s radostí přivítala a jako svého syna poctila. Svatava a Čestmír byli zase hravé děti, jako před lety procházeli se zahradou, a večer hrála Svatava na harfu, a Čestmír s ní zpíval. Dnové utíkali jako hodiny, a doba se blížila, kde měl otec přijíti a Čestmír odejíti.

Seděli v zahradě, rozprávěli o blízkém rozchodu a hoře jim srdce svíralo; tu ovine Čestmír rámě kolem štíhlého těla Svatavina, a -- otec její stojí před nimi.

„Zrádný podvodníku!“ křičel hlasem hněvem soptícím. „Tak se mi chceš odměniti za to, že jsem tě z prachu vyzdvihl? Myslíš, žebráku, že můžeš své oči k mé dceři vznésti?“

Temný ruměnec polil tvář Čestmírovu, zuby se zaťaly do plných retů, zlost a bolest bouřila v prsou.

„Otče, odpusť, já jej miluji!“ prosila Svatava, sepiaté ruce k otci vztahujíc.

„Tys dcera nezdárná, která chce činiti proti vůli otcově! Slyš tedy slib, který mne váže: Jen ten dostane tě za manželku, kdo mi tři zlatá péra z obrovského ptáka přinese.“

„A dostojíš v slovu i chudému sirotku?“ ptal se Čestmír s okem plamenným.

„Ano, i sirotku!“ odpověděl kupec.

„Bůh tě opatruj, Svatavo drahá! Dříve, než se zelené stromy v žluté roucho oblekou, přinesu tři zlatá

péra, anebo mne již nespatříš.“ To řka, políbil na smrt bledou dívku, odkvapil ze zahrady a v malé chvíli letěl ze zámku do širého pole. Necháme hořekující Svatavu samotnu a půjdeme za ním.

Jedním cválem šlo to až do města, kde jeho pán bydlel, kterému s trudným srdcem nehodu svou vypravoval.

„A kde je takový pták?“

„To nevím, ale budu choditi tak dlouho, až ho najdu.“

„Milý hochu, těžkou sice úlohu vzal jsi na sebe, ale jdi jen a pokus se o své štěstí, snad ti bude Bůh milostiv.“

Druhý den obdržel Čestmír u pána schované peníze, k nimžto mu tento několik hrstek přidal, sedl na kůň a ubíral se do světa. Dlouho již jezdil, když se jednoho dne zastavil u města, které bylo černým suknem potaženo. I ptá se v hospodě, co to znamená, načež mu hospodský odpověděl: „Měli jsme zde ve městě studni, v které byla uzdravující voda. Ať byla jakákoli nemoc, kdo se té vody napil, byl uzdraven. Ale nyní dlouhý čas voda v studni se zkalila, a kdo se jí napije, musí umříti. Lékařů žádných nemáme, proto jsme jich nepotřebovali; lid umírá, a my si nevíme rady.“

„A což to nemůže nikdo vyšetřiti, co v studni vězí?“

„Nikdo se nechce na to odvážiti, protože smrtný zápach z ní vane. Jediný pták obrovský mohl by míti vědomost, co v tom vězí.“

„Právě toho také hledám,“ řekl Čestmír.

„I toť byste nám mohl, milý pane, to dobrodiní prokázati a také o nehodě naší studně se poptati.“

„Jestliže se k němu dostanu, milerád to udělám.“

Než Čestmír z hospody odejel, vehnalo se množství lidu, kterým to hospodský napověděl, a všickni ho žádali, aby se u ptáka zlatohlavce poptal.

Zase přijel do jednoho města, a tam byl královský palác celý černým suknem potažen. Zajede do hospody a ptá se, co to má znamenat. Tu mu povídají, že byl v královské zahradě strom, který zlatá jablka nesl. Po všecky časy, dokud byl strom zelený, byla také královská rodina šťastná i zdravá; ale nyní prý najednou strom uschnul, zlatá jablka opadala, a od té chvíle jediná dcera králova bledne a chřadne, a nikdo jí pomoci nemůže.

„A neví se, jakým prostředkem by se strom opět zazelenal a princezna uzdravila?“

„Neví; jenom obrovský pták zlatohlavec má toho vědomost.“

„Toho já také hledám, ale nemohu se doptati, kde bych ho našel.“

„On se zdržuje na vysoké skále nad černým mořem, kam ještě noha lidská nevstoupla. Ale kdybyste byl, pane milý, tak šťastný a k němu se dostal, poptejte se, jak by se našemu králi pomoci mohlo.“

„To vám rád udělám, jestliže se k němu dostanu.“

Od toho města jel Čestmír přes hory a doly, že někdy za celý den ani človíčka neviděl. Konečně dostal se z lesů a pustin a viděl před sebou širé černé moře a na moři jedinou loďku, která se na

vlnách kolébala. „Snad to přívozník,“ pomyslil si Čestmír a čekal, až se loď ku břehu přiblíží. Ta se pomalu přihoupala, a konečně ku břehu přirazila. Seděl v ní čert.

„A co ty, červíčku zemský, v této pustině pohledáváš?“ ptal se Čestmíra.

„Já jdu za ptákem zlatohlavcem, který prý na druhé straně za mořem bydlí. Jsi ty přívozník?“

„Jsem; ale koho nechci, toho nepřevezu.“

„Když ti dobře zaplatím, snad mně to neodepřeš?“ ptal se Čestmír pln strachu, co mu asi čert odpoví.

„Za peníze nepřevážím nikoho; ale jestliže se zeptáš ptáka zlatohlavce, jak dlouho zde ještě zůstati musím, převezu tě.“

„A proč bych se nezeptal? Což pak jsi zde z pokuty? Vždyť jsi čert, pomoz si tedy sám!“

„Kdybych věděl jak, nebyl bych na tebe čekal. Již dvě stě let se po tom moři plavím za trest, že jsem se jedenkráte svému pánu protivil, a nevím, jak bych se vykoupil.“

Čestmír nechal svého koně se pásti, sedl na loď, a čert ho vezl na druhou stranu. Zdaleka viděl už Čestmír skálu, na níž pták bydlel. „Buďto tam najdu svoje blaho anebo smrt,“ pravil sám k sobě, když z loďky vystupoval.

„Ať se nezapomeneš zeptati, sice tě podruhé nepřevezu,“ přikazoval čert.

Nebezpečnou cestou Čestmír bral se nahoru, až na vrch skály, kde byla jeskyně, kterou po dlouhém

hledání a namáhání konečně našel. U vchodu stála stará babička.

„Jak jsi až sem zabloudil, zemský červíčku?“ ptala se babička, když k ní Čestmír došel.

„Má zlatá babičko, zabloudil jsem v těch ukrutných lesích a pustinách, noc je na krku, a nevím, kudy kam. Popřejte mi noclehu, sice mne dravá zvěř roztrhá.“

„Milý hochu, bojíš-li se roztrhání, raději se vrať; zde přebývá obrovský pták zlatohlavec, můj pán: jestliže tě ucítí, nespatříš světla již nikdy.“

„Prosím vás, milá dobrá babičko, nechte mne jen tady a někde v koutku mne ukrejte, já nemohu již ani krok dále.“

I slitovala se babička nad Čestmírem, vzala ho do jeskyně, dělala oheň a uvařila něco k požití. Čestmír, který by byl tuze rád babičku na svou stranu přivedl, počal ledacos o světě vypravovati, což se babičce líbilo. Konečně vyjel s barvou ven. Když babička porozuměla, co host žádá, velice opovážlivosti té se podivila a chvíli se rozmýšlejíc, řekla: „Já byla také jednou na tom světě, ale již tomu tak dlouho, že to nepamatuji; než proto nejsem přece tak divoká jako můj pán a mám útrpnost s ubohým člověkem. Co bude mého možného, to pro tebe udělám. Ale čas se blíží, kde pán přicházívá, pojď tedy raději se mnou, ať se neopozdíš!“ Na to ho babička odvedla do jedné díry, přikryla mechem a na vrch naházela roští a chvoje. „Ani se nehýbej, až tě zavolám!“ přikázala posléz a odešla, aby pánu svému dobrou večeři přichystala.

„Čichám, čichám človělinu, koho tady máš?“

Najednou to na protější straně od moře nad lesem vychází jako velká záplava, vždy blíže a blíže, až se to v šummém letu k jeskyni přižene. Je to pták

zlatohlavec; když zatřepe křídloma, slyšeti to na míli cesty, a šlápne-li, praskají mu pod nohou kořeny stromů, ale peří jeho jedno slunce a hlava nad všechny mudrce.

„Čichám, čichám člověčinu, koho tady máš?“ křičí na babu, vejda do jeskyně.

„Hvězdo mořská! Koho bych tu mohla míti?“ odpoví baba a jde po své práci. Pták se upokojí, sedne a jí, co mu baba předkládá. Po chvilce však začne zas: „Čichám, čichám člověčinu, pověz, babo, koho tu máš!“

„Jen si pomysli, pane, kdo by se k nám dostati mohl?“ Pán to rozvážil a jedl zase dále; ale když vstal a obcházel okolo krbu, začal ještě hřmotněji: „Čichám, čichám člověčinu, pověz, babo, koho tu máš, sice bude zle!“

„Panáčku, panáčku, jak si jen můžeš pomysliti, že bych tu někoho přechovala; vždyť tvé oko každého na dvě míle třeba v nejtmavější noci vyslídí. Ale měl jsi asi dnes chutnou pečinku, a ta ti posud nosem čpí.“

Chvíli ještě pták čmuchal, hledal, ale potom šel přece na hnízdo. Baba ulehla vedle něho, ale nespala. Jakmile začal pták chrápati, přišoupla se blíže a mžikem mu jedno péro z křídla vytrhla.

„Co tě napadá, babo zlořečená, že mne ze sna budíš?“ rozkřikl se pták a vyvalil na ženu oči jak ohnivé koule.

„Ach, odpusť, milý pane! Já měla děsný sen a chytila se tvého křídla. Zdálo se mi, že jsem přišla do jednoho města, kde byl velký pláč a nářek. Ptám

se, proč naříkají, a tu slyším, že měli uzdravující vodu v studni a ta že je nyní otrávena, a kdo té vody se napije, že umříti musí. Pověz mi pak, pane, jestliže byla opravdu taková studně na světě!“

„Ovšem, že byla; ale najednou počali býti lidé v tom městě rozpustilí prostopášníci. Bůh se na ně rozhněval a za trest dal do studně jedovatého pavouka, který vodu otravuje a smrtný zápach kolem studně rozesílá. Kdyby se lid polepšil, mohli by vodu vybrati, pavouka zabiti, a pramen uzdravující by se opět vyprýštil. Ale teď spi a dej mi pokoj!“ Na to se pták obrátil a za minutu chrápal jako prvé.

Baba na to čekala a v malé chvilce mu opět druhé péro vyškubla.

„Což se ti v hlavě popudilo, ty babo jedu?“ křičel pták, a zlostí se mu oči jiskřily.

„Nezlobte se, pane milý, nevím, co se to dnes se mnou děje. Zase jsem byla v takovém městě, a tam byl královský zámek celý černým suknem potažen. I ptám se, co to znamená, a tu mi vypravují, že měli strom zlatá jablka nesoucí a ten že nyní uschl. Od té doby však že královská princezna stůně a chřadne. Prosím tě, pověz mi také, jak by se těm lidem pomohlo!“

„Ta královská dcera měla jednoho panoše ráda a on ji. To se však král dověděl, dceři na něj mysliti zapověděl a panoše dal vsaditi do vězení. Od té chvíle strom usychal, zlatá jablka opadala, a princezna teď chřadne. Kdyby král panoše propustil a dceru s ním zasnoubil, ncsl by strom zlaté ovoce a královská ro-

dina by znova štěstí a spokojenosti došla. Ale jestliže mne, babo, ještě jednou zbudíš, bude s tebou zle!“

Baba se zaříkala, že nezbudí, ale sotva pták usnul, vytrhla mu třetí péro.

„I ty zlopověstná babo, což tě čert pokouší?“ zahřměl pták a popadl babu za krk.

„Zlatý panáčku, já za to nemohu; opravdu mi se zdálo o čertu, a já se v úzkosti tvého křídla zachytila. Bylo mi, jako bych chodila na břehu moře, co pod skálou hučí. Tu připluje černá loď, v ní sedí čert a smutně naříká. Ptám se ho, co mu je, a on povídá, že ho pán tam zaklel a že neví, kterak si pomoci.“

„I kdyby nebyl chtěl v pekle poroučeti, nebyl by se octnul na moři. Ale mohl by si pomoci, kdyby se mu trefilo, že by člověka převážel. Tu by musil blíže břehu na zem vyskočiti a člověka nechati v lodi, řka: „Ty zůstaň na moři, já zůstanu na zemi!“ Jestliže mne však už, babo, nenecháš spáti, vstanu, a hodím tě se skály dolů.“

Baba již věděla, co věděti chtěla, a nechala pána spáti až do rána. Ráno, když vstal, bylo dobré snídaní již přichystáno; zlatohlavec se najedl a šel do lesa na lov. Jakmile ho stará necítila, pospíšila k díře, odrovnala roští a chvoj, aby mohl host vylézti. Honem mu všecko vypravovala, kterak jí to pták v noci pověděl, dala mu snídaní, tři zlatá péra a vyprovázela ho z jeskyně, přikázajíc, aby se jen v pravo držel, tudy že cesta k moři vede.

Tisíckrát poděkoval Čestmír dobré stařeně a radostně se bral hustým lesem po vrchu dolů. Pod skalou čekal veslař a sotva k němu Čestmír došel, již na něho křičel, ví-li, co mu pomůže.

„Ovšemže vím, ale nepovím, dokud mne na druhou stranu nepřevezeš.“

„Já tě dříve nepřevezu, až mi to povíš.“

„To bychom se tu hádali do soudného dne; jestliže mne nepřevezeš, najdu si cestu jinady a ty nebudeš přece nic věděti.“

Čert mu dal v duchu za pravdu a bez dalšího rozkládání na druhou stranu ho převezl. U břehu skočil Čestmír hbitě na břeh a tu teprva řekl čertovi, co ho může vysvobodit.

„Počkej, ty ferino! Kdybych to byl dříve věděl, jistě bys tam nestál.“

„Blázen bych býval! Každý sám sobě nejbližší. Za převezení ti děkuji, a až se ti vyskytne příležitost, víš teď, jak vysvobození dojíti.“ Zahvízdna na koně, který hned přiběhl, sedl na něho, a maje srdce plné sladkých nadějí, ujížděl jako vítr.

Když přišel do toho města, kde byl zámek černým suknem potažen, dal se hned u krále ohlásiti. Jak se král dověděl, že se cizinec od ptáka zlatohlavce navrátil, poslal pro něho zlatý vůz s čtyřmi koňmi. Když Čestmír, jsa s králem o samotě, všecko povídal, jak to byl pták řekl, ulekl se král velice; ale bez rozmýšlení podal Čestmírovi ruku a na svatbu dceřinu jej pozval. Panoš byl ihned z vězení vyveden. Když žehnal kněz mladé manžely, začal se uschlý strom

zelenati a kvésti, a než byly obřady skončeny, visel plný zlatých jablek. Bylo radosti plné město, a král nevěděl ani, kterak se Čestmíru odsloužiti. Dal mu koně, na kterého klenotů a zlata hojnost naložil, k tomu služebníka, což on vše bezděky přijmout musel. Třetí den se rozloučil s králem, a mladí manželé ho vyprovázeli.

Šťastně přijel se svým novým služebníkem do druhého města. Sotva jej hospodský spatřil, hned se tázal, jestliže na svou připověď nezapomněl, a když slyšel, že jim dobrou zprávu nese, běžel bez meškání do královského paláce. Sám král si pro Čestmíra přišel, a vedl ho do zámku, kde musel všecko vypravovati. Když dopověděl, svolal král lidi a nařídil jim, aby se polepšili. I polepšili se a po nějaké době pavouka zabili a studni vyčistili. Pramen jak stříbro čistý se vyprýštil, a když vody nabrali a jednomu nemocnému ji se napiti dali, byl v okamžení zdráv. Nejdříve děkovali Bohu a potom Čestmíru, kterého by byli všemi dary zahrabali. Ale byl už svrchovaný čas, aby se zpět navrátil, neboť začínaly stromy žloutnouti.

Chýlilo se opět k večeru. Bledá co lilie, seděla Svatava na pavlánu, myslíc na svého miláčka, a jedna slza za druhou se jí do klína kotálela. Tu slyší kvapný dusot koňský; pozdvihne zakalené oko, a jako když se slunce z temných mračen probere, rozjasní se tvář její a milostný úsměv pohrává kolem sladkých úst. Miláček se navrátil, již bylo konec žalosti! — Kupcová i kupec viděli Čestmíra také při-

jížděti, a oba mu vyšli vstříc. Nebyl však Čestmír sám, byl s ním jeho dobrý starý pán, bohatý kupec, který jej za vlastního syna přijal a celé jmění mu daroval. Tři zlatá péra odevzdal Čestmír kupci a obdržel za ně krásnou Svatavu. Druhý den byla svatba, a nevěstu krášlily klenoty, jež Čestmír od králů darem přinesl. Stal se z něho správný, bohatý obchodník, i byl daleko široko pro svou rozšafnost a dobrotu rozhlášen. Když přijížděl z cest domů, vodíval své děti na vršek, kde před lety ovce pásával, a vypravoval jim o chudém sirotku, jak přišel k štěstí skrze tři zlatá péra.

O vodní paní.

V jedné zemi panoval král, který byl nesmírně bohat. Zlatem a stříbrem byly stěny a podlahy v královských komnatách vykládány, po hedvábí a damašku se chodilo, a když se král se svou krásnou manželkou po zahradě procházel, nemohl nikdo pro lesk drahých kamenů, jimiž roucha jejich ozdobena byla, oči k nim povznésti. Již několik let žil se svou manželkou velmi spokojeně, jen to jediné srdce jeho trápilo, že žádných dětí neměl.

Jednoho dne seděli spolu v zahradě, tu přijde služebník ku králi a oznamuje, že připlul koráb z cizích zemí, jehož ředitel žádá s králem mluviti. I odešel hned král do zámku a cizince zavolati dal; tento přijda, poklonil se, políbil zlatem protkané roucho, a potom vyřídil prosbu svého pána, který byl králův nejmilejší přítel, a snažně prosil, aby mu přispěl ku pomoci proti nepřátelům, kteří ho se všech stran obkličují a jimž se ubrániti nelze. Nemoha král prosbu tu oslyšeti, řekl ředitelovi, aby u dvora počkal, až svůj lid sebere a koráby spořádá. Na to mu byla vykázána skvostná komnata k pohovení a dáno jídla a pití veliká hojnost.

Král rozeslal posly po veškeré zemi, aby svolali všecky mladé a silné muže ke dvoru. Královna však, když o tom uslyšela, plakala a naříkala hořce, přehořce. Za několik dní, když se lid shromáždil a všecko k odplutí přichystáno bylo, král dal pro všechen lid velkou hostinu přistrojiti. Na to odevzdal řízení země své manželce, a rozžehnav se s ní, odplul se vším zástupem.

Královně bylo úzko v těch nádherných komnatách. Dala si tedy vystavěti malé obydlí nedaleko břehu, kde manžela očekávati chtěla. Několik dní po jeho odchodu procházela se po zahradě, až pak umdlena sedla pod košatý strom a usnula. Tu se jí zdálo, že stojí před ní paní vysoké postavy, smutné, bledé, ale nad míru sličné tváře. Tělo přikrýval zelenavě průhledný šat, a od hlavy až k patě vlál bílý závoj, celý perlami posetý. Ulekla se královna této nadpozemské bytosti. Ale ta se k ní sklonila a hlasem jemným promluvila: „Nelekej se mne, královno! Já přicházím, abych tě potěšila. Jsem vodní paní a příbuzná tvého rodu. Vím, že si přeješ, abys jen jedinké dítě měla; protož poslyš, co pravím! Až se probudíš, spatříš nad sebou na stromě jablko; to vezmi a sněz, a tvé přání se vyplní. Až budeš míti syna, opět mě uhlídáš.“

Zmizela — a královna se probudila. Rychle si mnula oči a koukala na strom, zdali tam osudné jablko uvidí. Viselo jí zrovna nad hlavou, a nad ním ptáček, ten sletěl na větvičku, a jablko upadlo královně na

klín. Bylo tak krásné, že by ho malíř pěkněji nebyl vymaloval.

„Věru, tak dobrého a lahodného ovoce jsem jaktěživa neokusila," řekla, když jablko snědla.

Na to šla do zámku, ale nikomu ani slova neřekla; neboť si nedůvěřovala, zdali vodní paní mluvila pravdu. Když vypršel určitý čas, narodil se jí syn. Tu bylo radování po celé zemi; dvořané její chtěli králi o tom hned zprávu dáti, ale královna nechtěla, aby manžela sama překvapiti mohla.

Zatím očekávala královna s toužebností návštěvu víly. Večer, když královna chystala se spat, otevřely se dvéře a do ložnice vstoupila vodní paní.

„Díky tobě!" zvolala královna, z rukou jí děťátko podávajíc. „Pohleď, jak krásného syna mám!"

Víla vzala ho do náručí, a dlouho truchlivě v tvář mu hledíc, opět ho matce podala a pravila: „Tvoje přání se vyplnilo; nebudeš se však dlouho s děckem těšiti."

„Cože pravíš?" ptala se uleknutá královna. „Co se stane s mým dítětem, mám ho zase pozbyti?"

„Nezoufej a doufej!" řekla mírně víla. „Osud ti syna časem svým z náručí vyrve. Mnoho neštěstí na něho čeká, ale jedna věc ho ode všeho zlého zachrání, a šťastně vrátí se opět k tobě. Na vodě nemá se ničeho báti, tam já budu jeho ochrankyní. Tento prsten" (při tom sňala s ruky zlatý kroužek s rubínem jako kapka krve a dala ho matce) „zavěs synu na krk, on jej mnohého zlébo uchrání. Dá-li jej však kdy

komu z lásky, stane se onen na místo mne jeho ochráncem. Věz, že ho již jeden z tvého rodu nosil.“

„A kdo?“ ptala se zvědavě královna.

„Neslyšela jsi nikdy o nešťastném strýci svého manžela?“

„Ach, ano, ano; ubožák prý se zamiloval do víly, jížto se potom stal nevěrným; z bázně před ní odplul před dvěma lety do cizích zemí, ale ona prý ho přece ze msty kdesi pod vodou uškrtila.“

„Tomu není tak,“ pravila třesoucím se hlasem vodní paní; „věz, že já jsem ta víla! Nevýslovně jsem jej milovala, a on mi též vroucí láskou splácel. Narodilo se nám dítě; můj nemilosrdný osud však mi zbraňuje, míti je u sebe, a proto jsem je hned s velkou bolestí otci odevzdati musila. Ale ani on nesměl tu s ním zůstati; a protož odplul do cizí země, aby je svobodně vychovávati mohl. Tu se jedné noci strhla bouře a koráb ztroskotala. Milenec můj utonul, aniž jsem mu život zachrániti mohla. Dítě však zůstalo na živě, vlny je vyhodily na ostrov, kde je lidé našli a k sobě vzali. Já k němu nyní žádné moci nemám. Tělo mého miláčka leží v mém podzemním paláci mezi samým kvítím. Tak mě láska k tvému rodu víže, a pokoje nemám, když někomu z vás neštěstí hrozí. Ale spojí-li se mé dítě s tvým, bude tvůj rod na vždy šťasten a zůstane dlouho při slavném panování. Potom i já pokoj najdu. Pamatuj si moje slova, ale nikomu jich neprozrazuj! Mne již neuhlídáš.“

Dvě slzy jako perly padly na tvář dítěte, když je víla posledně na čelo políbila. Na mnohé věci chtěla

se jí královna ještě ptáti, ona však byla již zmizela. Nevědělať královna, má-li se nad děckem radovati aneb plakati. Než za několik dní se mysl její tak dalece usadila, že se sama těšiti a poněkud i obveseliti mohla.

„Však ona dobrá bytost," pravila sama k sobě, „jistě nad ním bdíti bude; vždyť sama řekla, že její pokoj v jeho štěstí záleží."

Bydlíc s dítětem nedaleko vody, bála se jen dost málo kam od něho odejíti. Chlapeček sotva že běhati začal, již se ve vodě šplíchal, ba i do řeky, na jejímžto břehu rád hrával, častěji padal, ale vlny jej tak lehounce na břeh položily, jako kdyby ho matka na lože kladla.

Již bylo sem a tam od pocestných slyšeti, že se král zase navrátí, an prý válka skončena. S radostí očekávala královna zprávu o jeho příjezdu. Než ubohému králi vedlo se zatím dosti zle. Když příteli svému pomohl a domů se vracel, dal mu tento ještě jeden lehký koráb, na kterýž mnoho darů a kořisti naložil. Čím více se k domovu blížil, tím více po něm srdce toužilo, tak sice, že se již ani dočkati nemohl. Dal tedy z lehkého korábu zboží na velký přenésti a sám do onoho s několika lidmi sedl, aby čerstvěji plouti mohl. Druhou noc strhla se bouře a koráb se o skálu rozkotal. Král ve smrtelné úzkosti uchopil se prkna, s nímž ho vlny na ostrov vyhodily Již svítalo, když se ze mdlob probudil. Hrůza jej obešla, an viděl, že je sám a sám na pustém ostrově. „Ach, že jsem raději neutonul v moři, než abych

se zde hladem umořil! Nikdy již nespatřím drahé choti ani své milé vlasti.“

„Proč bys jí opět nespatřil?“ ozval se za ním hlas.

S podivením ohlídna se král, spatřil za sebou člověka v mysliveckém obleku.

„Když by to nebylo nemožno“, pravil, „pověz, člověče, jakou cestou se to státi může, a žádáš-li odměny, dám ti zlata a stříbra, co se ti líbiti bude.“

„Já nežádám zlata ani stříbra! Mám-li ti odtud pomoci, musíš mi něco jiného dáti,“ odpověděl myslivec.

„Všecko, co jen chceš.“

„Tedy mi dej, o čem doma nevíš!“

„Co pak by to tak znamenitého mohlo býti, o čem bych nevěděl?“ odpověděl král a přeběhl v mysli celý svůj dům a všecko, co znamenitého měl. „Musí to býti nějaká maličkost, a nežádáš-li nic více. rád tvou žádost vyplním.“

„Tedy se mně svou krví na tento lístek zapiš!“ Při tom vytáhl myslivec pergamenový lístek a králi jej podal. Tento se píchl do malíčku a vlastní krví zapsal.

„Za jedenácte let si pro to přijdu.“ Na to podal králi láhvičku s jakousi vodou, po níž král, když se jí napil, tvrdě usnul. Ale jak se podivil, když procitna, ležel na vršku nedaleko svého hlavního města! Myslil, že to všecko je pouhý sen, a běžel radostí k domovu. Dvořané jeho hned jej poznali, a bylo křiku a plesání tolik, že to královna až do svých komnat slyšela. Nevěděla, co se to stalo, a v úzkosti popadla Milo-

stína (tak se chlapec jmenoval) a vyběhla ven; ale jaké to bylo překvapení pro ni, když krále spatřila!

„Čí to máš dítě!" ptal se král, vida, že královna chlapečka z rukou nedává.

„Raduj se, manželi můj! Bůh přání naše vyslyšel, je to naše dítě."

Ale král stál tu jako hromem omráčený. Zpomněl si, nač se byl krví zapsal, a počal hořce plakati. Královně, která příhody jeho neznala, bylo divno, že si král tak počíná, a protož se ostýchavě ptala, proč pláče. Ale k jeho štěstí počal se najednou od přístavu rozléhati hluk a křik, a sloužící přiběhli a povídali, že válečný koráb králův připlul. Král jsa rád, že se tak nemilé odpovědi sprostil, pobízel královnu, aby s ním šla ku břehu. Nechtělť ubohou matku zarmoutiti, a raději sám bolest tu nesl. Všemožně se tedy přičiňoval, aby královně to první setkání vymluvil, což se mu i poněkud podařilo. S jásáním vítal lid krále. Na to se rozdávaly dary a hodovalo se.

Od té chvíle však nespatřil nikdo u krále veselého oka. Jediný pohled na jeho milované dítě již ho k slzám donutil.

Královnu to velice trápilo, že jí manžel svůj bol svěřiti nechce, i snažila se všelijak, aby se příčiny dopátrala. A kdož by mohl milované ženě čeho odepříti? Konečně i náš milý král hrozné tajemství ženě svěřil. Byla to rána pro matku, když se o neštěstí, jaké dítěti hrozilo, dověděla. Ale v tu chvíli zpomněla si na slova vodní paní, aby se totiž s dítětem u vody držela, tam že je od pádu zachrání. Víme sice, že se

neměla nikomu s tím svěřiti; ale jak se mohla zdržeti, když věděla, že těmi několika slovy na smrt zarmouceného manžela potěší? A proto mu jen tolik sdělila, co mu k útěše stranu dítěte sloužiti mohlo. Na to umínili sobě manželé, že budou dítě co nejbedlivěji stříci, a zvláště v osudném roce že se s ním nikdy od vody nebudou vzdalovati. Ale kdož osudu ujde!

Chlapec rostl, léta ubíhala, a tak nastal i onen od rodičů teskně očekávaný rok. Jednoho dne náhodou, nevěda jeden o druhém, oba se od prince odstranili, a Milostín pustil se do zahrady a do zámku, kam jen málokdy přicházel. Ale sotva do zahrady vběhl, spustil se s oblak veliký orel a popadna chlapce do svých drápů, v povětří s ním zmizel. Tu nastal pláč a nářek ubohých rodičů, když dítěte nenašli; posléze se domnívali, že je snad vodní paní uschovala, aby je ochránila. A to je potěšilo.

Orel zatím unášel prince přes hory a doly, až s ním přiletěl k vysoké skále, na které stál hrad a pod níž byla nízká chaloupka. U té nechal Milostína státi a sám k hradu odletěl.

Princ nevěděl, co se to s ním stalo, ani co se dále s ním díti bude. Počal bolestně plakati. Tu vyšla z chýšky stará babička, v jedné ruce mléko, v druhé ovoce nesouc. „Neplač, hochu, neplač, a raději jez, co ti zde přináším! Až se občerstvíš, něco ti povím.“

Přívětivá řeč babičky a zlý hlad donutily Milostína k jídlu. Když se nasytil, stařena sedla si vedle něho na lavičku a důvěrně k němu promluvila:

„Poslechni, můj holoubku! Tam na té skále stojí

hrad a v tom hradu zůstává moje dcera, která tě unésti dala; orel ten byl její manžel. Ona má tři dcery. Nejstarší jmenuje se Drčna, protože jí celý den huba jede jako mlýnské kolo; druhá se jmenuje Treperenda, ta sklepá a protřese celý hrad a nadělá samých mrzutostí. Ta třetí, můj miláček, jmenuje se Kráska, protože je nejkrásnější na světě, a k tomu rozumná a dobrá. Matka je tuze zlá, a chceš-li, aby se ti dobře vedlo, musíš se k ní jakož i k starším dvěma dcerám velmi lichotiti; ale Kráska ti neuškodí. V tuto hodinu chodí se vnučky koupat, jdi jen za mou chaloupku: tam uhlídáš pozdálí rybník; nedaleko břehu se v houští skryj a očekávej, až děvčátka přijdou! Dej si pozor, kam Kráska šaty položí, a až bude v rybníku, zlehka se přikraď a rychle je odnes! Až se bude po nich sháněti, nedávej jí je bez výměny! Nyní víš, co máš dělati, a tedy jdi!“

Milostín uposlechl rady dobré babičky a šel. Skutečně spatřil, když přišel za chaloupku, široký rybník kolem do kola hustým vrbovím obrostlý, i došel až k břehu a tam se v houští skryl. Netrvalo to dlouho, tu slyšel šepot a hovor děvčat. Vystrčil tedy hlavu, aby viděl, kam ta nejkrásnější z nich šaty klade; a když to věděl, zase honem se schoval, aby ho neviděly. Děvčata se vykoupala a šla se strojit. Drčna i Treperenda našly své šaty, ale Kráska hledala na darmo, i divily se tomu, kdo by je byl odnesl.

„Toť s tebou někdo žerty tropí, a naposled ti je vodník přeschoval. Nu, my na tě čekati nebudeme, hledej si je sama!“ To řekly a odešly.

Kráska chodila křoví od křoví, pořád šaty hledajíc; najednou zaslechla šustot, a jako střela byla ve vodě. Tu vystoupil Milostín z houští a šel přímo k místu, kde Kráska stála. Podivilať se, odkud ten švarný mládenec přichází a kde vzal její šaty, které v rukou nesl.

„Poslyš, mládenečku, to jsou moje šaty, prosím tě, dej mi je nazpět!“ volala Kráska na Milostína.

„S radostí,“ odpověděl tento, „ale co mi za ně dáš? Zadarmo jich nedostaneš.“

„Nemám nic jiného nežli tuto šňůrku perel,“ řekla Kráska a ukázala na krk, který nad perly byl bělejší. „Ale ty bych nerada opustila, protože jsou mi nejdražší památkou.“

„Od koho pak je máš, že ti jsou tak drahé?“

„Je tomu patnáct let, co mě našly nynější rodiče po jedné bouřné noci mezi všelijakým nářadím, jež vlny z rozkotaného korábu na břeh vyhodily; byla jsem děcko as rok staré v tenkých plénkách zaobalené, a měla jsem tyto perly na krku, a protož musejí mi býti nejmilejší památkou.“

„A nedáš mi jich ani, když ti řeknu, že mě sem tvá babička poslala?“

„Má dobrá babička? A kdo jsi ty?“

Na to, když jí Milostín všecko pověděl, sňala perly s krku a podala mu je. On pak na to svlékl na zlaté šňůrce na prsou zavěšený prsten a dal ho Krásce, která ho na to místo pověsila, kde dříve perly měla. Pak se s ní laskavě rozloučiv, odešel do chaloupky.

Co Krásku spatřil, nestýskalo se mu již ani polovic tak jako dříve S veselou tváří vešel k babičce do chaloupky.

„Nu, jak jsi pořídil?“ ptala se ho tato.

„Dobře, babičko, dobře,“ odpověděl Milostín, perly jí ukazuje.

„Tyť jsi šťastný hoch, nyní můžeš směle do zámku jíti, nebo Kráska bude tvou ochránkyní. Budete-li v něčem mé pomoci potřebovati, víte, kde jsem.“

Sotva to dořekla, přišly pro Milostína starší dvě dcery a odvedly ho k čarodějnici. Ani zlata ani stříbra zde nespatřil jako v otcovském zámku; černým mramorem bylo všecko vykládáno a místo četného služebnictva stálo tam po různu jen několik velkohlavých trpaslíků. Uvnitř přišla jim naproti stará, sehnutá, škaredá žena. „Ach, jak pak mám tu babu milovati!“ pomyslil si Milostín. Tu se přitočila Kráska a očkem mu pokynula, aby se nemračil. Rychle tvář vyjasniv, přistoupil k babě a vlídně ji pozdravil.

Ona měříc ho od hlavy až dolů, pravila: „Jen hezky poslouchej a nebudeš se tu zle míti! Až si odpočineš, dám ti práci.“

Po takovém laskavém přivítání odešla zase baba, provázena velkým černým kocourem. Byloť našemu Milostínovi úzko v tom tmavém zámku; i vzpomněl si na svou dobrou matku i na svého laskavého otce, a slzy mu po tvářích padaly jako zrna hrachu.

Kráska myslíc sobě, proč teskní, nechala ho plakati, a po chvíli teprv k němu přistoupila, pravíc: „Vidíš, drahý Milostíne, když budeš plakati a si

stýskati, bude tu pro tebe mnohem hůře; buď vesel, zapomeň na všecko, já budu s tebou spokojena a budu tě vyrážeti, jak jen možná.“

Milostín si dal říci, a již za několik dní miloval každý v zámku dobrého, veselého a přívětivého mládence. Kráska mu pomáhala pracovati, ona jej vyrážela v prázdných hodinách, takže ani nepozoroval, jak dni, měsíce, ba i léta utíkala. Jsouc v umění černokněžnickém od babičky dobře vycvičena, nikdy se z toho tak netěšila jako nyní, an tím princovi mnohé blahé chvíle způsobiti mohla. Věděla dobře, že stará nic dobrého s Milostínem nezamýšlí, ale posud se ještě tajemství toho nedopídila.

Jednoho dne šla k babičce a ptala se jí mezi jiným také, co se s princem státi má.

„Inu, zlatá děvečko,“ odpověděla tato, „osud jeho je smutný, povím ti to, ale nesmíš nic vyzradit. Znáš dobře svou pěstounku, jak je zlá, skoupá a zlata chtivá. Dlouhý čas zkoumala, jak by to bylo možná, aby smrti ušla. Konečně vyzkoumala pomocí mocných duchů, že musí dobrovolně dostati nevinného dvacítiletého mládence, a ten že musí býti z královského rodu. Tomu musí po tři dny práci ukládat. Když ji vykoná, ztratí ona všecku moc a právo k němu; pakli však ne, má ona třetí den o půlnoci devatero kvítí nasbírat a uvařit, mládence zabit a jeho teplou krev a srdce s kořením smíchat, a z toho nápoj nesmrtelnosti uvařit. Aby ale jista byla, že má nevinného mládence, hleděla prince v něžném stáří se zmocnit, což se jí u otce Milostínova lestně podařilo. Dala tedy prince

mocí unésti, aby ho zde dochovala. To jí však nic nebude platno, my se musíme všemožně přičiniti, aby ho se světa neshladila. Ty jediná můžeš ho vysvoboditi."

„Ach, já bych to ráda učinila, jen kdybych věděla, jak."

„Počkej jen, až bude čas!"

Milostín neměl ani nejmenšího zdání, co s ním stará baba obmýšlí, a vždy se vlídně k ní choval jakož i ke všem ostatním. Čím více však přicházel do let, tím více se mu přebývání v černém zámku zprotivovalo, jen Kráska ho tam poutala, kterou vždy víc a více miloval. Na vzdor jeho nechuti plynula léta tak rychle, že mu do dvaceti let jen tři dni scházely. Již nastala ta doba, kterou Kráska s hrůzou očekávala. Šla tedy k babičce, aby se s ní poradila, co má dělati.

„Proměň se dnes večer v myšku a zalez pod postel pěstounky. Tam uslyšíš, co bude dělati." To také večer Kráska učinila.

„Jakou pak jen zítra Milostínovi dám práci, kterou by nevykonal?" ptala se stará svého muže a doložila po krátkém rozmýšlení: „Pošlu ho na dříví."

Myška, ráda, že ví, co na miláčka čeká, vykradla se zase pryč a pospíšila k němu. „Až tě zítra stará pošle do lesa, nedělej si z toho nic! Já ti přijdu na pomoc."

Když ráno Milostín vstal, vešla k němu čarodějnice a řekla: „Teď půjdeš se mnou do lesa, a tam ti práci vykážu." Na to mu kázala dáti dřevěnou sekeru,

pílu a motyku, a on šel za ní. Když přišli hezký kus cesty za zámek, baba se zastavila a pravila: „Jak daleko zde ten kus lesa vidíš, tak daleko jej do večera musíš poraziti, dřeva rozštípati a do sáhů urovnati; jestliže to nebude hotovo, zle bude s tebou." Zkamenělý zůstal Milostín státi, když ta slova od čarodějnice slyšel; ona se však po něm ani neohlídla a rychle odešla. Co měl s dřevěným nářadím dělati? Sedl si tedy na trávník a očekával Krásku.

Když slunce nejvýše stálo, přilítla bílá holubička a posadila se vedle něho. On ji chtěl vzíti do ruky, ale v tom objímal Krásku. „Teď mě pusť," pravila ona, „a zůstaň seděti, až za tebe práci udělám!"

Asi za minutu začaly se stoleté stromy káceti, neviditelné ruce dřeva řezaly, štípaly a v sáhy rovnaly, a dříve než Milostín poobědval, bylo všecko vykonáno. Kráska zapověděvši milenci, aby o tom nikomu ani slova neříkal, v podobě holubičky zase uletěla. I podivila se stará velice, když u večer pro prince přišla a viděla, že s prací je hotov. Ale neřekla nic. Doma se vyptávala, kdo u Milostína byl, ale nikdo o ničem nevěděl. Musila mlčeti.

U večer letěla od chaloupky k zámku malá muška a zrovna do komůrky, kde stará spala. „Kam pak zejtra toho kluka pošlu?" řekla muži čarodějnice.

„To já ti nepovím," odpověděl onen.

„Půjde na lov," pravila po chvíli stará.

Muška na to odlítla k Milostínovi, aby ho připravila a na druhý den potěšila.

Ráno přišla zase baba k Milostínovi a poručila mu, aby šel s ní; dala mu dřevěnou motyku, rýč a lopatu. Přišli až k jednomu rybníku, u něhož se zastavili. „Zde,“ řekla stará a ukázala na velkou louku vedle rybníka, „vykopáš jámu a rybník do ní stáhneš, v němž pak zlatou a stříbrnou rybu uloviti musíš.“

Milostín se však, jak baba zašla, bez starosti na zem posadil a myslil na Krásku. Byl by bláznil, aby se s dřevěným nářadím do čeho pouštěl. V poledne přilítla zase holubička, a princ se potěšil. „Nic se neboj! Všecko za tebe udělám.“ Na to své čáry prováděla. Jako by tisíc krtků v zemi rylo, počaly se kolem do kola na louce jamky dělati, tak dlouho, až na místě louky hluboká jáma byla; ještě průtok k rybníku, a jedním návalem tekla voda do jámy; netrvalo to dlouho a byla plna. Na to roztáhla Kráska síť a v tu chvíli se v ní jedna zlatá a druhá stříbrná ryba házela. Dala je princovi a přikázala zase, aby jí neprozrazoval.

Divila-li se první večer baba, podivila se druhý ještě více, když všecko v pořádku viděla. Již nevěděla, co si má mysliti. Když se doma poptávala, nevěděl nikdo, kdo by byl princovi pomáhal.

V noci na to muška opět poslouchala. „Buďto rozumí čarům, co však ani možná není, anebo má šotka, který mu pomáhá,“ pravila stará; „ale zítra musí jezditi, a tu sotva vyhraje.“

Jakmile Kráska řeč její vyslechla, pospíchala k babičce na radu a od ní k svému miláčku. „Zítra musíš jezditi,“ řekla mu, „ale nestrachuj se, první

kůň bude Drčna, druhý Treperenda. Aby se s tebou vysoko vznésti nemohly, otoč okolo sebe tenhle červený šátek, a budeš jak olovo těžký. Až s nich slezeš, odskoč najednou, a když na tebe budou oheň házeti, máchni tímto bílým šátkem třikráte po sobě a nic ti neuškodí. Ten třetí kůň budu já; tu odhoď šátky za sebe, protože já tobě neuškodím.“ Na to odešla.

Druhý den časně ráno zavolala stará Milostína do dvora a kázala vyvésti bílého koně. „Na tom koni musíš v povětří můj zámek sedmkrát objeti,“ pravila k princovi.

„Milerád,“ odpověděl tento, „jen jestliže to vydrží.“ Maje šátek kolem sebe ovitý, chutě na bělouše vyskočil; ale ten se sotva s ním s místa hnouti mohl a když kousek zaklusal, padl k zemi. Milostín odskočí a když kůň počne zlostí po něm kopat a ohněm plívat, máchne třikráte bílým šátkem a oheň zhasne. „Totě špatný kůň,“ řekl, „jestliže nemáte rychlejšího, bude to s jízdou špatně dopadati.“

Tu přivedli hnědého. Ale bylo to jako s prvním; čarodějnice byla již celá rozvzteklena a dala konečně vraníka přivésti. Princ zatím hodil šátky za sebe, vymrštil se na koně, a ten se s ním do povětří vznesl jako pták. Když sedmkrát zámek objel, spustil se zas do dvora. „To je koníček,“ pravil, s něho se shoupnuv, „na tom je jízda jako na perutích.“

Baba běhala po dvoře jako zlá saň; když viděla, že její naděje zmařena, zavřela Milostína do sklepa a dala mu za stráž Drčnu a Treperendu. Kráska byla by ho ráda vysvobodila, ale bála se prozrazení, protože

nebyla dosti mocna se starou vejíti v zápas. Šla se tedy s babičkou poradit; ale v myšlenkách přišla místo k chaloupce k rybníku. Tu ale chtělo se jí najednou spáti, jakoby to na ni hodil, i sedla pod stromek a šťastně usnula. Sotva oči zavřela, viděla před sebou státi paní v zelenavě průhledném závoji. „Já jsem tvoje matka," řekla tato jemným hlasem a k ní se sklonila; „chci tebe a Milostína odtud vysvoboditi. Přičiň se, abys jej před půl nocí ze zámku sem přivedla; tu potom smočte prsten a perly ve vodě, a ukáže se vám loďka, do níž skočíte. Ať se kolem vás děje cokoliv, nebojte se ničeho; jak přirazí loď ke břehu, vyskočte a jděte pokojně svou cestou; neboť čarodějnice nebude již žádné moci k vám míti." Na to jí vdechla políbení na tvář a zmizela.

Kráska se probudila. Nevědělať, byl-li to sen čili pravda, ale šla k babičce a prosila ji, aby jí poradila, co má dělati.

„Jdi jen domů," radila tato, „a nějak ošiď Drčnu a Treperendu, aby se vzdálily; co dále dělati máš, to beztoho víš."

Tu teprv uvěřila Kráska, že to byl opravdový sen. Slzíc těžce se s babičkou rozžehnala, kteráž jí vlastní matkou byla, a odešla na vždycky z chaloupky. Na cestě, když tak přemýšlela, jak by asi strážné od Milostína odvrátila, napadlo jí, že jsou tuze mlsné, a toho také hned užila. „Ach, holčičky," řekla, když k nim vešla, „teď jsem byla u babičky a strojila večeři; tak dobré jídélko jste opravdu ještě nejedly."

„Což nám to pravíš, když z toho nic neužijeme?"

„Proč ne? Babička vám oběma nejlepší kousek schovala, můžete si pro něj jíti.“

„Co ti napadá? Vždyť víš, kdo tady zavřen a koho hlídáme.“

„Však vám neuteče, a pro tu chvilku nebude tak zle, já se ho snad také dohlídám.“

Měly ovšem strach před matkou, ale mlsnost zvítězila; odevzdavše vězně Krásce, rychle odběhly. Jakmile tato jista byla, že se nevrátí, otevřela Milostínovi dvéře, a ani mu na jeho otázky neodpovídajíc, pospíchala s ním k rybníku. Když přišli k břehu, smočila prsten a on perly, a v okamžení houpala se před nima ozdobná loďka. Oba rychle do ní skočili a pod vodou zmizeli. Tu bylo ryb a vodních zvířátek kolem loďky, jen se to hemžilo, ale žádné jim neuškodilo. Kolik hodin tak pod vodou pluli, než loďka opět na povrch vyšla, to se neví. Najednou viděli se na moři; ale hrůza Krásku obešla, když se ohlídla a druhou loďku za sebou spatřila, v níž jeduplná čarodějnice seděla. Jako šíp letěli po hladině mořské, ale babice jim už byla v patách. Tu se strhl náramný vítr, moře burácelo, a vlny jako domy přes loďky se válely. Najednou bylo vše ticho, oni přistáli k břehu, hbitě vyskočili, a loďka v okamžení zmizela. Koukali se po moři, kam se stará poděla, ale neviděli jiného nic nežli třísky rozkotané loďky. Nepochybně, že ji Víly roztrhaly. Milostín a Kráska děkovali Bohu, že z takového neštěstí vyvázli, a putovali dále.

Dlouho a dlouho bylo jim choditi, než město našli, kde byl princ domovem; ale konečně se tam dostali.

Mezi královským městem a zámkem byla řeka, přes ni byl most, několik set krokův od mostu stál mlýn, a u toho mlýna Kráska s princem stanula.

„Ty mi dej nyní,“ pravila k němu, „perly, a já tobě dám prsten; musíš ho míti, aby tě rodiče poznali.“

„A ty se mnou nepůjdeš, Krásko?“ ptal se princ zarmouceně.

„Ne, já nepůjdu s tebou, až pro mě vzkážeš. Jedno mně však připověz, že dvakrát dvanácte hodin matky své nepolíbíš. Uděláš-li to, bude s tebou dobře a brzy se uhlídáme; pakli ne, budeš nešťasten a Bůh ví, kdy se shledáme.“

Těžko sice, ale upřímně slíbil to vysvoboditelkyni své, ačkoli nevěděl, co matce řekne. Na to se rozloučili. Princ šel k zámku, Kráska ke mlýnu. Právě obcházel mlynář kolem, aby napravil, kde co schází když k němu Kráska přistoupila. „Pane otče, nepotřeboval byste děvečku?“

„Proč se ptáte, mladá?“

„Že bych k vám šla do služby, kdybyste mě chtěl.“

„Vy zajisté nejste odtud, že u mne chcete sloužiti?“

„Máte pravdu, já přicházím zdaleka; měla jsem zde tetku, když mně matka a otec umřeli, umínila jsem si, že k ní půjdu, aby mi nějakou službu zaopatřila; ale na neštěstí jest i ona mrtva; já se nemohu vrátiti a musím si tedy sama služby hledati.“

„Je mně vás líto, panenko, ale abych vám to upřímně řekl, moje žena je tuze zlá, a málokterá děvečka u ní čtrnácte dní vydrží.“

„Jestliže nic jiného v cestě není, nebojím se: já umím všecko dělati, lehkou i těžkou práci, a jistě se paní mlynářce zachovám.“

„Pojďte tedy se mnou!“

Když přišli do síně, přikolíbala se naproti nim mlynářka.

„Jakou si to vedeš fiflenu?“ vítala je ne tuze líbezným hlasem.

„No! jen zvolna, dokavad nevíš, oč se jedná!“ odsekl mlynář. „To je tvá nová děvečka; beztoho jsi ráno jednu vyhnala, a tak ti snad přijde vhod.“

Mlynářka našpoulila hubu, podepřela ruce o masité boky a prohlížela Krásku od hlavy až k patě. „To bude něco správného, jak vidím.“

„Jen si mě podržte, a uhlídáte, že toho nebudete litovati,“ odpověděla Kráska.

A mlynářka, která v srdci ráda byla, že holku dostala, dlouho se prositi nedala. A vskutku byla spokojena. Sotva co poručila, již to bylo hotovo; sotva ji kam poslala, již byla opět zpátky. Všecko jí po vůli dělala tak, že se nemohla nikdy na ni rozzlobiti. A nejen mlynářka, ale každý, kdo ji viděl, musil ji milovati, protože byla vždy veselá a přívětivá ku každému, koho viděla.

Ne tak dobře vedlo se princovi. Když odešel od Krásky, šel do zámku a dal se u svého otce ohlásiti. Starý král zůstal radostí všecek bez sebe, když mu Milostín prsten ukázal a jej přesvědčil, že je opravdu jeho syn. Oba běželi k matce. Ta jej ovšem chtěla líbati, ale on se odvrátil a prosil, aby mu to odpustila,

že ji nesmí políbiti, až dvakrát dvanáct hodin mine, protože ho slib váže. Zarmoutilo to královnu, že vlastního syna, pro něhož tolik slz vylila, po tolika letech ani políbiti nesmí; ale jeho slib byl jí svatý. Utrmácen po cestě přál si trochu odpočinouti, a rodiče jej hned na lože odvedli, aniž se ho mnoho vyptávali. Když usnul, nedalo to královně, aby se nešla na syna podívati, který byl tak krásný, že na něm oči nechati mohla. I nutilo ji to a lákalo tak dlouho, až nemohouc se déle zdržeti, zlehka ho políbila. Myslilať, že to nebude škoditi, jen když sám o tom nic neví. Avšak to přece škodilo; když se princ probudil, nevěděl o ničem, co se s ním bylo kdy přihodilo. Tu teprv shledala matka, že zle činila. Milostín chodil po zámku jako tupé mysli, nic ho netěšilo, nic nemrzelo.

Tak to s ním trvalo skoro celý rok. Otec se tím trápil, ptal se, radil se u zkušených lidí, ale nikdo nevěděl rady. Konečně mu napadlo, že ho ožení. Sám mu tedy krásnou princeznu vyhlídl a všecko umluvil. Milostína to však pranic netěšilo, ani když o tom slyšel, ani když princezna přijela. Starý král se skoro obával, že se nevěsta odradí; ale té bylo více o to, aby se královnou stala, a tedy si z toho nic nedělala. Tři dni před svatbou a tři dni po svatbě měly se velké hody a všeliké radovánky slaviti.

Den před svatbou byl určen hon, k němuž se hostů sjíždělo, jakby plátno táhl. Král, Milostín a nevěsta jeli na koních napřed. Bylo jim jeti skrze město, a tedy dříve přes most. Když přijeli doprostřed, nemohli dále; koně zůstali jako přimraženi, a kdyby

„Hej, děvče,“ křičel na ni král . . .

je byli utloukli, nemohli se s místa hnouti. Starý král skočil s koně a chtěl pěšky most přejíti, ale to také nešlo. I nevěděl, co si má o tom mysliti. Nikde

nebylo viděti člověka, toliko pod mostem máchala mlynářova děvečka prádlo.

„Hej, děvče,“ křičel na ni král, „co pak se to stalo, že nemůžeme přes most?“

„Kdybyste mě pozvali dnes k tabuli, pomohla bych vám.“

„Kdo pak jsi?“ ptal se s podivením král.

„Mlynářova děvečka,“ odpověděla Kráska.

„Jestliže to dokážeš, máš mé slovo, že dnes s námi hodovati budeš.“

Na to se Kráska dotkla mostu, a koně klusali dále. Králi to však pořád leželo v hlavě, jaká to podivná holka. Poptával se sem tam, ale každičký ji chválil. Jakmile přišel domů z honu, řekl to královně, a ta byla ještě žádostivější, tu neobyčejnou děvečku spatřiti. Vzkázali pro ni. Již seděli všickni hosté u stolu, jen vedle Milostína bylo prázdné místo pro mlynářovic děvečku připraveno. Tu otevře sloužící dvéře a do nich vkročí paní ve skvostném a nádherném šatě, a tak krásná, že na ní všech zraky jako u vyjevení utkvěly.

„Milostivý králi, já přicházím, abych vás na dané slovo upamatovala. Já jsem mlynářova děvečka,“ řekla, ku králi přistoupic.

Král jakož i druzí nechtěli ani smyslům věřiti, že by to služka byla; ale přece vstali a ochotně na místo jí ponechané dovedli. Ale Milostín si jí ani nevšímal a hleděl si jen dobrého jídla. Když bylo po tabuli, poručil král, aby každý něco povídal aneb zpíval. Nebylo tu, kdo by s ochotností návrh nebyl

přijal; všickni se již vypořádali a přišlo teď na Milostína a na Krásku, aby mysl společnosti obveselila. I učinila jim dle vůle, ani písní ani pohádkou, nýbrž vzala jádro z jablka a vstoupila doprostřed síně. Tam udělala kolo a hodila jádro do něho. Za chvilku vypučela ze země zelená ratolest, rostla vždy výše a výše, až to byl strůmek; tu se na něm udělalo poupátko, z něhož, když se rozpuklo, usmívalo se jablko jako krev červené. Kráska je utrhla a vezmouc nůž, ve dví rozřízla; půl si nechala, půl dala Milostínovi. Ten ji lhostejně od ní vzal a snědl. Ale sotva se to stalo, vyskočil princ vzhůru a padl Krásce okolo krku. Hosté myslili, že je kouzelným jablkem očarován; ale když po prvním výlevu radostného shledání princ s Kráskou k rodičům přistoupil a slovo od slova všecko povídal, co se s ním kdy bylo stalo, teprv viděli, že je při úplném rozumu. Rodiče nemohli jinak učiniti, než sňatku jejich požehnati.

Když první jeho nevěsta mrzutě domů odjela, Kráska nastoupila na její místo, a druhý den slavila se svatba skvostně a hlučně. Mlynář a mlynářka byli také pozváni.

U večer šla Kráska do zahrady a došla v myšlenkách až k vodě. Myslila na matku; ráda byla by tu milostnou tvář ještě jednou spatřila. I napadlo jí, že by se jí snad zjeviti mohla, kdyby perly ve vodě smočila; udělala tak. Tu se voda rozdělila, a Kráska spatřila matku, která na ni kývala. I sešla do vody a padla matce do náručí. Ale jak tam v hlubině bylo krásně! Když přišly až dolů, vedla ji vodní paní do

svého křišťálového paláce. Stříbrný a zlatý písek pokrýval stezky, po nichž se zelenokadeřavé víly vznášely. Když vstoupila Kráska do vnitř, spatřila u prostřed chladné síně na zeleném koberci, liliemi a růžemi kolem posetém, krásného muže ležeti Byl mrtev. „To je tvůj otec,“ pravila smutným hlasem vodní paní, když k němu Kráska přistoupila, a celý příběh své lásky jí vypravovala. Kráska s pláčem poslouchala.

„Ty jsi šťastna,“ dokončila vodní paní svou řeč. „Rod tvůj bude dlouho panovati v slávě a štěstí. Já vám budu vždy na blízku, abych vás mocí svou od zlého chránila.“

Ještě jednou políbila Kráska matku, pohlédla na bledé tváře otcovy a od vodní paní provázena jsouc, ubírala se z křišťálového paláce. Zeleným proutkem rozdělila matka opět vody, aby Kráska za sucha nahoru vyšla. Když se vrátila domů, povídala svému manželu, který se již všude po ní ptal, kde byla, a všickni dobré paní tiché díky vzdávali.

Druhý den trvaly radovánky až do noci, a konečně se také na loďkách po vodě plavalo; tu se přihrnula veliká vlna a položila mladým manželům, kteří na pokraji lodě stáli, skřínku k nohám. S podivením ji otevřeli, i byla plna klenotů. Bylo to věno mladé královny, které za více stálo než celé království. Oba panovali dlouhá léta slavně a šťastně, a po nich děti jejich: tak jak jim to vodní paní byla předpověděla.

O mluvícím ptáku, živé vodě a třech zlatých jabloních.

V jednom městě byl mladý, svobodný král. Jedenkráte večer chodí po zahradě, a přijde až k zahradníkovu domku. Již z daleka slyší nesmírný chechtot a hovor z otevřeného okna. Tiše se přikrade pod okno a poslouchá.

„Když jsme již v takovém bláznovském hovoru,“ ozval se hlásek ženský, „ještě si povězme, co by si každá z nás přála. Nejdřív ty, Marketko, jakožto nejstarší, pověz, co bys chtěla!“

„Já?“ odpověděla Marketka, „já bych si přála, aby si mne vzal královský kuchař. Ráda dobré jím, a to bych měla každý den něco s královského stolu.“

„I jaks chytrá! A co bys ty sobě přála, Terezko?“

„Já bych si přála, aby si mne vzal královský cukrář, protože ráda sladké věci mlsám.“

„Ó, vy labužné jazýčky,“ zvolal první hlásek, a na to se daly všechny tři do smíchu.

„Ale když jsme my tobě řekly, Johanko, co bychom si přály, pověz i ty nám, co ráčíš!“ ozvala se Marketka.

„Hned se to dovíte. Já bych si přála samého krále. Měla bych pěkné šaty, dobrá jídla i sladké cukrovinky.“

„Teď my se tobě vysmějeme za tvou chytrost; nám se může spíše cukrář i kuchař dostati než tobě král.“

Na to bylo smíchu dost a dost. Král se pod oknem také zasmál a po chvilce odešel. Přijda domů, ptal se komorníka, jaké ženské v zahradníkově domku bydlí, a komorník řekl, že jsou zahradníkovy tři dcery: Marketka, Terezka a Johanka. I poručil král, aby komorník druhý den ráno pro ně šel a ke králi je přivedl.

Holky leknutím celé zbledly, když přišel druhý den ráno komorník s vyřízenou, aby šly ku králi.

„Co jste vyvedly, vy nešťastnice?“ ptal se jich otec. „Jestliže přijdu skrze vás do nějaké hanby, půjdete mi všechny tři s očí, to vám povídám.“

„Nedělejte si, tatínku, žádných vrtochů!“ odpověděla Johanka, nejhezčí, nejlepší a také nejsmělejší ze všech. „My nic neudělaly. Král si nejspíše zamanul, abychom my teď věnce a kytky do pokojů vázaly a ne vy. To to bude, nic jiného.“

Na to se děvčata slušně přistrojila a šla s komorníkem ku králi. Král se procházel po pokoji. „No, vedeš ty tři nevěsty?“ pravil, když komorník s nimi vešel. „Která tedy z vás tří jmenuje se Marketka?“ ptal se, když děvčata poklonu složila, a jeho oko poletovalo s jedné na druhou.

„Já,“ ozvala se Marketka a sklopila oči.

„Tys tedy sobě včera večír mého kuchaře přála?“

Tu zůstaly holky, jak by je šarlatem pokryl; neboť věděly hned, kam král bije. Nejvíce však ze všech zapýřila se Johanka.

„Nemusíš se červenati, což je z toho? Když bys kuchaře ráda, máš ho míti.“ Za těch slov otevřel dvéře u vedlejšího pokoje, a kuchař vešel.

„Ach odpusťte, milostivý králi!“ prosila Marketka a klekla na zem, „to byla jen tak bláznovská řeč.“

„Nu, teď se ti to vyjevilo. Což nechceš svého ženicha?“

„Inu, když to musí býti, proč bych nechtěla,“ odpověděla Marketka, když viděla, že král nežertuje.

„Jednu jsem odbyl; která pak z vás dvou chtěla býti cukrářkou?“ ptal se král zase druhých.

„Já,“ šeptala Terezka, vidouc, že zapírání nic platno není.

Zase otevřel král dvéře, vyvedl druhého ženicha a dal ho Terezce, která se nehněvala.

„A tys chtěla mne?“ ptal se Johanky a pozdvihl jí kulatou bradičku. „Tak se na mne podívej, zdali se ti budu líbiti!“

„Netrestejte mne za to, nejmilostivější králi!“ prosila Johanka a kleknouc pozdvihla uslzené oči ku králi. „Byla to řeč do větru. Kdož se nadál, že posloucháte!“

„Jsem rád, že jsem poslouchal; neboť jsem po půl světě nevěstu hledal, nemysle, že bych ji tak blízko najíti mohl. Náhoda mne k tomu přivedla. Nuže, milá Johanko, chceš býti mou královnou?“

Ještě jednou se Johanka králi do očí podívala, a znamenajíc, že to opravdu myslí, usmála se a řekla: „Ano!“

Nyní měla každá, co si přála. Ale od té chvíle, co král Johanku svou nevěstou nazval, uhnízdila se v srdcích sester zášť proti ní; neboť jí štěstí záviděly. Za několik dní byla králova svatba, a Johanka zahradníkovic stala se královnou. Zůstala však tak dobrá a vlídná ke každému jako dříve, a tím více ji král i lid miloval. Jen dvě duše byly, které neustále na to myslely, jak by ji se světa zhladiti mohly, a to byly její vlastní dcery. O tom neměla však mladá královna ani zdání a chovala se k sestrám jako doma.

Po čase narodil se královně roztomilý synáček. Nikdo jiný u ní nebyl než sestry, a ty měly již všechno připrojeno; jak se dítě narodilo, daly je do vysmoleného koše a pustily po řece. Královně pak do kolébky podstrčily štěně.

Jaké bylo leknutí královo, když mu to uděšené ženy vypravovaly! Než on miloval ženu svou nade všecko, a proto ukryl smutek do hlubin srdce svého, a pospíšil k ní, aby ji potěšil. A Johanka měla potěchy potřebí. Co se o svém neštěstí dověděla, nemohli ji ani k sobě přivésti, strachem a bolestí padala z jedné mdloby do druhé. Teprv když k ní manžel přišel a ji těšil, poněkud se upokojila. To však sestry nechtěly. Myslily, že ji dá král hned zabiti.

Královna byla zase zdráva, ale od té doby neviděl ji nikdo veselou.

Musíme se podívati, co se s tím nemluvnětem na řece stalo. V sousedství králově byl bohatý kníže; neměl ženy ani dětí, ale měl všeho dost. Nejmilejší byl mu lov a zahrada. Nebyl-li v lese, byl v zahradě, kterouž měl zřízenou jako jediný ráj. Jednoho dne se prochází po té zahradě a přijde až ke břehu řeky. Tu vidí zdáli něco po vodě se houpat, čeká, až se to přihoupá, a potom to vytáhne. Byl to koš a v něm novorozené dítě. S útrpností vzal je kníže a vlastní rukou do svého zámku donesl. I svolal hned ženy a dal rozkaz, aby o děťátko všecku péči měly. Kníže byl pán velmi šlechetný a dobrý, se žádným nic neměl a vždy jen o samotě leta trávil. Jeho služebníci měli zlaté časy, ale oni by byli duši za pána dali, jak ho milovali. Když jim dítě odevzdal, sběhly se ženy dohromady, ta vzala plátno, stříhala pleny, ta šila, ona chystala lůžko; než minulo několik hodin, bylo děťátko přistrojeno jako jezulátko. Kníže měl z něho radost, jakoby jeho vlastní bylo, a dal mu říkati Jaromír. Dověděl se za nějaký čas, co se v královském městě přihodilo, ale po dlouhém rozmýšlení umínil si, že nevrátí dítě, nýbrž že je vychová, jak se na prince sluší a patří, a teprv až bude v letech, že mu poví, čí je, a rodičům ho navrátí.

„Beztoho,“ myslil u sebe, „že to je spiknutí nepřátelské proti králi, a kdybych mu dítě vrátil, oni by se o ně tak dlouho pokoušeli, až by je se světa zhladili. Nechám si je zde a udělám z něho řádného muže.“ A tak to také udělal. Zapověděl všem služebníkům pod ztrátou služby, aby se nikdo o dítěti ne-

zmiňoval. Služebníci byli pána poslušni, a kdyby je byl krájel, nebyl by ze žádného slova dostal.

Po nějakém čase narodil se královně opět syn! Sestry měly zase koš uchystaný, a jakmile syn se narodil, položily ho do koše, pustily po vodě, a místo něho podhodily štěně. Když to králi povídaly, byl jako blázen, a srdce mu bolestí div nepuklo. A i tenkráte ženu těšil a hoře před ní skrýval. Opět se to sestrám nepodařilo, jak chtěly!

Malý synáček ve vysmoleném koši plaval zase po vodě až ku břehu zahrady, když tam, řízením božím jsa veden, kníže právě přišel. Sotva koš spatřil, s větší ochotností než po prvé jej vytáhl; neboť se domníval, co v něm asi skryto jest. Honem vzal zkřehlé dítě a odnesl je domů. Ženám, které měly na opatrování Jaromírka, odevzdal nyní i Jaroslávka.

Po třetí narodila se královně dcera, ale v okamžení byla pryč, a místo ní leželo štěně v plénkách. Sestry rychle ji opustily a s ošklivostí to králi vypravovaly, pobízejíce ho a přemlouvajíce, aby dal tu čarodějnici od sebe, aby mu déle královské lože nehanobila. Přišli i druzí dvořané a domlouvali králi, aby nezarmucoval celou zem a dal ženu od sebe.

Nevyhasla posud v králově srdci láska k Johance, ale slyše na své uši, jak královnu proklínají, musel k rozvedení svoliti. Poručil tedy, aby vystavěli u lesa žalář a tam královnu zavřeli, jižto více ani viděti nechtěl. Sestry dělaly, jakoby jim to bylo Bůh ví jak líto, a prosily krále, aby jim dovolil, Johanku do

žaláře dovésti a tam ji obsluhovati, což král milerád učinil, v domnění, že bude v nejlepších rukou. Když byl žalář hotov, odvezly ji tam a daly ji zazditi. Darmo prosila, darmo naříkala, sestry zůstaly jako z kamene a nešly dříve od žaláře, dokavad neumlknul hlas Johančin. O tom však král nic nevěděl; neboť zakázal přísně, aby se nikdo neopovážil, o Johance slova promluviti. Sestry vládly v domě jako dříve a chránily se švagra na nebožku upamatovati.

Necháme jich teď a půjdeme k nebohým sirotkům. Jako prvé chlapce, ulovil kníže i děvčátko a dal mu říkati Růženka. Byly to roztomilé děti, a kníže s nimi užil tisicerých radostí. Nebyl by je za celý svět od sebe dal, obzvláště když se dověděl, co se v královském městě událo. Děti se nemohly lépe míti než u něho. Dokavad byly malé, měly obsluhy se všech stran, a když byly větší, obíral se s nimi kníže sám, bral je do zahrady, do lesů, a všemu je učil, čeho jim, co budoucím králům, potřebí bylo. Jako každé zrno v úrodnou zemi vsazené ujme se a užitek přináší, tak padala blahodějná slova do kypré půdy dětinského srdce, aby se v něm ujala a později svou úrodou národ blažila.

Když byla Růženka starší, stala se též účastnou jich vyučování; potom také s nimi v zahradě kopala, sázela květiny a štěpovala stromy. Než když se učili bratři střileti, jezditi, šermovati aneb šli s otcem na lov, Růženka sedávala u své chovačky, učila se přísti aneb jiným ženským pracem. Umínil si kníže, až budou bratři ještě starší, že je pošle do světa na

zkušenou a teprv, až se vrátí, že jim poví, kdo jest jejich otec, a že je k němu dovede.

Staré přísloví: „Člověk míní, Pán Bůh mění!“ Co si kníže umínil, toho se synové nedočkali. Jedenkráte přišel s nimi z lovu domů a sotva dosedl, ranila ho mrtvice. Tu bylo nářku, tu bylo pláče bez přestání. Ubozí mysleli, že jsou nyní docela opuštěni, a nemohli ztrátu tak dobrého otce oželeti. V domě nebylo již mnoho starých služebníků, a z těch nebyl by žádný pro všecko na světě dětem řekl, že to nebyl jejich otec, jelikož žádný z nich nevěděl, čí vlastně jsou, a každý jim za jejich dobrotu, laskavost a přívětivost knížecí dědictví přál.

Tak se těšily nyní děti mezi sebou. Ale nebyly to již děti. Jaromír byl osmnáct, Jaroslav sedmnáct a Růženka šestnáct let. To byli mládenci, jako jaré doubce, a to byla panna, jako rozkvétající poupě. Oni ji svými větvemi chránili, ona je svou vůní blažila. Jaromír a Jaroslav Růženku na rukou nosili, a Růženka bratrům pomyšlení udělala. Běda tomu, kdo by byl Růžence slovem ublížil! Lásce a svornosti je otec naučil. „Srovnávejte se, milujte se, pomáhejte jeden druhému a nikdy nepadnete!“ Tak jim říkával a dával všelijaké příklady, jak mnoho zlého nesvornost v národu i v rodinách působí. A jeho naučení bylo plamenným písmem v srdce jejich vryto.

Za nějaký čas po otcově smrti vyšli si oba bratři do lesa na lov a přikázali služebníkům, aby žádného do zámku nepouštěli, dokud by se nevrátili.

Sotva bratři paty vytáhli, přišla k vratům stará babička a prosila o almužnu. Služebníci jí něco dali a poslali ji pryč; ale ona prosila, aby ji pustili k slečně, že si vyprosí něco starého na sebe. Sloužící mysleli, že ta baba slečně neuškodí, a pustili ji do zámku. Růženka se toulala po zahradě, a žebračka stála u zahradních dveří a čekala, až slečna vyjde. Po chvilce přiběhla Růženka a když žebračku viděla, hned ji vzala za ruku a s útrpností ji vedla do zahrady, posadila ji na sedátko a dala chutného ovoce, jež byla dříve natrhala. „Tak, tak, matko, pohovte si a najezte se, budete umdlena; až si odpočinete, vyhledám vám nějaký šat.“

„Ach, milostivá kněžno, jak jste vy předobrá, že mne chudou žebračku tak opatrujete. Bůh vám to stokrát zaplať!“

„Mám dost radosti, že vám to tak chutná. Proč bychom neposkytli potřebnému, vždyť nám Bůh nadělil. Hleďte, jak se stromové tíží ovoce prohýbají, jak to všude kvete a se zelená, až je milo na to se podívati.“

„Ba právě, milostslečno, že je. Ale ještě pěknější by ta zahrada byla, kdyby v ní tři věci byly.“

„A jaké by to byly věci? Povězte mi o nich!“

„Ó milostslečno! ty nemožno dostati. Je to mluvící pták, živá voda a tři zlaté jabloně.“

„Něco takového snad ani na světě není, babičko?“

„I je, ale nikdo to nemůže dostati, protože je to na vrchu lidskému tvoru nepřístupném. Ale kdybyste

to měla ve své zahradě, byla by desetkráte krásnější a zdaleka široka by se chodili lidé na ni dívati.“

Růženka neříkala nic, ale pořád jí to leželo v hlavě, a dlouho byla již babička zámek opustila, když Růženka ještě po zahradě chodila a neustále na ptáka, na vodu a na jabloně myslila. Tu přišli bratří z lovu domů; sestra jim běžela vstříc a hned jim to vypravovala. „Milí, zlatí bratříčkové! Kdybych ty tři věci dostala, zbláznila bych se radostí.“

„Jestliže v tom celá tvoje blaženost záleží, zaopatříme ti to. Beztoho nás chtěl nebožtík otec poslat na zkušenou,“ pravil rychle čilý Jaroslav.

„A kdo bude sestru chrániti?“ ptal se povážlivý Jaromír. „Na to jsi nepomyslil, hleď! Pročež zůstaň doma u sestry, a já sám na cestu se vydám.“

Tu teprv Růženka nechtěla bratry pustit a svých přenáhlených slov želela; ale bratři již od svého upustiti nechtěli, a konečně, rozhodnuvše mezi sebou, zůstali na tom, že Jaromír do světa půjde a Jaroslav že u sestry zůstane.

Za několik dní byl Jaromír na cestu přichystán. Když se loučili, dal Růžence perlový růženec a pravil: „Každý den se ten růženec pomodli! Dokud půjdou zrna perel jedno od druhého, budu zdráv; jak zůstanou při sobě, budu mrtev.“

S pláčem si pověsila Růženka drahou památku nad lože a s bratrem se rozloučila. Nyní byli s Jaroslavem sami. Za celý běh mladého věku ani půl dne jeden bez druhého nežil, což divu tedy, že se jim oběma po Jaromíru stýskalo a že jim scházel ve všech

koutech. Den jak den se modlila sestra na perlovém růženci za bratra, a vždy jí padalo zrnko za zrnkem. Dvacátý den ale, když ho vzala do ruky, tu zrna vázla a nechtěla živou mocí od sebe. I jala se Růženka hořce plakati a naříkati: „Ach, můj milý bratříčku! Ty jsi mrtev, a já nešťastná jsem toho příčinou!“

Tak bědovala, až k ní bratr přiběhl; dověděv se o příčině žalosti její, všemožně jí to vymlouval, že tomu nemusí tak býti, třebas to byl bratr řekl. Ale ona si to nijak vyvrátiti nedala, a slzy jí po lících jednou stokou tekly.

„Jsi-li spokojená, sestřičko, půjdu Jaromíra hledat,“ navrhl Jaroslav, neboť mu Růženčin žal srdce svíral.

„Jdi, můj zlatý bratře, jdi, já se budu za tebe modliti. Ze zámku se ani nehnu a zůstanu zde mezi svými.“

Přistrojil se tedy Jaroslav na cestu. Když se s Růženkou loučil, dal jí nůž a řekl: „Tím nožem si krájej každý den chléb; dokud zůstane čistý, budu zdráv; až chytne rez, bude se mnou zle. Myslím však, že se i s bratrem zdráv navrátím.“

Růženka plakala a schovala milou památku do skříně. Jaroslav odejel, a Růžence se nesmírně stýskalo. Den jak den krájela nožem chléb, ale nůž byl čistý, až do dvacátého dne. Tu jak spatřila Růženka rezivé skvrny, plakala ještě více než dříve: „Ó, já nešťastná, co jsem to učinila, že jsem oba bratry zabila!“

Konečně když se utišila, umínila sobě, že půjde sama bratrů hledat. Dost jí staří služebníci zrazovali,

ale nedala si říci, ustrojila se do špatného šatu, vzala peníze a šla.

Dlouho chodila po světě, mnoho nesnází přetrpěla, ale na stopu svých bratrů nepřišla. Jedenkráte zabloudila v tmavém lese a nijakým způsobem cestu nalézti nemohla. Již jí počínalo býti úzko, kterak to asi bude, až přijde noc; tu spatří chaloupku a před ní stařečka v poustevnickém oděvu. Potěšená spěchá k němu.

„Bůh tě žehnej, dcero sličná! Posaď se vedle mne, povím ti, kde bratry najdeš a jak je vysvobodíš.“ Těmi slovy vítal starec Růženku.

„A jak můžete, starečku, věděti, že svých bratrů hledám?“ ptala se Růženka podivného starce.

„Neptej se, panno, a poslechni mé rady! Tvoji bratři byli také u mne, ale nezachovali se, jak jsem jim přikázal, a proto také ptáka, vodu a jabloně nedostali, ale sami zkameněli, což se i tobě stane, jestliže neuděláš, co ti řeknu.“

„Tedy zkameněli!“ vykřikla Růženka a zakryla si uslzenou tvář.

„Ano; ale budeš-li zmužilá, můžeš je vysvoboditi. Zde máš zlatou kouli, hoď ji před sebe, a kam se bude kutáleti, tam jdi za ní! Přijdete k jednomu vrchu, velmi vysokému, tam ti koule zmizí. Ty jdi zmužile nahoru, ale na žádnou stranu se neohlížej, ať se děje, co děje, ať slyšíš, co slyšíš! Jestliže se ohlídneš, zkameníš a skolíš se dolů k svým bratrům, kteří u paty vrchu leží.“

„Ó, já chci býti poslušna vaší rady a nezhrozím se ničeho, ať mne potká cokoliv, jen abych své bratry vysvobodila.“

Vzala zlatou kouli, rozžehnala se s dobrým starcem, a hodivši ji na zem, šla za ní, kam se ona kutálela. Netrvalo dlouho, i vyšly z lesa; potom ji vedla kulička zelenými lukami až k jednomu vysokému vrchu a tam zmizela. Růženka, vidouc u paty vrchu dva kameny, pomyslila si hned, zdali to nejsou její bratři; i pustila se lítostí do takového pláče, až jí srdce usedalo, ale pak se vzchopila a kráčela k vrchu. Sotva udělala deset kroků, tu se strhl tak přenáramný křik, že Růžence uši zaléhaly. Ale vzpomněla na slova starcova a kráčela neohroženě dále. Čím však více k vrchu přicházela, tím větší bylo vytí, řvaní, štěkot, pískot, hřímání, ba všecky zvuky, které na světě jsou, se všech stran se ozývaly, a s hůry jako desaterým hlasem někdo křičel: „Nechoď sem, nechoď, já tě roztrhám!“ Růžence se vlasy hrůzou a strachem ježily, ale přece se neohlídla a šťastně až k vršku došla.

Jak byla nahoře, všecko přestalo, a vešla do krásné zahrady; u prostřed prýštěla se živá voda, v zlaté kleci visel mluvící pták a nedaleko stály zlaté jabloně.

Pták v zlaté kleci dal se do křiku: „Když jsi mne vydobila, vezmi si mne, naber živé vody, utrhni si tři větve se zlatých jabloní a pospěš odtud pryč, dokavad se zlá čarodějnice nevrátí! Až přijdeš pod vrch, postřikni zkamenělé bratry živou vodou, a zase obživnou.“

S radostí vzala Růženka ptáka, nabrala vody, utrhla tři zlaté větve a pospíchala s vrchu dolů. Jak přišla dolů, postříkla zkamenělé bratry, a ti v tom okamžení obživli. Tu bylo radosti, objímání a vypravování! Na to vzal každý jednu věc a všickni ubírali se nazpět. Přišedše do lesa, hledali chaloupku a poustevníka, ale toho tam nebylo. Žehnajíce jeho památku, šli z lesa a dostali se šťastně až domů, kde od svých služebníků s jásáním přijati byli.

Růženka si pověsila ptáka do pokoje a na jeho poručení vodu schovala, větve však vsadili bratří každý jednu do zahrady. Za tři dni vzrostly krásné jabloně, i měli z nich nesmírné potěšení. Když se vrátili bratří z pole a Růženka si dům spořádala, vzala vřeténko a šla s bratry pod zlaté jabloně příst. Tu listí nad nimi šumělo, zlaté vršky se k sobě skláněly a šeptaly si tichým váním tajemné báje. Ubohým sirotkům bylo teskno, toužili a nevěděli po čem!

Jedenkráte vyšli si bratří zase na lov; za stopou zvěře přišli tenkráte až na samé hranice a našli tam královské lovce, čekajíce na krále. Bratří chtěli zase odejíti, ale tu přijel král s ostatní družinou a tázal se, odkud jsou ti statní mládenci.

Tito slušně před krále vstoupivše, pověděli, kdo jsou, spolu ho zovouce, aby jejich panství svou přítomností poctil.

Od smrti Johančiny nebylo viděti úsměvu na tváři králově. Buďto seděl ve svém pokoji anebo byl na lovu; nešel nikam a nikoho k sobě nepozval. Divili se tedy dvořané, když pozvání bratrů s laskavou tváří

přijal a druhý den k návštěvě ustanovil. Na to se vespolek rozloučivše, každý svou cestou odešel.

„Sestřičko Růženko!“ křičeli bratří, vracejíce se z lovu domů, zdaleka na sestru. „Co ti povíme? Zítra bude u nás král; kde co nejlepšího máš, to uchystej, abychom ho jak se sluší a patří uctili!“

„Že pak to je tak najednou,“ pravila Růženka starostlivým hlasem. „Ale to nic nedělá, nastavím noc, a půjde to; zahanbiti se nedáme.“

Hned se radili, jak a co, Růženka běhala z kuchyně do špižírny, ze špižírny do komory, zase na dvůr, vydávala a poroučela, řídila tu i tam. Od největšího až do nejmenšího měl každý práce plné ruce. Konečně si vzpomněla Růženka, že se zeptá svého milého ptáčka, co by tak zvláštního králi udělala, aby z toho měl hodnou radost.

„Já ti povím,“ odpověděl ptáček, „až přijede, přiveďte ho do zahrady ke zlatým jabloním, a dříve mne s klecí na ně zavěste: já mu zazpívám tak krásnou písničku, že se radostí div nezblázní.“

Růženka zajásala a radostí po pokoji skákala; neboť věřila, co jí ptáček řekl. Byl to rádce na slovo vzatý.

Celou noc nikdo v zámku oka nezamhouřil, a jak Pán Bůh den dal, trhaly se květiny, zdobily jimi pokoje a chystaly se tabule. K polednímu se bratří i Růženka skvostně přistrojili a očekávali krále. Netrvalo to dlouho. Se čtyrmi koňmi, s četnou družinou v celé slávě přijel do dvora. Bratří ho přivítali hned dole, a Růženka čekala nahoře. Když ji král spatřil,

bodlo ho k srdci, aniž věděl, proč. Bylo mu, jakoby tu tvář již někde byl viděl, ten hlas slyšel, a přece věděl patrně, že tomu tak není. Vedli ho do skvostně přistrojené síně, z níž se šlo do zahrady. Po všelijakém rozmlouvání Růženka přistoupila ku králi a pravila: „Milostivý pane! máme ve své zahradě tak vzácné věci, jakýchž snad v celé zemi nenajdete. Je-li libo se na ně podívati, dovedu vás tam.“

S potěšením král vstana vzal Růženku za ruku a kráčel s ní do pěkné zahrady. Když přišli ke zlatým stromům, zastavil se král pln podivení a teprv po dlouhé chvíli ptal se, kdo ty skvostné stromy do země vsadil.

„Tvé děti je sázely, podvedený králi!“ ozval se hlas na stromu, „tvé děti, které tvé Johance zlé sestry vzaly, po vodě pustily a psy místo nich podstrčily.“

Radost a žalost se střídala v prsou královых. Umdlen podepřel se o rámě Jaromírovo, a třesoucí rty chtěly se ptáti dítek, je-li to pravda, ale nemohly slova ze sebe vypustiti.

„Ty bezbožný ptáčku!“ křičela Růženka na ptáka a strachem div neplakala. „Co jsi to zpíval, teď nám král snad leknutím umře.“

„Jen ho pokrop, ty královské poupátko! On je váš otec, nikoli nebožtík kníže, ten vás jen na vodě chytil a vychoval.“

Nyní se vrhly děti otci kolem krku, a on je s pláčem k srdci přivinul.

„A kde je naše matka, otče?“ ptali se krále. Při té otázce bylo nebohému, jakoby mu srdce ohni-

„Tvé děti je sázely, podvedený králi!“

vými kleštěmi sevřel. Vypravoval dětem všecko od začátku až do konce.

„Nemějte žádné starosti!“ vzkřikla náhle Růženka, „jen sedněme honem na koně a jeďme k žaláři, já matku vzkřísím.“

Král hleděl na dceru jako u vyjevení, ale bratří již běželi; neboť vzpomněli hned na živou vodu. Jedním klusem jeli přes vrchy, luka a lesy až k žaláři, rozházeli zdi, a když matčinu mrtvolu našli, pomazala ji Růženka živou vodou, a Johanka stála před králem tak pěkná jako před dvacíti lety. Jaká to nevýslovná radost pro krále a zase pro Johanku, když jí král všecko vypravoval, to si může každý pomysliti.

Potom se vrátil do knížecího zámku a měli slavné hody, plesání a radování nebylo konce. Když se donesla pověst do královského zámku, zůstaly sestry Johančiny jako omráčeny a rády by byly utekly, jen že nemohly; neboť poručil král, aby je čtyrmi voly roztrhali dříve, než se navrátí. To se také skutečně na nich vyplnilo.

Nyní žila královská rodina v samé rozkoši. Růženka chovala ptáka jako drahý poklad, jenže do smrti již slova nepromluvil.

O zlatém vrchu.

Libor byl jediný syn chudé vdovy. Když se vyučil zahradnictví, přišel domů; nemoha tu však zůstati, šel ke královskému zahradníku, prosil ho o práci a také ji hned obdržel. Byl pořádný, velmi slušný chasník, pracovitý dělník, a proto se také každému zalíbil. Již tři leta dělal v královské zahradě za tovaryše, a poněvadž uměl s krejcary hospodařiti, brzy sobě několik zlatých zachoval.

Jednoho dne v poledne položí své nářadí a jde si k rybníčku pod vrbové křoví odpočinout. To bylo jeho zamilované místečko. Lehl si na měkký trávník a přemýšleje, co všecko za uhospodařené peníze nakoupí, hleděl vzhůru k smutným truchlícím vrbám, jichžto skloněné koruny v zamodralé hladině rybníka se zhlížely jako panna v oku miláčkově. Tu něco na blízce zašumí, a za malou chvíli je slyšeti lehký šplechtot vody. Tiše rozhrne Libor husté proutí a kouká, co to. Vidí v rybníku tři panny se koupati, dvě byly krásné, ale ta třetí byla překrásná; jakmile na ni Libor pohledl, začala se mu hlava točiti a srdce mu tlouklo, div mu z těla nevylítlo.

Panny však neměly ani zdání, že se kdo na ně dívá. Nějakou chvilku poplavaly, pak vyšly na břeh, ustrojily se do bílých šatů a hodivše přes hlavy řásné závoje, proměnily se v labutě a ulítly. Dokud se panny strojily, seděla Liboru duše v oku, teprv když se v labutě proměnily, s hlubokým vzdechnutím vyskočil a toužebně za nimi ruce rozpínal, jakoby prchající zastaviti chtěl. Když nebylo po labutích již ani památky, Libor šel na místo, kde ta svůdná panna stála, klekl na trávník a položil tvář k místu, na němž utlinké šlépěje spatřil. Dlouho by tak byl ležel, kdyby pro něho zahradník nebyl přišel. Co živ tak roztržitě nepracoval jako to půldne; žádného neviděl ani neslyšel a k žádnému slova nepromluvil.

Přes noc si to Libor všecko rozmyslil a umínil sobě, jestliže druhý den panny opět přijdou, že bude chytřejší. S nevýslovnou touhou očekával druhý den. Jak bylo poledne, šel k rybníku a schoval se blíže místa, kde včerejšího dne šaty panen ležely. Netrvalo dlouho, přiletěly tři labutě a proměnivše se v panny, začaly se svlékati a bílé roucho uložily blíže Libora. Ta nejkrásnější však pověsila skvostný závoj zrovna nad jeho hlavou.

Když slyšel Libor, že se ve vodě šplouchají, natáhl ruku a vzal závoj s větve dolů; ale listí zašustilo, panny se lekly, skočily na břeh, hodily přes sebe šat a závoje, a již šuměla labutí křídla v povětří. Ale ta nejkrásnější nebyla mezi nimi, ta běhala po břehu a hledala svůj závoj, bez něhož se v labuť proměniti nemohla.

„Což mně ho ptáci zanesli, vítr zavál anebo mi ho zlý člověk vzal?“ Tak naříkala a plakala nebohá panna.

Tu vystoupí z křoví Libor.

„Pověz mi, mládenče!“ ptala se ho panna a kročila k němu, „neviděl jsi můj bílý závoj? Ztratil se, a nevím kam.“

„Ptáci ti ho nezanesli, vítr ti ho nezavál, já si ho na srdci schoval.“

„Ó, tedy tě prosím, navrať mi jej, musím za sestrami.“

„Nikoli, panno krásná! Ty závoje nedostaneš a odtud nesmíš. Já tě miluji více než celý svět, než svou matku, než sebe samého, a jestliže u mne nezůstaneš, umru žalem.“ Při těch slovech vzal Libor pannu za ruku a tak toužebně jí do očí hleděl, že jej s patrným zalíbením poslouchala.

„Nežádej si, mládenče, abych u tebe zůstala, bylo by to k tvému neštěstí, neboť matka by pro mne přišla, a po tobě bylo by veta.“

„Nechť přijde! Pro tebe bych se třeba s obry pral, do ohně skočil a cokoliv zlého snášel. Jen zůstaň u mne!“

„Zůstanu tedy. Jak se jmenuješ?“

„Libor, a ty?“

„Čekanka.“

„Pojď, moje drahá Čekanko, dovedu tě k své matce, ona tě bude milovati, jako bys byla její vlastní dcera. Já nejsem sice bohatý, ale pro tebe budu

pracovati ve dne v noci, a co budeš chtíti, to ti zaopatřím.“

Vzali se za ruce a šli k Liborově matce. Podivila se stařena, když viděla svého syna s tak nádhernou pannou přicházeti, ale ještě více užasla, slyšíc, že to je nastávající nevěsta. Laskavě ji přivítala a slzíc mladý párek požehnala.

„Nyní, růžičko má,“ řekl Libor, když se byl s drahou milenkou pokochal, „nyní musím opět do práce. Co ti mám s večera přinésti, aby tě potěšilo?“

„Dost na tom, když sám přijdeš. Jdi jen, můj Libore, a záhy se vrať!“

V předsíni Libor potkal matku; vytáhna z náprsí závoj, podal jí ho, pravě: „Ten závoj, matičko, schovej do truhly, a nedávej ho Čekance, třebas by o něj říkala! Chovej ji co jarní poupě, ať nám nezvadne!“

Matka závoj schovala a šla k nevěstě. Nevěděla sice, odkud a čí je, ale přece se neptala; neboť důvěřovala v syna svého, že by si žádnou nevybral, která by úcty hodna nebyla. Když vešla do světnice, sedla podle Čekanky a jala se jí všelicos vypravovati o svém hospodářství, o dobrých i zlých stránkách svého Liborka. „Kolikkráte jsem mu již říkala,“ dokončila vypravování, „aby se oženil, ale že mne tak záhy uposlechne, toho jsem se nenadála. Já myslila, že si vede naši princeznu, když s tebou přicházel.“

„Jak teprv, kdyby mně byl Libor můj závoj nevzal, to byste byla koukala, matičko. Nevídaná je krása jeho, a k tomu šatu sluší až milo. Škoda, že

jej Libor odnesl, musil by mně jej na okamžení půjčiti, abyste mne v něm viděla."

„On ho neodnesl, ale mně ho svěřil pod ochranu a řekl, abych ti ho nedávala."

„Já ho nechci. Myslí bloudek, že po něm bažím? Vždyť vím, že se to nyní pro mne nesluší. Já se chtěla jen vám, matičko, okázati."

„No, počkej děvče, dojdu pro něj a hodím ho na tebe. Ale potom jej zase schovám, a Libor bude šlaka o tom věděti."

Stará se obrátila, šla do truhly a závoj přinesla. Dychtivě jí jej Čekanka z ruky vzala a rozvinuvši jej, se zalíbením se v něm přebírala. Najednou přistoupí však k oknu, otevře je a obrátíc se k matce, praví: „Řekněte, maminko, Liborovi, chce-li mne za ženu, ať si pro mne přijde na zlatý vrch!" To dořekla, hodila přes hlavu závoj a proměnivši se v labuť, oknem ulítla.

Nebohá stařena se tak náramně ulekla, že by se jí byl krve nedořezal. Bála se, co bude Libor říkati, až přijde domů.

Večer se schyloval, a Libor pospíchal domů. V jedné ruce nesl krásnou kytku, v druhé košík nejchutnějšího ovoce. Tváře mu blažeností jen kvetly a oči hořely. Když ho viděla stará okolo okna zakmitnouti, začala se strachem třásti jako osyka. Tu vejde Libor do dveří a šlehna okem po světnici, ptá se: „Kde je Čekanka?"

Matka s pláčem vypravuje, co se přihodilo a co Čekanka řekla. Při každém slovu mjela víc a více

. . . proměnivši se v labuť, oknem ulítla.

barva z kvetoucích lící mládencových; ruce maje složené přes prsa, která mu nesmírná bolest křečovitě

svírala, hleděl na místo, kde s milou seděl, jakoby mu byly myšlenky spadly. Po dlouhé chvíli teprv si zhluboka oddechl, a velké slzy jako těžké krůpěje se mu po tváři hrnuly.

„Matko, svaž mi uzlík, já jdu na zlatý vrch,“ byla jeho první slova po dlouhém mlčení.

„Můj zlatý synu, to mi nedělej, co bez tebe počnu. Zanech holku, která tě tak oklamala.“

„Udělej, matko, jak jsem ti řekl, já bez Čekanky býti nemohu a musím ji najíti, kdybych měl svět kolem do kola schoditi.“

Darmo bylo matčino naříkání, Libor si vzal něco peněz, svázaný uzlík, dal matce s Bohem a šel hledat zlatého vrchu.

„Ale kde jej najdu?“ myslil sám u sebe, jda polem. Pustil se přímou cestou, kudy ho oči vedly. Dlouho chodil, než přišel do hrozného lesa, z něhož nevěděl, kudy kam. Nohy ho bolely, hlad i žízeň jej trápily, a stopy lidské nebylo spatřiti. Tu slyší najednou štěkot psa i domníval se, že najde lidské obydlí. A to také po nějaké chvíli našel. Chutě vkročil do chaloupky, kde bydlel starý myslivec.

„Prosím vás,“ počal Libor, „popřejte mi krátké pohovení a dejte mi kousek chleba! Zabloudil jsem v lese a dlouho již, co jsem nepil ani nejedl.“

„Sedni si na lavici; co mám to ti dám,“ odpověděl starý, přinesl pecen chleba, kus zvěřiny a Liborovi to podal. Výslužka od královské tabule nebyla by mu tak chutnala jako černý chléb s masem.

„Kam jdeš, hochu?“ ptal se po chvíli myslivec.

„Na zlatý vrch,“ odpověděl Libor a hned jal se starci upřímně všecko vypravovati, tázaje se, zdali by starec nevěděl, kde takový vrch stojí.

„Milý hochu, to nevím, ale mohu se zeptati.“ Otevřel dvéře, vzal píšťalku a třikrát zapískal. Tu přiletělo sto vran a všecky křídloma okolo hlavy plácaly.

„Povězte mi, vy tulačky, zdali která o zlatém vrchu ví!?“

„My nevíme, ale naše přítelkyně, které jsou u tvého bratra, ty budou jistě věděti.“

„Jdi, hochu, k mému bratru. On bydlí sto mil odtud v jednom lese. Řekni, že mu zkazuji pozdravení, aby ti pověděl, kde je zlatý vrch.“

Libor poděkoval myslivci za hostinství i za dobrou radu a rozžehnav se s ním, putoval dále. Než se sto mil ušlape, trvá to hezkou chvíli. Ale všecko má svůj konec, i Libor došel cíle své cesty. Byl to opět les, kde bratr myslivcův bydlel. Po přátelsku Libora přijal, a když pozdravení od bratra mu vyřízené zaslechl, vytáhl ihned píšťalku a zapískal. Tu přiletělo dvě stě vran, které šumíce okolo něho se vznášely.

„Která z vás mně poví, kde je zlatý vrch?“ ptal se jich myslivec.

„O zlatém vrchu žádná z nás neví, ale naše sestry u tvého bratra jistě o něm věděti budou.“

„Slyšel jsi, hochu, co pravily?“ řekl myslivec Liborovi. „Není jiné pomoci, než že musíš ještě dvě stě mil dále k mému bratru zajíti a u něho se na

zlatý vrch poptati. Dříve si však trochu pohov a jídlem se občerstvi!“

Na to se myslivec obrátil a přinesl hostu chléb, maso a víno. Libor si dobře pochutnal, srdečně starci poděkoval a ubíral se dále. Když člověk s radostí někam chvátá, mžikem cesta ubíhá. Tak se vedlo i našemu poutníku; než se nadál, měl dvě stě mil za sebou a chaloupku, kde třetí bratr bydlel, před sebou. „Jestliže mne i ten beze zprávy odešle, nevím, ke komu se obrátím,“ pomyslil u sebe Libor, vcházeje do chaloupky. Tak laskavě jako předešlí dva bratří přivítal ho i třetí, a dověděv se, co žádá, ihned píšťalkou tři sta vran přivolal.

„Rád bych věděl, kde se nachází zlatý vrch; která z vás o něm ví, rychle mi pověz!“ ptal se myslivec svých poslic.

Tu vystoupila jedna jediná, a ta byla kulhavá. Takto pravila pánu svému: „Já vím o zlatém vrchu. Tři sta mil odtud stojí uprostřed pěkného údolí, a z daleka se již leskne. Na něm je vystavěn zlatý zámek, a v tom zámku bydlí čarodějnice s třemi dcerami. Je to zlá žena. Jedenkráte jsem si chtěla ten zámek z blízka prohlídnouti, ale jak mne baba spatřila, popadla kámen a deset sáhů daleko jím po mně mrštila, až mi nohu přerazila. Od té doby kulhám.“

„Dobře na tě; proč lezeš, kam tě všetečnost láká! Ale nyní tě tam sám pošlu. Doneseš na svých křídlech hosta mého, jehož zde vidíš, až k patě zlatého vrchu. Zůstaň zde, vy ostatní odejděte!“

Nelíbilo se to jaksi černoperé poutnici, ale špetnouti nesměla, neboť neposlušnost trestal pán velmi přísně. Když snědl Libor, co mu byl myslivec předložil, podal mu ruku a přeje mu všecko dobré s vděčností se s ním rozloučil. Šel napřed a vrána za ním. As dvacet kroků za chaloupkou křikla za ním, aby postál, že mu něco poví.

„Utrhni si tři žaludy," pravila, „a dobře si je schovej! Až poletíme a já zavolám ‚pusť žalud,' učiň to!"

Libor uposlechl její rady, utrhl žaludy a schoval si je. Na to mu poručila, aby na ni sedl, a když to učinil, vznesla se s ním nad temný bor. Jako když oblaka táhnou, míjely před jeho očima lesy, pole, vesnice a města. Najednou byli u konce, a nepřehledná, modrozelenavá hladina mořská se pod nimi leskla. Daleko byli už za břehem, tu volá vrána: „Pusť žalud!"

Libor sáhl po něm do kapsy a pustil ho do moře. Mžikem vyrostl z vody veliký, rozsáhlý dub, do jehož košatého vrcholu vrána s Liborem se spustila.

„Zde si odpočinem, moje křídla jsou unavena, a dlouho ještě, než konec moře doletíme," pravila vrána, sednuvši si vedle Libora. Po chvilce se však opět zvedla, a chutě šlo to dále. Jak vyletěli, dub zmizel. Než přišli na konec moře, Libor pustil i druhé dva žaludy do moře, a po každé vyrostly z nich duby, na nichž si povětrní cestovníci odpočinuli.

Za mořem byla vysoká hora, a na tu horu se vrána spustila.

„Z té hory máš k zlatému vrchu ještě sto mil," pravila k Liboru. „Z nejhoršího jsi vyvázl, a proto

se nyní sám postarej, jak tam přijdeš. Já se vrátím k domovu, neboť bych nerada také o druhou nohu přišla.“ To dořekla a již byla v povětří.

Rozhněván hleděl ještě Libor za podvodnou vránou, tu slyší pod horou nesmírný křik. Škrábe se se skály dolů, aby viděl, co se děje; ale jak velice se podivil, vida u paty na palouku dva tyranské obry se prát. Tito ho však hned zpozorovali a na minutu pranice zanechavše, křičeli na něho: „Jak se můžeš opovážiti, ty červíčku zemský, vkročiti do našeho království?“

„Já přišel přes daleké moře a odpočívaje na této hoře, slyšel jsem náramný křik; nevěda, co by to bylo, ani, že bych sem vkročiti nesměl, sešel jsem dolů.“

„Je-li tomu tak, budiž ti odpuštěno! Nyní jdi však odtud, abychom svou hádku rozhodnouti mohli!“

„Ale smím-li se vás tázati, oč se tu jedná? Já již ledacos ve světě slyšel, snad že bych vám dobrou radou posloužiti mohl.“

„Jen jdi svou cestou, co bys ty nám poradil, to my dávno víme,“ odsekl jeden z nich.

„Nechoď,“ poroučel druhý, „já ti hádku povím a rád se podívám, co nám poradíš. Pohleď, zde leží sedlo, které jsme my oba bratří od svého otce zdědili. Ono má tu vlastnost, že kdo na ně sedne a řekne: „Tam a tam chci býti!“, v tu chvíli se tam octne. Což divu, že ho chceme teď oba dva; nemohouce se nijak srovnati po dobrém, umínili jsme sobě, který kterého popere, ten že sedlo obdrží.“

„Já vás brzyčko srovnám, jen se mi nechte na to sedlo podívati!“ pravil Libor a přistoupil blíže k osudnému předmětu. Obrové koukali, co bude dělati, on si však najednou sedlo obkročil, řekl: „Chci býti na zlatém vrchu!“ a již ho nebylo viděti, a obrů soud byl ukončen.

Jedním mžikem octnul se Libor na zlatém vrchu u vrat zlatého zámku. Skuliv sedlo s vrchu dolů, zaklepal na vrata. Tu se otevřela závora, a škaredá baba vyšla, tážíc se Libora, co žádá.

„Hledám zde svou milou, jížto říkají Čekanka. Je-li zde a jste-li vy paní toho zámku, doveďte mne k ní!“

„Oho, mladý, ne tak zhurta! Já jsem paní toho zámku, a Čekanka moje dcera. Nemysli však, že ji tak zlehka dostaneš!“

„A co mám tedy dělati, abych si ji zasloužil?“

„Musíš tři věci vykonati. Dovedeš-li je, bude Čekanka tvoje; pakli ne, budeš syn smrti.“

„Cokoliv veleti budete, všecko vyplním.“

„Pojď tedy za mnou!“ pravila škaredá čarodějka a vedla Libora po mramorovém dvoře do krásných pokojů. V jednom mu poručila, aby počkal, a odešla. Za malou chvíli otevřely se dvéře, a Čekanka stála na prahu. Jedním skokem byl Libor u ní a k srdci ji přivinul.

„Ach jak jsem po tobě toužil, děvče moje! Proč jsi nezůstala u mne, proč jsi mi tak velký zármutek připravila? Kdož ví nyní, zdali tebe od tvé matky dostanu?“

„Kdybych byla u tebe zůstala, byl bys ještě větší zlé podstoupiti musil. Nedělej si z toho nic a důvěřuj ve mne, jako já v tebe důvěřovala; všecko se šťastně skončí.“

Tak potěšila Čekanka svého věrného milence a odešla. Noc se schylovala, Libor dostal dobrou večeři a potom ulehna do hebkých podušek, tvrdě usnul. Ráno sotva byl ustrojen, přišla k němu stará čarodějnice, přinesla mu snídaní a řekla: „Chceš-li Čekanku dostati, pojď chutě za mnou, uložím ti první práci.“

To si nedal Libor dvakrát poroučeti, jda rychle za babou na dvůr. Ta mu dala dřevěnou pílu, sekeru a palici a vedla ho nedaleko zámku, kde stál velký borový les.

„Na tomto místě,“ pravila, „chci míti do večera sto sáhů dříví. Nebudeš-li hotov, musíš umříti.“

Liboru bylo více do pláče než do práce. Co si měl s dřevěným nářadím počíti? Vzal sekeru, uhodil o kmen, a v ruce mu zůstalo kus topůrka, s pilou se též tak dálo. Udeřiv vším o zem, lehl na mech a poslouchal zpěv ptactva, obíraje se v duchu se svou Čekankou. Kolikkráte si zpomněl, že mu smrt hrozí, vždy přece důvěřoval slovům milenčiným, která mu slíbila, že ho neopustí. Přišlo poledne, a Čekanka přinesla oběd.

„Hleďme, játť myslila, že budeš míti plné ruce díla, a ty si hovíš!“

„Kterak mám dělati, když se mi pila i sekera roztříštily? Jiné pomoci nebude, než že musím smrt podstoupiti.“

„O tom ani nemluv; což jsi již zapomněl, co jsem řekla? Sedni a jez, já budu sama dělati.“

To dořekla a několik kroků pošedši, otočila třikráte prstenem, jenž se jí na podlouhlém prstu stkvěl, a pravila: „Zde na tomto místě chci míti sto sáhů dříví!“ Tu chvíli bylo slyšet po lese kácení, sekání, řezání, a než se Libor naobědval, bylo sto sáhů dříví urovnáno.

Podivil se Libor veliké moci své milenky, a od té chvíle nebál se ničeho. Porozprávěli spolu, a Čekanka zakázavši Liborovi, aby matce o tom neříkal, odešla domů. Večer baba přišla a zlostí ztrnula, vidouc, že vše, co poručila, hotovo jest. I vedla Libora domů a sama do jeho pokoje večeři mu přinesla.

Druhý den ráno dostal Libor dvě kovaná vědra a musel opět babu následovati. Přišli k velkému rybníku, a baba pravila: „Tu vodu z rybníka přeleješ na ten kopec, sice tě zabiju.“

Libor sedl na zem a očekával poledne. Nač by se byl s přeléváním vody na kopec hmoždil, an by zbytečná byla jeho práce? V poledne přišla opět Čekanka s obědem.

„Jak vidím, mnoho jsi nepracoval,“ pravila.

„Čekal jsem na tvou pomoc, což by moje práce platila!“

Tu Čekanka otočila prsten, řkouc: „Chci, aby se voda z toho rybníku na onen vrch přelila a tam až k západu slunce zůstala.“ V tom okamžení se z rybníku voda ztratila, a kopec byl od vrchu až dolů potopen. Vroucím políbením děkoval Libor své milence,

a ona pospíšila domů. K večeru když baba na kopci vodu spatřila, zaskřípla zuby, že se jí opět záměr nepodařil.

Doma se Libor pokojně navečeřel a ulehl na lože; když ráno vstal, musel opět s babou na zelenou louku. Přijdouc doprostřed, vzala baba píšťalku a zapískla, tu se přihnalo tři sta zajíců, kteří jako kobylky po louce skákali.

„Ty zajíce budeš do večera na této louce pásti; ztratí-li se jen jediný, zabiju tě.“ Ale sotvaže se obrátila, nebylo po zajících na louce ani památky.

„Blázen by se za těmi ušáky honil, Čekanka mně je svolá,“ pravil Libor. A to se také stalo, neboť jak Čekanka přišla, zatočila prstenem, poručila, aby se zajíci na louku vrátili a tam až do večera zůstali. V okamžení jich bylo plná louka a ani jediný nescházel.

Baba vztekem hořela, vidouc večer zajíce na louce a Libora u nich seděti, jakoby neuměl pět počítati.

„Teď je ale Čekanka moje?“ ptal se Libor, když přišli do zámku.

„Zítra si ji můžeš vzíti,“ odpověděla rozsápaná čarodějnice.

Když bylo po celém zámku ticho, začalo to na okénku Liborově: „Vrku, vrku, vrku!“ Libor skočil s postele, jde k oknu a vidí roztomilou holubičku „Hle, hle, co pak ty zde hledáš?“

„A což bych hledala než tebe? Vždyť jsem tvoje Čekanka!“ odpoví holubička, sedne mu na rameno, zobáčkem do snědých lící ho klobajíc. „Přináším ti

radu, co zítra dělat máš. Matka tě dovede do síně, kde bude tři sta panen stejných tváří, stejného šatu, abys sobě z těch tří set mne vybral. Chceš-li mě poznati, dej dobrý pozor na oči; která na tebe pravým okem mrkne, tu vezmi, to budu já.“

„Děkuju ti, rozmilá holubinko, ač bych tě i bez mrknutí mezi tisíci byl poznal.“

„Však tomu nevěř, zítra se přesvědčíš.“

Holubinka odletěla, a Libor očekával nepokojně ranní červánky. Jakmile se nasnídal, přišla baba pro něho a vedla ho do velké síně. Tu byla taková skvostnost a krása, že Liborovi oči přecházely. Na zlatém stropě svítil měsíc a tisíce hvězd ze samých diamantů, kolem do kola visely na zdích sáhodlouhá zrcadla, a pod nimi stály pohovky, potažené červeným aksamítem se stříbrnými květy; podlaha byla ze zlatých a stříbrných tabulek složena. Což byl však blesk všech těchto hvězd, jež se na zlatém stropu třpytily, proti bleskům očí, které z milostných tváří tří set panen na Libora se jiskřily. Stříbrotkaná roucha po síni šuměla, a jako bílé labutě okolo Libora jen plynouce, každá mu mžitkem do očí pohleděla. V duchu děkoval Libor Čekance za dobrou radu, neboť by byl věru nevěděl, kterou vyvoliti, kdyby nebyla poslední pravým očkem šelmovsky mrkla.

„Tato je moje,“ řekl, chytiv Čekanku za kulaté rámě.

„Tedy si ji nech; ale dříve ze zámku odejíti nesmíš až zítra ráno,“ řekla čarodějnice.

Libor byl ke všemu povolný, jen když měl, co si žádal. Přijda s milenkou do svého pokoje, ptal se jí, zdali má tolik sester.

A ona jemu odpověděla: „Nemám já sestry jen dvě; ty ostatní byly povětrnice, od mé matky přičarované, které by tě byly tu chvíli roztrhaly, kdybys jednu z nich byl vyvolil.“

„Kolikkráte jsi mne již smrti zbavila, panno krásná!“ zvolal Libor a políbil to bělounké čelo. „Ale tvá matka musí býti živý drak!“

„Ba ovšem, že jest, a já se posud bojím, aby se ti něco zlého nestalo, a proto zůstanu pořád u tebe.“

Půl dne nešla od něho, až teprv na večer odebrala se do své komůrky, řkouc dříve: „Zaslechnu-li něco podvodného, přijdu pro tebe a oba prchneme.“

Láska a strach nedaly Liborovi usnouti. O půlnoci ťuká někdo zlehoučka na okénko. Libor byl jedním skokem vzhůru a okno otevřel. Sletí do pokoje bílá labuť a proměnivši se v Čekanku, praví: „Honem, Libore, vezmi mne v polo, dej hlavu k mojí, přikryjem se závojem, abychom mohli odtud uletěti, neboť tě chce zítra matka usmrtiti.“

Libor si to nedal dvakrát poroučeti, vzal Čekanku okolo útlého těla, sklonil hlavu k její, ona přehodila závoj přes obě hlavy, a již letěly dvě labutě oknem dolů pod zlatý vrch, kde ležely dvoje boty a skřínka. Tam se labutě opět proměnily, a Čekanka řekla k svému milému: „Jedny boty obuješ ty, druhé já;

jsou to dvanáctimílové, jež jsem matce vzala. V té skříni mám klenoty, dej na ně dobrý pozor!“

Boty na nohou, vzali se za ruce a jali se vykračovati; jak udělali krok, byli dvanáct mil a tudy jim cesta ubývala, jakby pálil. Než, baba slyšela přece nějaký šustot, vstala, šla do Čekančiny komory a tam nikoho nenašla. Ulekla se a běžela k Liborovi, i bylo též, jakby vypláchl. Zlostí celá bez sebe běží pro dvanáctimílové boty, ale i ty byly pryč. Rozvzteklená popadne čtyryadvacetimílové a pustí se za uprchlými.

„Ohlídni se, Libore, zdali za námi někdo nejde!“ pravila Čekanka, když slunce vycházelo.

„V dáli vidím něco černého.“

„To je moje matka; hoď skříni na zem, šlápni na ni, a ke mně se přitul!“ Na ta slova otočila Čekanka prstenem, řkouc: „Milý ať je keřem, já na něm růží!“

V malé chvíli hnala se touž cestou zlá baba jako divý lev, ale keře, na němž jediné poupě rozkvétalo, si nepovšimla.

Sotva sešla s očí, proměnili se milenci v předešlé postavy a utíkali dále. Baba však seznajíc, že jde nepravou cestou, obrátila se a přišla jim opět na stopu.

„Ohlídni se, Libore; kdo jde za námi!“ ptala se Čekanka v temném lese.

„Nevidím nic, ale zdaleka slyším šust.“

„To je moje matka; stoupni na skříni!“ Otočila opět třikrát prstenem, pravíc: „Můj milý ať je kostelíčkem, já kazatelnou!“

Zase přeběhla baba v samém vzteku, kostela ani kazatelny si nevšimnouc. Milenci byli rádi a spěchali dále. Opět čenichala dračice, že nejde dobře, a vrátila se.

„Ohlídni se, Libore; kdo jde za námi?“ ptá se Čekanka na velkém palouku.

„Vidím něco černého.“

„To je matka, stoupni na skříni!“ Zase otočila třikrát prstenem, řkouc: „Můj milý ať je rybníkem, já na něm labutí.“

To se hned stalo, ale baba to přece z dáli pozorovala. Přijdouc k rybníku, proměnila se ve vola a jala se vodu z rybníka lokati. Již plavala ubohá labuť skoro na suchu a každou minutu myslila, že ji stará spolkne: tu se najednou nabobtěný vůl rozpukl, a voda sběhla do rybníka.

Radostí zatřepetá labutěnka křídloma, a oba se opět stanou Liborem a Čekankou.

Aby se nemusili na ošklivou mrtvolu nepřirozené matky dívati, odešli dále, a nemajíce čeho se obávati, hodinku odpočinuli. Potom spěchali chutě k domovu.

Liborova matka byla slabá a trápením sešlá, dnem i nocí myslila na svého syna, kde as je, zdali ho do smrti uhlídá. Jednoho dne, právě jako tenkráte, když přivedl Libor nevěstu, kmitne se krásná panna okolo okna, dvéře se otevrou, a do nich vstoupí Libor a Čekanka. Kdyby ji byl syn do náručí nechytil, byla by padla na zem.

„Pojď, matko, dej chaloupku, komu chceš, máme pro tebe jiné obydlí,“ řekl Libor, když se trochu vzkřísila a s nimi porozprávěla.

Zvěděvši, že má syn knížectví, dala chaloupku chudé ženě a šla s miláčkem. Za chaloupkou stál kočár s čtyrmi koňmi, do toho všichni tři sedli a jedním cválem letěli k zámku, kterýž si byl Libor s Čekankou na cestě k domovu koupil. Libor žil se svou ženou v rozkoši, a do smrti se jim nebe lásky nezkalilo. Babička se štěstím synovým vzkřísila a ještě vnoučata na klíně houpala.

O dobrých kmotřinkách.

Jan byl chudý chalupník a musil sám sobě a své ženě Martě dost bídně živobytí vytloukati. K tomu narodila se mu ještě dceruška.

„Koho pak vezmeme za kmotru?“ ptala se Marta Jana.

„Bláhová, kdo pak by se takovým žebrákům, jako my jsme, rád propůjčil? Ponesu dítě sám ke křtu a kohokoli potkám, toho poprosím, snad že se přece někdo nad tím nemluvnětem smiluje.“

Jak řekl, tak udělal. Vzal dítě zaobalené do chatrných plének v náruč a šel s ním k faře. Několik kroků za chaloupkou potkal tři staré babičky.

„Jene; kam neseš to dítě?“ křičely na něho z daleka.

Jan se podivil, že ho ženy znají, a on je ne ale dlouho nerozmýšlel se a odpověděl: „Nesu je ke křtu a nemám kmotry.“

„Chceš-li, my půjdeme dítěti za kmotry.“

„Ó milerád! Bůh vás za to rač odměniti!“

Jedna babička vzala dítě do náručí, a všickni se obrátili cestou ke kostelu. Holčička byla pokřtěna a dostala jméno Marie. Nyní se vrátili domů, a Marta

s radostí dítě od nich vzala, nutíc je, aby si trochu poseděly. Na to přinesla kus chleba, poslední, co měla. „Ráda bych vás, milé kmotřinky, něčím lepším poctila, ale jsme velmi chudí."

„Nad tím se, kmotra, pranic nermuť!" pravily ony; „my víme, že bys dala, kdybys měla, protož ničehož od tebe nežádáme. Zde vezmi od nás něco na přilepšenou!" a každá kmotra dala jí tři zlaté peníze. Na to šly všecky tři k dítěti, které rozbaleno na lůžku spalo. První je políbila na oči a zašeptala: „Kdykoliv tyto oči zapláčí, ať z nich místo slzy perly padají!" Druhá políbila ústa a zašeptala: „Kdykoliv se tato ústa zasmějí, ať z nich růže vypadne!" Třetí políbila nohy a přála: „Kamkoliv ty nožky kročí, tam ať zlato po nich zůstane!" Na to se s Janem a Martou rozloučily, přikazujíce, aby Marii slušně vychovali.

„Ty kmotry nám, ženo, sám Pán Bůh seslal," řekl Jan, „jakživi jsme jich neviděli, a oni vědí naše jména. A koukla-li paks, jak to dítě podivně žehnaly a něco při tom šeptaly?"

„Nejsou-li jen nějaké čarodějnice?"

„Ano, ano, tyť jsi nad mudrce. A kdyby tak bylo, co z toho? Pohleď na ty lesklé peníze, sám král by ti nebyl tolik daroval. A proto se za ně pomodleme!"

S těmi penězi si rodiče trochu k živobytí a šatstvu pomohli a při tom na své dítě pilně hleděli. Marie jsouc zdráva a laskavě pěstěna, nikdy neplakala. Ale jedenkráte se stalo, že vařila Marta oběd. Jan také něco po venku pracoval, tu se Marie probudila a po-

čala plakati. Rodiče jí hned neslyšeli, a teprve za hodnou chvíli do světnice přiběhli.

„Jene, Jene, pojď, podívej se na Marii!“ zkřikla Marta, když ke kolébce přistoupila. Jan přiskočil a viděl v lůžku plno perel, které se z Mariiných oček kotálely.

„A víš-li pak, ženo, čím to je?“ ptal se Jan ženy své.

„Ty myslíš na kmotřinky?“

„Ne jináče. Uhlídáš, že to dítě bude šťastné; od dnešní chvíle budeme je chovati jako knížecí, neboť nám štěstí do domu přineslo.“

Marta konejšila dítě, a Jan sbíral perly, jichž byla hezká hromádka.

„Co s nimi počneš?“ ptala se Marta.

„Prodám je ve městě a řeknu, že máme tak bohatou kmotru, od které jsme mnoho zdědili a mezi tím ty perly.“

Druhý den odebral se Jan do města, které vzdáleno bylo, a perly tam šťastně i draze prodal. Ve čtyrech dnech se navrátil domů a mnohými dary ženu potěšil. Marie si kolikkráte od té doby zaplakala, a Jan perly schovával. Jedenkráte zase s ní laškuje a vidí, jak se na něj usmála, že jí z úst krásná růže vypadla. Nové divení! Z toho daru neměli však kromě vůně mnoho zisku. Větší však radost měli a větší užitek, když se Marie ponejprv spustila a zlaté šlépěje za ní zůstávaly. Nyní byli učinění boháči! Brzy se jim chaloupka zdála sprostá; koupili si tedy statek blíže města, a čím více Marie běhala, tím utěšeněji

se statek množil, až se z něho stalo veliké panství. Jan a Marta nechodili již ve sprostých šatech, oni byli samý aksamít a hedváb, měli plný zámek sloužících, nic nedělali a nechávali si ruce líbati. Ale lidé jim to přáli, neboť byl jeden i druhý učiněná dobrota, kdo byl v nouzi, tomu pomáhali, a každého rádi viděli. Jediná radost jejich byla Marie, to dítě plné divů. Kde co bylo, kde co žilo, vše se zdálo býti jenom k její rozkoši. Skvostné pokoje, potažené drahými čalouny, okrášlené zrcadly a skvostným nábytkem, byly jen pro ni; jen k vůli té krásné nožce ležely po podlahách měkké koberce, jen k pohodlnému odpočinutí jejímu stála tu pružná sedadla. Veliká krásná zahrada, ohražená pozlaceným plotem, táhla se okolo zámku, tisícero rajských květin, na sta chutné ovoce nesoucích stromů v ní kvetlo. Tam byl Mariin ráj; i zdálo se, když mezi květiny kročila, že nejlíbeznější vůni vydychují, pyšně hlavinky zvedají a své královně se koří.

Chtěla-li Marie do pole, zapřáhlo se do skvostného vozu čtvero bílých koní jak labutě, a ti ji dovezli, kam se jí líbilo. To se však málokdy stalo; neboť měli staří o ni velký strach, a bez věrných služek anebo bez nich samých nesměla mimo zámek ani kročiti; a za hranicemi panství otcova Marie posud nikdy nebyla. Jan si přál, aby to svět nevěděl, jakou dceru má, ale což pak by se dalo tak divného skrýti? Všelijací lidé přicházeli do zámku a opět odcházeli; tu bylo švadlen, krejčích, učitelů a Bůh ví koho, kteří k slečně museli, a kdo ji jedenkráte viděl, tomu se

do smrti obraz její s mysli nesetřel. Tak se to pomalu roznášelo po zemi, a mnozí panáčkové dostávali laskominy na tak bohatě obdařenou nevěstu a přijeli na podívanou. Ale Marie se ke všem jen zdvořile chovala a všechny odmítla.

Země, na jejímž jednom konci Marie s rodiči svými bydlela, patřila Rodislavu, jedinému synu nedávno zemřelého krále. Byl to moudrý, dobrý a krásný princ, a jeho poddaní měli pod jeho žezlem zlaté časy. Byl svobodný, a také posud žádné z těch princezen, ježto srdce jeho vydobyti se snažily, sobě nezamiloval. Mezi těmi skvěla se jedna mladá kněžna zvláštní krásy, nade všecko milovaná od své matky, která dnem i nocí přemýšlela, jak by Rodislava dceři namluvila. Byly však matka i dcera zlého srdce, jedna horší než druhá, a každý se jich bál. Rodislavu se líbila krása mladé kněžny, ale srdce k ní neměl. Jedenkráte dával velkou hostinu, ku které bylo pozváno celé panstvo. Mezi hostmi sedělo také několik panáčků, kteří se o Janovu dceru pokoušeli. U tabule se ledacos vypravovalo, a konečně když přišla řeč k řeči, začalo se také o Janově divné, krásné dceři. Rodislav se hned vyptával, jaké to stvoření, a každý ji líčil jako zjevení nebeské. Než se tabule skončila, umínil si Rodislav sám u sebe, že musí Marii viděti. Za několik dní se chystal na cestu, a řekl nejvyššímu správci, že pojede prohlídnout království své.

Rodislav zajel k Marii a zastihl ji na zahradě. Jak ji spatřil, ihned se mu velmi zalíbila, a též on jí. V tom se na něho zasmála. Tu vypadla z plných

retů jejích růže, jakouž posud žádný zahradník nevypěstil. Hbitě se Rodislav shýbl a růži zdvihna, upřel plamenné oko na Marii, řka: „To kvítko dechem tvým posvěcené mi daruj a budu je na svém srdci nositi co památku nejblaženější chvíle svého života!“

Jak mu to mohla Marie odepříti, když tak vřele prosil? Schoval Rodislav růži na svá prsa, dal se jí znáti a požádal ji, aby stala se jeho manželkou. V tom přišly sem i rodiče její a rádi k tomu svolení své dali. Rodislav pobyl několik dní u krásné své nevěsty, a pak se na krátký čas rozloučil; neboť bylo umluveno, že se co nejdříve vrátí, aby se s Marií na věky spojil.

Což by nevyslídilo oko rozhněvané ženy? Toť vidí skrze devaterou zeď. Ještě nebyl Rodislav doma, již věděla kněžna všecko a zlostí zuřila, jakož i dcera její, která nechtěla věřiti, že by na světě krásnější ženy nad ni bylo. Slyšely, že nejenom krásná jest Marie, ale že i bohatstvím oplývá, jež jí nižádná moc vzíti nemůže; to ty ještěrky nesmírně hnětlo, a protož přemýšlely, jak by sňatek ten zrušily. Co se Rodislav vrátil, nebylo s ním řeči, nedbal o žádného a pospíchal, aby se jen zase u své Marie octnul.

Zatím se kněžna dověděla o čarodějnici, která po celém království rozhlášena byla. Sotva tu radostnou novinu zaslechla, dala zapřáhnouti, sedla do kočáru a jela k čarodějce, aby si za velký peníz dobrou radu koupila. V hedvábných střevíčkách drala se hrdá urozená dáma po drsnaté stezce trním a bodláčím až k jeskyni, kde kouzelnice bydlela. Té ne-

byla návštěva tak vznešená pranic divného: neboť začasté vidávala takové hosti ve své jeskyni, které z ledajakých příčin rady a pomoci u ní hledali. Když jí kněžna všecko pověděla a zkázu Marie od ní žádala, odpověděla čarodějnice takto: „Marii ublížiti není v mé moci, ale tak milostivé paní musím přece pomoci, třebas to bylo jiným způsobem. Mohuť já Marii zakliti na jeden z mých zámků, kdež zůstane, dokud by jí někdo nevysvobodil. Avšak princ jí tam tak lehce nevyslídí, budu ho s cesty sváděti, aby k ní přijíti nemohl, a konečně mu učaruji, že se k vaší dceři navrátí a za manželku ji pojme.“

Kněžna byla potěšena slovy těmito, jakoby dceru již na trůně seděti viděla. O hodný měšec peněz lehčí a o hodný hřích těžší vrátila se domů. Druhý den na to Rodislav jel s celým svým komonstvem na svatbu. Dcera kněžnina stála u okna, a když viděla, že jede blažený ženich kolem, jakoby jí ani neviděl, zaťala pěstě a zlostně za ním hrozila, řkouc: „Jdi jen, jdi, ty nevidomý králi! Brzy zchladneš; ale až se ke mně navrátíš, musíš o milost prositi jako žebrák. Kéž bych jen mohla tu sprostou podvodnici vlastní rukou rozdrtiti, jaká by to pro mne radost byla!“ Tak řádila mladá kněžna, a krásná líce byla zlostí sežloutlá a svůdná ústa zmodralá. Zle by se bylo Marii vedlo, kdyby se byla do těch pekelných pazourků dostala.

Rodislav si přál desatero křídel, aby mohl celý ten kus země, jenž ho od Marie dělil, jedním rázem přelítnouti. Ubohý! nenadál se, co jej očekává. Když

do zámku přijel, přiběhli mu ubozí rodiče s ukrutným nářkem vstříc a vypravovali jemu, že se dcera ráno nenadále ztratila, bez stopy, beze vší památky. Rodislav zůstal, jakoby mu zlosyni všecko byli pobrali a oslepeného bez vodiče do pustiny jej postavili. Nevěděl nic, co se okolo něho děje, a polomrtvý padl na sedadlo, po němž Mariina svatební roucha rozložena byla. Dlouho tak ležel, než slzy křečovité bolesti jeho ulehčily.

„Marie, Marie, kde jsi, kde tebe najdu?“ to byla první slova jeho, po nichž však také ihned úmysl ve skutek uváděl. Shodil se sebe královský šat, převlékl se do sprostého, nabral peněz, poručil osedlati nejrychlejšího koně, napsal list nejvyššímu správci a poslal komonstvo své nazpět. Sám pak rozžehnal se s rodiči, vsedl na kůň a jel svou ztracenou nevěstu hledat.

Dva dni již jezdil, a posud neměl nejmenší stopy. Rád by byl ani koňovi oddechu nepřál, kdyby to bylo mohlo nezamilované zvíře vydržeti. V poledne třetího dne přišel do lesíku a duševní bolestí a tělesnou slabotou jsa přemožen, slezl s koně, nechal ho pást, a sám sedna pod strom, usnul. Tu se mu zdálo, že stojí před ním tři babičky.

„Rodislave, my jsme kmotřinky tvé nevěsty,“ pravila z nich jedna. „Neboj se o ni, my jí ani nejmenším ublížiti nedáme; chceš-li ji však dostati, musíš si ji ze zakleného zámku vydobyti. Mnoho zlého budeš musiti přetrpěti, ale jen neztrať důvěry k své Marii a nedávej se ničím svésti, sice jí již neuvidíš! Jdi

rovnou cestou, ani v pravo ani v levo se nedávej, a když ti bude nejhůře, vezmi do ruky perly a růži, a nic se ti nestane! Až budeš Marii nejblíže, potom tě suchá růže občerství. Pamatuj na slova naše, a budeš šťasten."

Kmotřičky zmizely, a Rodislav se probudil. Chvíli seděl a odříkával podivný sen od slova k slovu, nevěda, má-li mu věřiti čili ne. Že by se byl Mariiny nevěry bál anebo své vlastní vrtkavosti, to ho ani nenapadlo, ale bylo mu jen o to, může-li druhým slovům věřiti. Náhle však si zpomněl, že slýchal od své nevěsty, tři kmotřičky že jí daly neocenitelné dary, totiž růži z úst padající, perly z očí kanoucí a zlaté šlépěje. Uvěřil tedy poněkud svému snu a mnohem pokojněji bral se dále. Kolikkráte za den vyndal svadlou růži a přál, aby se mu svěží barvou zaskvěla.

Jednoho dne přijel do lesa, v němžto se lovecké trubky rozléhaly. Zpovolna jel cestou, přes kterou mu každou chvíli buď myslivec buď zvěř přebíhali. Najednou vyjede paní na bílém koni, krásná co dennice. Zelený aksamitový šat visel až k zlatému třmenu a na černém kloboučku houpalo se bílé péro a vlálo kol ruměné tváře. Rodislavu byla ta útlá postava povědoma a když přijel blíže ní, poznal mladou kněžnu z hlavního města.

„Kdybych nevěděla, že náš král svatební veselí slaví aneb již na cestě je k hlavnímu městu, řekla bych, že je tu přede mnou," pravila kněžna, když přijela až k samému Rodislavu.

„Vaše bystré oko, krásná kněžno, vás nezmýlilo. Jsemť opravdu nešťastný váš král, kterého ukrutný osud o sličnou nevěstu přivedl; nyní jí hledám, ale kdy a kde ji najdu, jen Bůh ví.“

„Kdybyste mi, pane můj, dovolil býti vaší hostitelkou, možná, že byste se o své krásné nevěstě dověděl. Bydlí na blízku mého zámku žena, která má vědomost tajných věcí: snad že by věděla, kdo nevěstu ukradl.“

Na nic zlého nepomysliv, Rodislav přijal ten návrh s největším potěšením a po boku sličné dámy jel do zámku. V okamžení byla přichystána skvostná tabule, hudba hrála, a kněžna tak líbezně hosta bavila, že nevěděl, kam se hodiny dějí. Po tabuli mu povídala, že na něho žena čeká, libo-li mu s ní promluviti, že ho k ní dovede. Král jí podal ruku, a ona ho vedla skrze mnoho pokojů do velké nádherné síně, v prostřed níž ošklivá v šedém rouchu zahalená baba stála.

„Hatarajdo!“ řekla kněžna, „já tě dala zavolati, abys, je-li to v tvé moci, milostivému králi pověděla, kam se poděla Marie, jeho nevěsta.“

„Dovolíte-li, krásná paní, abych svoje nářadí zde rozložila, v malé chvíli vám to povím; ale jinak by musil nejmilostivější král do mého obydlí.“

„Dovolím, ale popil si!“

Stará odešla, a kněžna s Rodislavem na sedadlo se posadila. V okamžení byla tu opět Hatarajda, a jala se své čáry prováděti. Černou holí udělala nejdříve kolo, potom položila devětkrát křížem podivné

dřevo, podpálila je a s ustavičným brebtáním házela do něho všelijaké věci, které z kapes tahala. Modrý dým zahalil babu, a z červených plaménků vykukovali ohyzdní diblíci a s babou se radili. Úžeji a úžeji tlačila se kněžna ku králi a z jejích očí se lily žhavé, sžírající proudy, jako z dvou sopek. Rodislavu bylo úzko; tu se ozve z dýmu hlas: „Běda! běda, králi! tys oklamán. Marie tě podvedla. Ona je čarodějnice a nyní se zdržuje se svým miláčkem na jednom dalekém zámku a z tebe si posměch tropí. Chceš-li býti šťasten, ani okamžení déle na ni nemysli!“

„Nech Marie, nech!“ šeptala kněžna a chtěla ho obejmouti.

„Pusť mne, svůdná ženo!“ zahřměl Rodislav a vytrhl se jí z náručí; „a ty pekelná příšero, pryč jdi, pryč!“ Sotva to dořekl, stála před ním ohnivá žena, výše a výše rostla, z huby jí koukal drak, z očí dvě ještěrky. Již ho chtěla do hořících loktů pojmouti, tu zpomněl Rodislav na růži, kterou měl na prsou uschovánu, a vytáhl svůj škapulíř. Žena zmizela, okolo uší mu zavzněl divoký chechtot a zlostný křik, síň se s ním zatočila, a on se octnul pod stromem na zelené louce, věrného koníka maje vedle sebe.

„Kdyby tebe nebylo, byl bych zahynul,“ řekl Rodislav, a políbiv drahou památku, schoval ji opět; potom se vymrštil na koně a jakoby se celé hejno příšer za ním hnalo, ujížděl z čarodějného kraje. Pokojně jel opět několik dní, až přijel do údolí, z něhož nevěděl, jak vyjeti. Nechal koně pásti a vylezl na jeden vrch, jímž dolina ohrazena byla, ale

jak se ulekl, když viděl před sebou veliké jezero; s mrzutostí se obrátil a chtěl cestu, kterou přijel, zase nazpátek konati. Tu se mu zjeví babička a ptá se ho, kam by rád. Rodislav jí povídá, že neví kudy z toho údolí, aby nemusel daleko nazpátek.

„Dejte se převézti přes jezero; pod horou bydlí v jeskyni starý poustevník, a ten z milosrdenství lidi převáží.“

Rodislav babičce poděkoval a šel po vrchu dolů k jezeru, nedaleko jehož břehu jeskyni našel, a v ní starého poustevníka. Rodislav pozdravil a poprosil starého, aby jej a koně na druhou stranu převezl.

„Převezu vás, ale trochu sečkejte! Můžete se mnou povečeřeti. Máme dlouho jeti, a na vodě tráví,“ tak odpověděl podivný přívozník a začal snášeti dobrou večeři. Rodislav se dlouho pobízeti nedal a jedl.

„Ale pane, víte-li pak, že na vás na druhé straně jezera čeká smrt?“

„A čeho je se tam báti?“ ptal se Rodislav.

„Je tam zaklený zámek, a v něm bydlí mladá čarodějnice s čarodějem. Ona je vždy mladá, a ve dvaceti letech jde po každé do světa a omámí některého muže, tak že za ní přijíti musí. Tenkráte prý podvedla prince Rodislava a jestliže za ní přijde, tedy ho usmrtí.“

„Ani slova více, hanebný podvodniku!“ křikl Rodislav a vyskočil od stolu; „což mne budete neustále pronásledovati, obludy pekelné?“ I vyběhl z jeskyně a tu potkal mladou kněžnu, která k němu ruce vztahovala. S ukrutným pohledem ji od sebe odstrčil, ale

nemohl dále běžeti; jezero se zbouřilo, ze soumraku se stala čírá tma, hrom bil křížem a délkou, modré blesky šlehaly a vichr házel s divým ječením vlny až k samé jeskyni. Na vršku hory stál poustevník čili čarodějný pomocník, u vchodu jeskyně Rodislav, jenž svůdnici od sebe odstrkoval. Tu sáhl na prsa a vyndal zase růži. Čarodějnice ho pustila, bouře a hřímání utichlo, a přes jezero táhl se zlatý most osvětlený jasnými hvězdami. Rodislav přes něj na druhou stranu přešel, a stál před ukrutným obrem.

„Co zde pohledáváš, zemský červíčku?“ ptal se velikán, a hlas jeho zazníval míli cesty.

„Co ti do toho? Nech mne, kam se mi líbí!“

„Ty nesmíš ani krok dále učiniti; tam v tom zámku spí krásná Marie, jižto hlídám. Kdo na tuto půdu kročí, je syn smrti. Kliď se tedy, sice tě vyhodím do povětří, že se živ země nedotkneš!“

Ale Rodislav slyše, že Marie opravdu v zámku schována, nedal se odbýti; vzal do jedné ruky růži, která najednou tak čerstvá byla, jakoby ji právě byl utrhl, do druhé ruky vzal meč, a začal se s obrem potýkati. Ze začátku se mu obr smál, ale když ho Rodislav několikráte poranil, rozzlobil se a chtěl jím o zem mrštiti, avšak náhle seslabnul, klesl na zem a Rodislav mu sťal hlavu. Tu se rozlila daleko široko růžová záře, a Rodislav viděl před sebou perlový zámek, k němuž vedla zlatá cesta rozkošnými háji. Ptactvo se probouzelo a začínalo tak libě zpívati, že Rodislav radostí celý opojen k zámku chvátal. Zlaté dvéře se rozlítly, naproti dveřím stálo perlové lože, pokryto

Rodislav viděl před sebou perlový zámek . . .

drahými koberci, a na něm ležela Marie; stříbrné a nebeské barvy roucho pokrývalo její tělo. Růžové

světlo ozářilo spící její líčko, a sladká hudba zbudila ji z libého spánku.

„Rodislave, díky tobě, že jsi mne probudil!“ Tak zkřikla, když spatřila svého miláčka, a vyskočila s lůžka. Pevně ji přitiskl Rodislav k srdci, jakoby se ještě o ni bál. Když po dlouhé chvíli ze svého opojení se zpamatovali, hleděli kolem sebe, jeden na druhého, a nevěděli, mají-li očím věřiti čili ne. Byli v letohrádku Janova zámku, kde Rodislav Marii ponejprv viděl. A hle, tu přicházel opravdu Jan i Marta, hořem jsouce sklíčeni! Rodislav a Marie jim vešli vstříc, a ubozí div leknutím nepadli. Radování a povídání bylo bez konce.

„Ale víte-li pak, komu jsme nejvíce povinnováni a bez koho bychom sotva se byli kde shledali?“ ptal se Rodislav.

„Ó já vím! babičkám, mým kmotřičkám. Když mně nepřemožitelný spánek oči tlačil, a hrozné sny o tobě, Rodislave, děsily, přišly ke mně a ve spaní mi všecko povídaly, těšívaly mne a brzké vysvobození přislibovaly. Za jak mnoho jim mám děkovati!“ Tak pravila Marie, a po dlouhém čase jí padly zase dvě perly z krásných očí. Všichni děkovali v srdci dobrým kmotřičkám a pak se brali do zámku.

Za několik dní bylo po svatbě, a Rodislav odvezl krásnou královnu do hlavního města, kdež je slavné radovánky čekaly.

Ne tak šťastná byla mladá kněžna a její matka. Čarodějnice slíbila, že bude rozličným způsobem Rodislava mámiti, aby k Marii nemohl, ale ono se všecko

zmařilo, a v postavě obrově byla čarodějnice od Rodislava sťata, nemohouc odolati větší moci. Ani kněžna neušla trestu. Babičky uvalily na ni pokutu horší než smrt. Kdykoli se růžová ústa její zasmála, vyskočila z nich ještěrka; kdykoli oči zaplakaly, tekly z nich proudy jedu a zhyzdily sličná líce; kamkoli noha šlápla, vyrostlo pod ní bodláčí. Nemohla mezi lidi, a brzy se zlostí užrala.

Marie žila s drahým Rodislavem v lásce a rozkoši, a do smrti nedaly dobré kmotřinky na ni čeho dopustiti, co by jí život bylo zkalilo.

O zlé matce.

Paní Kačenka, mladá vdova a hospodská v osamělé hospodě, byla vyhlášena za krásnou, a mnohý si zašel kus cesty a peníze utrácel, jen aby se mohl na ni podívati a s ní pohovořiti. Ale ta krása bylo také všecko, co bylo na paní Kačence pěkného. Nu, ona je také milovala, to své pěkné tělo; nic jí nebylo na světě dražší. Měla po svém manželu malou dcerušku Elišku; ale na tu nevzpomněla ani ve dne ani v noci, tak jako by žádné neměla. Ale jak pak měla na ni vzpomínati, jak jí i měla milovati, když byla sama sobě všecko! Ona dítěte svého nemilovala ani ho nenáviděla, a odevzdala je staré chůvě, která na štěstí dobré stvoření byla.

Ale běda! Eliška počala dorůstati, a tak náhle, že se jí najednou matka zděsila, a leknutím na tu mladou dívčici hleděla, která měla tvář jako Maří Magdalena. Od té chvíle byla starost matčina Elišce bičem; od božího rána do samého večera šla z rány na ránu, a krok dobře neudělala, ač se snažila všemožně, matce dost učiniti. Ale čím lépe dělala, tím byla matka horší. Konečně jí nesměla ani na oči;

zavřela ji do tmavé komůrky, dávala jednou za den jísti a dvakrát bití.

„Ty milý Bože!“ naříkala ubohá Eliška, „což pak jsem jen provinila, že mne mamička tak bije! Duši bych dala za jedinké dobré slovo! Ó panno Maria, smiluj se nade mnou a vezmi mne raději k sobě do nebe!“

Každý den večer chodila se dívat na Elišku se světlem, zdali již schází a krása se jí ztrácí. Ale ku podivu, děvče bylo denně hezčí a hezčí, a paní Kačenčina bílá pleť žlučí žloutla jako podmásníček. Div se nezbláznila! Darmo ji Eliška na kolenou prosila, aby se nad ní smilovala, aby ji z domu vyhnala, jen aby jí nebila. Ale ona se nad ní nesmilovala, a nejraději by ji byla zabila, kdyby se nebyla bála chasy.

„Proč pak zavíráte, hospodyně, Elišku?“ ptávala se její bývalá chůva.

„Kdybych byla tak hloupá, jako ty jsi a ona, nechala bych ji na podívanou svobodným mužům, aby ji zkazili a já hanbu měla. Až ji vycvičím, jak se má ve světě chovati, potom může ven.“

„Vždyť by nebylo tak zle!“ pomyslila si stará chůva a měla zlost na hospodyni.

Jednou chůva se dostala do komůrky na malou chvilku, neboť byla paní Kačenka trochu spita a nechala ležeti klíč, který vždy u sebe nosila, aby žádný do komory nemohl. Když viděla Eliška starou chůvu do dveří kráčeti, vyskočila z tvrdého lože, kde jenom trochu slámy jako pro psíka nastláno bylo, a vrhla s pláčem na její prsa.

„No, no, neplač tak, má dobrá děvečko!“ chlácholila ji stará Mařenka, „vždyť bude zase dobře. Matka má o tebe starost, že jsi hezká, aby tě mužští nesvedli, a to jí nesmíš za zlé pokládati.“

„Ó, nevěř, nevěř, Mařenko! Ona mne nemiluje, ona mne bije, ona mne chce zabiti. Ó kýž ležím tak hluboko pod zemí, jako stojím nad zemí!“

Mařenka stála jako kamenná socha, když slyšela od Elišky, co zkusí a jak s ní matka nakládá. Ale pomoci nemohla, aspoň ne hned; běžela a přinesla dobré jídlo i pití své ubohé schovance, potěšila ji prozatím a odešla. Hospodská nevěděla nic; od té chvíle byla Mařenka smutna, nemluvila a škaredila se celý boží den; ale když byla sama, plakala a prosila Boha o Eliščino vysvobození.

Jednoho dne Mařenka sedí na mezníku nedaleko hospody, pase a pláče. Tu jede kolem krásný mladý pán na koni a ptá se jí, proč pláče.

„Ach, Bože, kterak nemám plakati!“ odpověděla štkajíc Mařenka a zaplakala ještě víc. Po chvíli teprv se pán dověděl, proč Mařenka pláče.

„Spokoj se!“ těšil pán: „já právě do hospody jedu, i postarám se o to, abych Elišku viděl a s ní promluvil. Možná, že jí pomohu.“

Mařenka utřela slzy a radostí začala líbati pánu nohy. Ten však pospíchal do hospody; šenkýřka mu vyběhla naproti a nevěděla samou ochotou, kam dříve skočiti. Mladý pán se měl k šenkýřce velmi lichotně a když mu přinesla víno, neustále ji nutil, aby s ním pila, k čemuž se nedala paní Kačenka dlouho pobízeti.

Pila, hovořila, pila zase a pila tak dlouho, až se spila a usnula. To pán chtěl, a sotva šenkýřce těžká hlava sklesla, vzal jí klíče a pospíchal ke komůrce; dříve však se ohlídl, aby ho nikdo nezkoumal.

Eliška myslila, že jde matka, a již se celá třásla; tu vkročí do dveří hezký mladý pán. Zapýřila se až po uši, když se pán s patrným zalíbením na ni podíval. „Nelekej se, Eliško," řekl velmi příjemným hlasem, „já tě přišel vysvobodit."

„Mne vysvobodit a proč?" ptala se Eliška; neboť se začala báti pána, který s ní očí nespustil.

„Proč tě chci vysvoboditi? Jak to můžeš tak říci? Což myslíš, že nevím, jak tě tvá ukrutná matka trýzní? Já to dobře vím a nedopustím, abys tu déle zůstala. Pojď a nic se neboj! Já tě odtud unesu."

„Ne, ne, pane, já s vámi jíti nemohu a nepůjdu. Ať se nemám u matky dobře, ona je přece matka, a Pán Bůh by mně žádné štěstí nedal, kdybych ji podvedla. Jděte s Pánem Bohem svou cestou, a nestarejte se pranic o mne!"

„Eliško, tys bláhová, bojíš se mne, viď? Ale nic se neboj! Ty se mi líbíš: pojď do mého hradu, a já si tě vezmu za ženu."

„Chcete-li si mne vzíti za ženu, řekněte dříve mamince!"

„Dobře, Eliško, řeknu; ale půjdeš potom ráda se mnou?"

„Půjdu," zašeptala Eliška se sklopenou hlavičkou. Ještě jednou jí stiskl pán ruce, dal s Bohem, a odešel.

Ale samou radostí strčil klíč do kapsy, zapomněl na plat i na šenkýřku, sedl na kůň, a již ho tam nebylo.

Když paní Kačenka opičku trochu s krku pozbyla, mnula si oči, a první bylo hmatati po klíčích; ale ty byly pryč. Tu vyskočila jako tygřice, ohlížela se po pánu, hledala klíče, ale nenašla jedno ani druhé. Zlostí naplněna šla ke komůrce, otvírala, ale ono bylo zamknuto, a přece slyšela, že tam Eliška dýchá. „Otevři, Eliško!“ volala na ní, mysléc, že jí tam Mařena klíče dala.

„Jak pak mohu otevříti, vždyť jsem zamknuta a pán klíče vzal!“

„Jaký pán, ty nezbedná? Kdo u tebe byl?“

„Nezlobte se, mamičko! Vždyť já za to nemohu! On sem přišel a chtěl, abych šla s ním; když jsem nechtěla, odešel.“

Paní Kačenka se zamyslila, a místo, co měla dceřinu lásku a dobrotu odměniti, vyřkla v duchu nad ní ortel, který byl docela jejího srdce hoden.

Odešla ode dveří a brala se dolů na dvůr mezi chasu, jako nic. Měla jednoho pacholka, hezkého hocha, který jí byl tělem a duší oddán, toho zavolala nyní na stranu. „Zdali pak bysi, Jakube, mně k vůli něco udělal?“ ptala se ho velmi lichotně.

„Nač se ptáte, hospodyně? Vždyť dobře víte, že bych si pro vás dal krk uříznouti,“ odpověděl Jakub smutným hlasem.

„Já vím, že bys mně mnoho k vůli udělal, ale to je věc těžká. Než, uděláš-li to, potom tvou lásku odměním — potom si tě vezmu, rozumíš?“

„Mluvte, hospodyně, prosím vás, a nic se neptejte, zdali to udělám! Všecko udělám pro vaši lásku, do pekla půjdu, půl světa pobiju, všecko, všecko udělám.“

„Dobře tedy; vidíš: dnes jsem zpozorovala, že není Eliška tak hloupá, jak jsem se domnívala, na vzdor mé pozornosti přilákala k sobě mužského a chtěla s ním utéci. Mne opil, vzal klíče a chtěl ji z komory unésti, ale já se probudila, nežli se jim to povedlo, a on ujel, klíče však vzal s sebou. Až budou všickni spáti, zapřáhneš do vozu, ale tiše, ať žádného neprobudíš, otevřeme komoru, a Elišku odvezeš do lesa. Ale nyní dej pozor! Až ji hodně daleko zavezeš, potom jí musíš uřezati ruce a vyloupati oči a nechati ji ležeti. Na důkaz však ruce a oči přineseš. Co se lekáš? Nechceš-li to udělati, jdi mi s očí, a já najdu ještě někoho, kdo bude míti tolik smělosti, za odměnu mé ruky hanebné stvoření potrestati.“

„Mlčte, mlčte, já již jdu!“

Paní Kačenka dobře věděla na koho se obrátiti, a třebas se i láskou zaslepený pacholek trochu zdráhal, nebyl s to, aby vypletl se ze sítí té ďábelské ženy. V noci, když bylo všecko ticho, Jakub zapřáhl bůny do vozu, vypáčil u komůrky dvéře, a paní Kačenka poručila dceři, aby se přistrojila na cestu.

„Kam mám jíti, maminko?“ ptala se Eliška, a plna strachu jala se strojiti.

„Však uhlídáš, kam, ty bezbožné stvoření!“ odpověděla stará, ustrojenou vzala za ruku a vedla k vozu.

Ráda by byla Eliška padla matce okolo krku, ale bála se; tiše sedla na vůz, plakala a modlila se.

Napadlo ji, zdali neřekl ten cizí pán matce o ni a nejede-li snad k němu; a tu splynul jeho obraz s obrazem anděla strážce, ku kterému se právě modlila, a sama nevěděla, kterého vroucněji vzývá. Mlčky dojela s Jakubem hluboko do lesa: když koně zastavil, slezl a poroučel, aby i ona slezla a k smrti se přichystala.

„Já k smrti? Proč pak, Jakube? Vždyť jsem nic nezavinila!“ zabědovala Eliška.

„To mi do toho nic není; co mám poručíno, to udělám.“ I nebylo Elišce platné prošení a naříkání, a byť Jakubovi na okamžení svědomí se ozvalo, hned si zase zpomněl na svodnou šenkýřku, a útrpnost byla ta tam. I dal nevinné Elišce ránu, až padla bez sebe na zemi, potom jí uřízl obě ruce; ale když chtěl i její sivá očka vyloupati, přišla na něho taková hrůza, že nebyl s to, na zmrzačenou obět nelidské matky více pohlednouti, a domů ujeti musel. Aby však přece oči přinesl, zabil psa, oči mu vyloupl, a matce důkaz své lásky podal, začež ho odměna přislíbená neminula.

Zatím ležela Eliška dlouho v lese beze vší paměti, až bolestí probuzena oči otevřela a v tmavém lese bez rukou ležeti se viděla. Ale kdo jí krev zastavil? Kdo jí rány zavázal? — Snad Jakub, milosrdenstvím pohnut? — Ale nikoli. — I vstala a naříkajíc a plačíc vlekla se z lesa a když k ránu ven vyšla, stála před vysokým plotem. Kam nyní půjdu? na koho zaklepám? Kdo mi zde otevře? myslila sama u sebe, a dívala se na pevné dvéře. Tu přišla na ni mdloba, a ona lehla do trávy a usnula. Sotva oči

zamkla, snesl se s nebe zlatostkvoucí anděl, vzal ji do náručí, přenesl přes plot do krásné zahrady a položil pod strom. Ten jí byl také bolné rány zavázal. — Když se Eliška probudila, viděla se v překrásné zahradě, blíže velkého zámku. Měla hlad, a nemohla sáhnouti pro jablka, která jí nad hlavou visela a jimiž by aspoň poněkud hlad byla zahnala.

„Ó matko, matko, co jsem ti udělala, že jsi mne tak ukrutně trestala, tak bídné stvoření ze mne udělala?“ zalkalo děvče a zdvihlo uslzené oko k nebi. Tu spadlo jablko se stromu jí na klín, rozpůlilo se, a ona vzala kousky do úst a snědla; i děkovala Pánu Bohu a zůstala tiše seděti.

Najednou jde nedaleko zahradník, a když vidí tak podivné bezruké, krví zamazané stvoření pod stromem seděti, obrátí se a běží do zámku. Kníže Hynek, kterému zámek patřil, sedal právě na koně, a odbyl zahradníka prudce, že nemá kdy na žebráky se teď dívati, že musí pryč; ale když zahradník namítal, že to žebrák není, že neví, co to je a jak se to do zahrady dostalo, kníže slezl zase s koně a šel za ním. Ale jak se oba ulekli: on, když poznal Elišku, a ona, když poznala mladého pána, který ji chtěl vysvoboditi.

„Probůh, Eliško! Co se to s tebou stalo? Kdo tě tak ukrutně zmrzačil? Jak jsi mohla přijíti sem do zahrady?“

Tak dotíral kníže na Elišku. Ale ta předobrá neřekla, že jí to matka učiniti kázala; řekla jen, že byla z domu vyhnána a v lese že přišli loupežníci

a ze zlosti, že peníze u ní nenašli, ruce jí uřezali. Kdo však ji je zavázal a kdo ji do zahrady přenesl, to že neví.

Hynek však věděl, že Eliška tají, protože žádných loupežníků v lese nebylo, a že nechce svou ukrutnou matku vyzraditi; a tím více ji miloval.

„Ó, že jsi nešla včera se mnou!“ řekl, když Eliška svou smyšlenku dokončila. „Že jsi mne neposlechla! Ale netruchli, já tě miluji tak jako tak, a přece budeš má! Máti tvoje svolila, abych si tě vzal, a právě jsem chtěl pro tebe jeti; nyní tebe sám Bůh v moji náruč donesl, sice bych tě byl snad ani již neviděl!“

Po těch slovích vzal mdlou milenku do náručí a donesl k matce. Stará kněžna splakala nad tím krásným nešťastným děvčetem; ale když slyšela, že Hynek přece za ženu si ji vzíti chce, zarmoutila se velice a naříkala v srdci, že ji Bůh do zámku přinesl. Avšak i Eliška, ač se jí Hynek velmi zalíbil, nechtěla svoliti, aby si ji za ženu vzal, namítajíc své hrozné neštěstí; ale kníže zůstal při svém slovu a chlácholením, prosbami a vroucími polibky vymámil na slabé dívce svolení. Nyní běžel k matce, aby jim dala požehnání.

„Já ti nebráním, synu,“ řekla slzíc stařena; „ale bojím se, že budeš jednou naříkati. Ráda bych byla svolila, kdyby ubohé děvče zdravé bylo, ale tak! Předlož si to, abys jednou nepykal a sebe a ji nešťastnými neučinil!“

„Matko, nešlechetným bych by, abych si jí nevzal, neboť skrze mne do neštěstí přišla. Já jí budu

sloužiti, budu se o ni starati jako o nejdražší poklad. Jen se nermuť a věř, že budu šťasten!“

Když viděla kněžna, že je všecko darmo, svolila a požehnala krásný nešťastný párek. Za několik dní byla svatba, a Eliška byla kněžnou. Hynek miloval svou Elišku nade všecko, jako by jí pranic nescházelo, a staral se o ni jako o své nejzamilovanější dítě. I stará kněžna, když poznala Eliščiny ctnosti, jako vlastní své dítě ji milovala a jen někdy se strachovala, aby Hynkova láska neuchladla.

Zprvu chtěl kníže dáti šenkýřku potrestati, ale to na něm mladá žena vyprosila; neboť byla jako holubice dobrá a, co je msta, nevěděla. Aby jí potěšení udělal, vyzkoumal, kde Mařenka je, a přivedl ji k ní. To bylo radostných slz, to bylo ptaní! Nyní začala Mařenka vypravovati. „Má zlatá děvečko — ale Bože, já se zmýlila! jak pak ti mám nyní říkati?“

„Jak jsi mně dříve říkala, ty dobrá duše,“ řekla Eliška.

„Má zlatá Eliško, tu noc, když jsi se ztratila, měla jsem zlý sen, a pořád jen o tobě. Ráno jdu k tvé komůrce, poslouchám, ono nic; otvírám, dvéře se ovšem otevřely, ale tys byla pryč. Ach, já se div neskácela leknutím, ale mlčela jsem, a myslila u sebe, že se dovím, kde jsi. Hospodyně a Jakub byli samý šepot, samý smích, a Jakub nebýval nikdy tak vesel, ale mně se nelíbil. Večer chci k němu jíti, a chci ho zkoumati, zdali by o tobě věděl, ale tu ho vidím krásti se k hospodyni do komory. Děvče milé, víc tam odtud nevyšel, a kam se poděl, nikdo neví. Já

dostala strach a šla jsem domů; a také bych nebyla do smrti krok z něho nevyšla, kdyby tebe nebylo.“

Eliška se velice zarmoutila nad matčinou nezbedností a vroucně se za ni modlila. Mařenka převzala také trochu starosti o svou milou schovanku, a tak nemohla býti v lepších rukou.

Jako když hrom z čista jasna uhodí, tak poděsila zpráva, že má jíti manžel do boje, nebohou Elišku. Ani Hynek neopouštěl Elišku rád, ale musil. Za několik dní byl zbrojný jeho lid pohromadě, a kníže se s bolným srdcem rozloučil, zanechaje v zámku plačící ženu a matku.

V smutku žily obě kněžny, a zdlouhavě jim dnové ubíhali. Za krátký čas Elišce narodili se dva roztomilí chlapci. Stará kněžna byla neméně blažena než matka a jednoho za druhým brala do náručí a slzíc je líbala. Když se trochu ustanovily, napsala stará kněžna synovi list, v němž mu zprávu dala o narození synů a zdraví mladé matky. Pacholek jeden musil sednouti na nejrychlejšího koně a donésti list pánovi do ležení.

Poručení to se rychle vykonalo; pacholek přijal list, sedl na koně a ujížděl ze zámku. Jel okolo hospody paní Kačenky a že měl žízeň, zastavil se na okamžení, nevěda, že to je matka mladé kněžny. Paní Kačenka se hned dle způsobu ženských tázala, odkud a kam jede, a pacholek jí také od slova k slovu všecko pověděl. Paní Kačenka se velice zaradovala, a věděla ihned, na čem je. I nalívala pacholkovi jednu sklenku za druhou, a milý pacholek

pil, pil, až zapomněl na svou cestu a polože hlavu na stůl, s Pánem Bohem usnul. To šenkýřka chtěla a jakmile zpozorovala, že tvrdě spí, vzala mu list, rozpečetila a přečetla; potom se posadila, smazala v listu slova o narození synů a napsala tam, dvě štěňata že se narodila mladé kněžně. Když opět list poslu zastrčila, zbudila ho a pobízela k cestě; plat za útratu žádný nevzala, ale přikázala, aby se na zpáteční cestě zastavil.

Posel šťastně ku knížeti dorazil a list odevzdal, kterého se kníže nemálo ulekl. Ale neměl času na dlouhé přemýšlení a naříkání, neboť ho volala trubka do boje; napsal honem na list, aby to všecko nechali, až přijede domů, že to sám spraví, a odevzdal poslovi, kterého se ani na domov neptal.

Posel opět na zpáteční cestě v hospodě se zastavil, a jako po prvé, vyvedla to šenkýřka i po druhé! Napsala, ať pustí ihned matku i s dětmi po vodě! Posel přijel domů a list odevzdal.

Jaký to byl rozkaz matce, která nevěstu i vnoučátka tak velice milovala! „Ó, že pak neposlechl, ten nešťastník! Já věděla, že se mu časem znelíbí a že udělá sebe i to dobré stvoření nešťastné! Ach, já nebohá matka, co mám činiti!“ Dobrá stařenka nevěděla, co má počíti, a den ode dne otálela, dobré ženě smutnou novinu zjeviti. Ale konečně, když bylo slyšet, že se vojna skončí, bála se návratu synova a poradila se se starým služebníkem.

„Já bych myslil, milostivá kněžno,“ radil starý sluha, „abychom vysmolili velký sud, paní se syny

do něho dali a tak je na vodu pustili. Možná, že je někdo chytí a nad nimi se smiluje."

Kněžna byla té radě povděčna a nechala na vůli služebníkově. Sud se vysmolil, v noci na vodu pustil a zaopatřil všelikými potřebami, ba i penězi. O půl noci, když všecko spalo, šoural se služebník do ložnice paní kněžny, přivázal jí syny k prsům a donesl do sudu. Stará kněžna to všecko tak chtěla, a zatím ležela ve svém pokoji na kolenou a modlila se za nešťastnou nevěstu.

Eliška byla polomrtva, vidouc, co se má s ní státi; ale když slyšela od plačícího sluhy, že se to děje na pánův rozkaz, neřekla ani slova a tiše a povolně se oddala do vůle boží. Ještě jednou se obrátila na sídlo svého blaha, žehnala v duchu dobrou kněžnu, rozloučila se s drahým milovaným chotěm, který jí, jak mněla, tak ukrutnou smrt připravil, a potom sklesla bez sebe na kolena.

Sud plaval dále a dále, a než svítalo, byly daleko od zámku. Dítky probudily Elišku ze mdlob, a tu teprv nastalo její největší trápení. Nemohla jim dáti potravy, nemohla je utišiti. Najednou, jako by se nemohlo nebe déle na to dívati, strhla se ukrutná bouře a vichr vyhodil sud daleko na břeh, aniž se Elišce a dítkám dost málo ublížilo.

Nedaleko toho místa stála malá chaloupka, a z té vyšla nyní vysoká bílá paní, a kráčela k sudu, kde Eliška s dětmi plakala. „Neplač, dcero, neplač! Bůh prosbu tvou vyslyšel a mne k tvé pomoci seslal. Pojď do mé chaloupky, a najdeš pokoj!" I vzala ji

děti od prsou, a vedla ji do chaloupky, kde stála kolébka, postel a všecko pohodlí pro ženu s dětmi. Překrásná paní rozbalila dítky, položila matce k prsům a když se ukojily, uspala je a ošetřovala zase matku. Celý den se neomrzele o ně starala, a na večer sedla ke kolébce a kolébala celou noc a zpívala. Eliška poslouchala libý zpěv, jako poslouchá lilie jezerní tichý zpěv labutí; bouře a bolest v duši její utichly, zamkla snivé oči, a zdálo se jí o nebi. Ráno paní děti vykoupala, ustrojila a ošetřovala jako předešlý den. Co dělala Eliška? Co měla jiného dělati, než modliti se a děkovati?

Třetí den večer otevřely se dvéře, a vešel do nich krásný muž, jehož čelo bylo ozářeno stkvoucími paprsky. „Vítám tě, synu milý!“ řekla paní a šla synovi vstříc.

„Jak se máš, máti má?“ ptal se syn své krásné matky.

„Mně je blaze, synu milý, ale ona ubohá zde je nešťastná, zlobou nelidské matky. Smiluj se nad ní, dej jí ruce opět a poruč, aby chlapečkům po sedmi letech bylo!“

„Tvá prosba, matko, se má vyplniti,“ řekl syn, a v tom okamžení měla Eliška opět své plné ruce a chlapci byli v zrůstu sedmi let.

Tu padla Eliška se svými dětmi na kolena a líbala roucha svatých osob.

„Zůstaň tak dobrá, tak čistá jako jsi posud byla, a dobře se ti povede na zemi,“ řekla krásná dobro-

tivá matka Ježíšova, požehnala klečící a zmizela se synem svým z chaloupky.

Dlouho ještě klečela Eliška na zemi, modlila se, a naděje a mír vrátily se v duši její. Nyní nepotřebovala pomoci lidské; chutě se pustila do práce, a rozprávěla s chlapci, kteří okolo ní obskakovali. Jak jí práce těšila, jak to šlo všecko od ruky!

Za několik dní strhla se večer veliká bouře, a vichr otřásal chaloupku, jako by ji chtěl z kořene vyvrátiti. Tu tluče někdo na dvéře, a Eliška skočí honem a ptá se: „Kdo to?"

„Popřejte chudému pocestnému noclehu, bouře mě sem zahnala, a já dál nemohu."

Celá se třesouc, Eliška otevřela dvéře, neboť hlas ten poznala. Byl to Hynek! Kročil nazpátek, když ji u světla spatřil; ale vida její ruce, vida odrostlé chlapce, s bolestí seznal, že se zmýlil. Sedl do kouta a plakal! Ráda by byla Eliška k němu šla, ale vždyť nevěděla, proč pláče, nevěděla, zdali ji ještě miluje! Šla do kuchyně a přistrojila večeři, při níž mnohá slza ukápla.

Ubohý Hynek se změnil! Bledý byl a sklíčený, a kalné oko jeho se dívalo s nevýslovným zármutkem na sličné chlapce. „Ó že jsi neměla tisíceré živobytí, ty ženo ďábelská, abych byl mohl na tobě tolikkráte nevinnou ženu a děti pomstíti! Ach, Eliško, Eliško má "

V tom Eliška nesla večeři a málem by vše byla upustila, zaslechnouc jeho vzdech; ale sebrala se a prosila hosta k stolu. Chlapci se neustále na něho

„Jdi, Jeníčku, dej tatínkovi ruku nahoru!“

dívali a šeptali si, že nemá tak pěkné zlaté vlasy jako ten, co odešel s paní, a Eliška sedla nedaleko něho a předla.

„Bydlíte sama v té poušti?“ ptal se Hynek. ale nepozdvihl očí svých k hostitelce, neboť mu její pohled srdce rozrýval.

„Se svými dvěma chlapci,“ odpověděla Eliška.

„Muže nemáte?“

„Měla jsem. Ale kam pak vy jdete?“

„Do světa jdu, daleko, tuze daleko, abych neviděl krajiny, kde jsem byl šťasten a nešťasten.“

Eliška si to nevěděla, jak vyložiti, mlčela a šla ven. Když se vrátila, Hynek ležel na lavici, a chlapci šeptali matce, že pán spí. Cestou utrmácen, bolestí zemdlen, Hynek ležel, a nespal ani nebděl. Najednou mu sklesla ruka, a Eliška zašeptala: „Jdi, Jeníčku, dej tatínkovi ruku nahoru!“ Jeníček poslechl, a Hynkem to trhlo. Po chvíli mu sklesla noha, a zase zašeptala Eliška: „Jdi, Karlíčku, dej tatínkovi nohu nahoru!“ Karlíček poslechl, ale kníže zvolal pohnut: „Ženo, proč tak mluvíš? Ty nevíš, jak mne to bolí; ty nevíš, co jsem ztratil!“

Tu Eliška skočila k němu a vzala ho okolo krku řkouc: „Nyní vidím, Hynku, že bylo všecko lež, že mne posud miluješ, Bůh se nad námi smiloval, mně dal zdraví, dětem zrůst a tebe sem přivedl.“

Kníže tiskl drahou milovanou ženu k srdci a nevěděl, koho má dříve líbati, a všickni čtyři se radovali, jako andělé v nebi. Děti neměly s otcem tolik hovořiti, a proto brzy ulehly, a potom si teprv vypravovali rodiče své utrpení. Když se kníže z boje vrátil, vysvětlilo se ukrutné změnění listů, a po vyslechnutí posla viděl kníže, že toho opět matka pří-

činou byla. I kázal hned, aby sedli pacholci na koně a hospodu vrub na vrub obrátili, ukrutnou matku však na hranici upálili. To se stalo; krásná paní Kačenka nenašla žádného slitování, jako ona jak živa žádného neměla. Tělo Jakubovo našli zakopané v komoře; dostal odplatu za svou lásku. Hynek neměl doma stání, kde ho všecko na Elišku pamatovalo, a stará sklíčená kněžna dala mu požehnání na dalekou cestu, z které, zdali se vrátí, nevěděla. Dlouho si dělal kníže naději, že snad Elišku najde; ale když si vše rozmyslil, zmalomyslněl a přál si smrt. Dlouho již chodil, když dorazil do chaloupky, kde našel svůj poklad. — Mladá kněžna pomodlila se za svou zlou matku, a slza polila pěkné oko, ale políbení Hynkovo zapudilo trudné myšlenky z jejího srdce.

Ráno, jak Pán Bůh den dal, vydali se na cestu; kníže zaopatřil vůz, a šťastně se dostali zpátky k staré kněžně. Jaká to radost, jaké to Bohu děkování, popsati nemožno. Eliška zůstala do smrti, jak byla, a děti v bázni boží vycvičila.

O ptačí hlavě a srdci.

Myslivec šel jednoho dne na lov. Dlouho chodil po lese, a nic mu nepřišlo do rány. Najednou vidí ptáčka, tak krásného, že mu ho bylo líto zastřeliti, ale lítost netrvala dlouho; spustí, a ptáček spadne s větve. Myslivec ho vezme za nohy a nese domů.

Tu ho potká stará babička a když zahlídne ptáka, povídá myslivci: „Víte-li pak, jakého si to nesete ptáka?“

„Pták jako pták, jen že má tu ten krásné peří,“ odpoví myslivec.

„Tomu není tak, milý pane: ten ptáček zde je pták štěstí, a kdo jeho srdce sní, ten najde den jak den pod svou hlavou tři dukáty; kdo hlavu sní, bude králem.“

„Máš mne za blázna, babo?“ řekl myslivec nedůvěřivě.

„Ba nemám, pane; když to uděláte, jak jsem vám řekla, přesvědčíte se a zpomenete na mne.“ Tak řekla baba a zmizela.

Myslivec uvěřil, že je to nějaká dobrá kouzelnice, která mu štěstí předpověděla, a s radostí ubíral se

k domovu. Fortunát a Aleš, jeho dva synové, přiběhli mu vstříc a s křikem vytrhli ptáčka z ruky, běžíce k matce, aby se podívala, jaké to překrásné peří. Žena se mu též podivila a ptala se muže, co s ním bude dělati.

„Co s ním dělati budu? Upečeš ho, a to hned. Já musím ještě do lesa, ty ho zatím připrav; ale to ti povídám, ať se z něho ani dost málo neztratí, sice bude zle s vámi se všemi!"

Na to myslivec odešel, a myslivcová ptáčka oškubala a dala na rožeň; že však měla venku a po domě práci, postavila k rožni syny, aby točili a na ptáka pozor měli, aby se nepřipálil.

Chlapci se postavili ke krbu; jeden přikládal, druhý točil; při tom se oba pilně na pečínku dívali. Tu padne dolů hlavička a hned za ní vypadne srdéčko. Hoši oboje zdvihli, a jeden na druhého se díval, co s tím počíti.

„Bratře," řekl starší mladšímu, „jak pak, abychom to snědli, ty srdce, já hlavu? Bez toho je ta hlava samá kost, a tatínek ji nikdy nejí, a o srdéčku řekneme, že ten pták snad žádné neměl."

„Já bych to, holečku, rád snědl," odpověděl Fortunat; „ale tatínek řekl, že se nemá z něho ani dost málo ztratiti. Ty víš, jak nás pro každou maličkost tluče."

„I to snad jenom tak řekl; beztoho dostáváme srdce, hlavu a ty drobnosti ode vší drůbeže a sníme-li to tedy dříve anebo později, vše jedno."

„. . . jak pak, abychom to snědli . . .?“

Fortunát měl tak dobře chuťku na srdce jako Aleš na hlavu; i dal se brzy přemluviti a srdce snědl. Sotva to smlsli, přišla se matka na ptáka podívat.

„I vy bezbožní kluci!“ zkřikla vidouc, že je hlava ta tam. „Kde je hlava? Jistě žes dostal na ni chuť, ty mlsná hubo?“ ptala se zlým hlasem Fortunáta, který nebyl jejím miláčkem.

„Ne, maminko, já snědl srdce, hlavu snědl Aleš. Ale on mne k tomu naváděl.“

„Tu to máme, nemělo se ani za mák z ptáka ztratiti, a ta bohaprázdná chasa zmaří srdce i hlavu! Až přijde tatík, musím já za to odnésti.“

„Pojď, bratře, utečeme, zatím přejde mamince zlosť,“ nabízel Aleš, vida před sebou velký trest, vzal bratra za ruku, oba se vykradli z kuchyně a utíkali přes pole do lesa; ale zdálo se jim pořád, že slyší za sebou hrozící hlas matčin, a jako by již cítili metlu na zádech, utíkali dále a dále, co nohy stačily, až byli celí umdleni. Teď se zastavili, ohlídli se kolkolem a viděli, že jsou v hustém lese, okolo nich ticho jako v hrobě. Sedli do mechu, aby se trochu vydýchali.

„Půjdeš domů?“ ptal se Fortunát bratra.

„To bych byl blázen, abych si šel pro bití! Raději půjdu, kam mne oči zanesou,“ odpověděl Aleš.

„Ale jen kam, bratře? Kdo nám tu co dá? Kdybych to byl věděl, že to tak dopadne, nebyl bych srdce snědl,“ bědoval Fortunát.

„Dělej, co chceš, já se domů nevrátím. Jako by mi něco šeptalo, že nás tatík zabije. A jaký strach? Vždyť se ve světě neztratíme!“

Aleš dodal bratrovi zmužilosti, a po chvíli ubírali se oba lesem dále. Byl již soumrak, když přišli za lesem do vesnice, nemajíce krejcaru v kapse. Hlad

je začal trápiti, a tělo bylo umdleno. Co počíti? Nazdařbůh vešli do jedné chalupy a prosili o nocleh a o kousek chleba. Našli dobré lidi, kteří jich nevyhnali, nýbrž ke stolu pozvali.

Chlapci se najedli do syta, poděkovali vlídným hospodářům a lehli na slámu. Ráno časně vstali, hospodyně jim dala snídaní, a oni odešli dále. Ale když děvečka slámu odnášela, našla v hlavách tři dukáty. Tuť si pomyslila selka a sedlák, že to byli snad nějací pánové, a litovali, že jim měkčeji neustlali a něco zvláštního neuvařili; ale již bylo pozdě.

Chlapci byli daleko za vesnicí a nevěděli nic, jak veliké propitné hospodáři zanechali. Zase šli celý den, až přišli k jednomu dvoru, kde bydlel jeden zeman. Chlapci vešli a prosili o trochu jídla a o nocleh. Sotva je zeman spatřil, hned se mu zalíbili, a ptal se jich, zdali by nechtěli u něho zůstati, čí jsou a kam jdou?

Bratři mu upřímně všecko pověděli a přislíbili s radostí, že u něho pobudou. Tak jako předešlé noci na slámě, leželi dnes ráno pod poduškou zase tři dukáty, které děvečka pánovi donesla. Zeman se divil, ale neřekl ani slova, mysle, že se po nich hoši sháněti budou. Ale hoši nic, ani ten den ani druhý, třetí a čtvrtý. Nyní zvěděl zeman, že má jeden z nich šotka, umínil sobě, když jsou tak šťastni, že je dá všemu učiti a potom že si je vezme za vlastní a po své smrti že jim statky poručí.

Milí chlapci museli tedy do velkého města, zeman jim držel učitele, a oni se učili všemu, co se na

vzdělaného člověka sluší. Aleš byl v učení stálejší než Fortunát, který chtěl býti raději myslivcem než jakýmkoli jiným pánem; ale svému dobrodinci vzdorovati nezdálo se mu za dobré. Léta ubíhala jako vlny, z chlapců vyrostli mládenci, a čas přišel, kde se měli ze škol domů navrátiti. Věrný služebník sebral věci svých mladých pánů a šel napřed, protože chtěli bratři mermomocí pěšky jíti, ač jim pěstoun psal, aby zároveň se sluhou domů se vrátili.

Za ten celý čas, co byli bratří u zemana, nedověděl se Fortunát, jaký poklad u sebe chová. Zeman jim držel služebníka, o kterém věděl, že věren jest, a ten pánu svému peníze odváděl, aniž se bratrům o tom zmínil Zeman si myslil, kdyby se o tom dověděli, že by se z nich třeba marnotratníci udělali, ba zlí lidé že by je i o život připraviti mohli. Čekal tedy, až by přišli do let, kde by jim říci mohl, a tak se to stalo, že Fortunát o dukátech nic nevěděl. Z té příčiny nechtěl je zeman nikdy do světa pustiti, ač jej o to mnohokráte prosili.

Když tedy služebník odešel, vzali bratři každý ručnici na rameno a ubírali se z města; ale domů nešli. Psali zemanu, aby se nehněval, že jdou do světa, že by se rádi byli s ním rozloučili, kdyby se byli nebáli, aby jim úmysl jich nezkazil; na to mu ještě za všecko děkovali a přislíbili, že se za rok vrátí.

„Jak pak, bratře, abychom se podívali nyní k rodičům?“ nabídl Fortunát Alešovi.

„Půjdeš domů s prázdnýma rukama? Já dříve k rodičům nepůjdu, dokud nebudu velkým pánem,

abych jim mohl aspoň přispěti,“ odpověděl na to Aleš.

„Pravdu máš, bratře, bylo by to daremné od nás, abychom šli rodičům na krk, když jim ničeho přinésti nemůžeme. Půjdeme tedy do světa a uvidíme, kde se pro nás co hodí,“ řekl opět Fortunát.

Kolik dní chodili a již byli bez mála všecky peníze utratili, když přišli do velkého města. Vejdouce do hospody, ptali se hospodského, co je v městě nového.

„Nic jiného, pánové,“ odpověděl hospodský, „jen že náš král muže hledá, který by se dobře v písmě znal. On je již stařičký, má jen jedinou dceru a nikoho k ruce, kdo by se s ním o spravování země staral. Veliký plat je prý tomu určen, kdo by s to byl, aby takové místo zastal.“

„Co myslíš, bratře,“ ptal se Aleš Fortunáta, „abychom ke králi šli a o to místo se hlásili?“

„Pro tebe by se taková služba hodila, ale ne pro mne,“ odpověděl na to Fortunát; „dostaneš-li ji, půjdu dále.“

Alešovi to nedalo, ač by se byl nerad s bratrem rozloučil. Šel tedy k dvoru, dal se u krále ohlásiti a s ochotou se všem zkouškám podrobil. Když král viděl, že je mladík vtipný, šikovný a že všemu rozumí, bez dalšího ptaní ho za svého nejprvnějšího dvořenína přijal.

S radostí běžel Aleš k bratrovi, povídal mu o svém štěstí a pobízel ho, aby u něho zůstal; ale Fortunát nikterak svoliti nechtěl, přál Alešovi štěstí

a ubíral se sám a sám dále. Však brzy ho to omrzelo; peníze došly, šaty se trhaly, nohy bolely a hlad ho často nemilosrdně trápil. Kdyby byl věděl, jak draze každý nocleh platí a jak rádi by mu lidé za ty peníze třeba deset noclehů dali, nebyl by se trápil; ale nikdy pod hlavu nesáhl a tudy nic nezvěděl.

Jednou z večera přijde k velkému dvoru, kde zůstávala jedna paní. I myslil si Fortunát: „Tady dostanu snad přece nějakou službu a kdyby dosti malá byla, přijmu ji.“ Byla to však paní tuze zlá a hrozná skrblice, takže čeládce najísti nedala. Nechtěla Fortunáta do služby přijmouti, ba ani noclehu mu nepopřála.

Než vrátný dobrý muž, dal mu přece trochu slámy, aby se mohl vyspati, a uvařil mu polívku, aby se posilnil, začež mu Fortunát srdečně děkoval. Ráno když vstal, našli pod jeho hlavou tři dukáty; ale nevědouce, co s nimi, běželi k paní o radu. Paní se jich vyptala a když slyšela, že je měl pod hlavou ten vandrovní, co u ní službu žádal, řekla hned, aby ho přivedli.

Fortunát uposlechl, a když se paní na jeho stav, domov a na vše ostatní vyptala, vzala ho do služby za myslivce. Bylo jí divno, že se k penězům nehlásí, a ještě divněji, když je den jak den pod jeho hlavou nalézala, a tak ryzé, jak by to okamžení raženy byly. Šla tedy na radu k jedné ženě, která daleko široko za čarodějnici vyhlášena byla a skutečně také již mnoho podivných věcí vyvedla. Té ženě čarodějné všecko pověděla.

Čarodějnice, když paní vyslechla, řekla hned, že má myslivec v sobě srdce od ptáka štěstí, které má tu moc do sebe, že člověk takový den jak den pod hlavou tři dukáty nachází. I ulakomila se nepříznivá paní a přislíbila čarodějnici mnoho peněz, kdyby jí k tomu srdci dopomoci mohla. Čarodějnice byla chytrá, ale také dobrá žena; protož slíbila paní, že k ní přijde a srdce myslivcovo ve spaní ze vnitra vyjme. S radostí pospíchala paní domů a těšila se nastávajícímu velikému bohatství. Jakmile v zámku usnuli, přišla čarodějnice, a paní ji vedla do světničky, kde Fortunát spal; musila však odejíti, a čarodějnice zůstala sama. Po několika minutách vyšla tato ze světnice a podala paní malé ptačí srdéčko řkouc: „Dnes je poslední noc, co má myslivec pod hlavou peníze; snězte nyní srdce, a od zítří je vy budete míti.“

Paní srdce spolkla a vysázela čarodějnici slíbenou mzdu; ale umínila si, že hned ráno Fortunáta vyžene, aby zase něco uspořila, a čeládka že dostane o díl méně jídla, aby si ty peníze, které musila čarodějnici dáti, opět vynahradila. Tato shrábla peníze a v duchu se paní skrblici notně vysmála. Nevyňala Fortunátovi srdce, které pro štěstí v sobě nosil, nýbrž majíc při sobě ptáče, zabila je, srdce vyndala a paní k snědku přinesla, ku potrestání za její lakomost a nemilosrdnost.

Ráno sotva Pán Bůh den dal, Fortunát musil z lože, dostal trochu polívky z vody, a byl tu chvíli od paní ze dvora vyhnán, která na jeho prosby a omluvy nic nedbala. Skoro s pláčem šel přes pole. Kam se zase obrátiti? Tu vidí v širém poli pěkný

háj a v něm stromy plné ovoce tak pěkného, jakby je namaloval. „Toť mne sám Pán Bůh sem přivedl, abych se trochu občerstvil,“ myslil si Fortunát a hned sáhl s chutí po lahodném jablku. Ale nastojte, co se mu nestalo! Jak je snědl, udělal se z něho osel!

„To ještě k mému trápení chybělo, abych byl oslem!“ vzdychl si Fortunát v osličí kůži a zoufale vrazil hlavou o strom, jakoby chtěl svému živobytí konec učiniti. Ale hlava byla jako z kamene a strom se jako na posměch celý zatřásl. Ale tím spadlo dolů druhé jablko, jako kvítko ze zelené trávy na osla se usmívajíc, takže nemoha odolati, pro ně se shýbnul a s chutí snědl. A opět div! V tu chvíli byl z něho člověk! Vesele zajásal, jakoby ze skřipce byl vyskočil; sedna do trávy, teprv se do syta najedl. Potom lehl, usnul a spal přes celou noc.

Zdálo se mu, jakoby k němu přišla jakási žena a jemu povídala: „Dej pozor, Fortunáte, máš v sobě ptačí srdce, které tu vlastnost do sebe má, že každý den pod svou hlavou tři dukáty nalezneš. Nenechávej se déle o ně ošizovati!“ Žena zmizela, a brzy na to se Fortunát zbudil. Pozdvihne hlavu, pomyslí na svůj sen, ohlídne se do trávy a vidí tam opravdu tři dukáty ležeti. S radostí je zdvihl a schoval. Na to si natrhal několik jablek s prvního stromu a vrátil se ke dvoru, odkudž ho byla paní vyhnala, umíniv sobě, že se jí pomstí. Než vešel do dvoru, přestrojil se do jiných šatů, začernil tvář a zavázal oko, aby ho hned nepoznali. Služka hned od něho jablka vzala a paní na ukázku donesla; paní dostala na ně chuť a po-

ručila služce, aby se zeptala, zač jsou. Fortunát je dal lacino, jen aby kupce neodradil; ale sotva mu služka peníze za ně odevzdala, pospíchal ze zámku do širého pole.

S největší chutí vzala paní jedno jablko a s laskominou je zažila; ale nastojte! v tom okamžení se z ní stal osel. Plna úzkosti vyrazila ze světnice a jala se po dvoře skákati a křičeti až hrůza. Čeládka hleděla jako omámena na ten div, a ač si to paní na nich zasloužila, přece by ji byli nenechali zahynouti. Žádný však nevěděl pomoci. V tom rozzteklená oslice skočila na zeď, se zdi dolů a srazila hlavu. Jmění její zdědila chudá příbuzná, která s čeledí lépe nakládala.

Fortunát šel zatím dál a dále do světa, každý den měl tři dukáty pod hlavou, a protož nemusil nouzi trpěti a mohl jako princ živ býti, což také dělal. Jedenkráte jde podle řeky a vidí dlouhé mechem porostlé sedátko. Umdlen posadí se, aby si odpočinul. Tu slyší pod sebou sténání a jakoby se co pohybovalo. Vstane, prohlíží sedadlo a vidí teprv, že to je velká ryba, již mechem obrostlá, která vzdychá a kvílí, jakoby ji břímě jakési tlačilo.

„Ubohá!“ myslí Fortunát, „tebe jistě vlny bouřné na břeh vyhodily, a nyní si do vody pomoci nemůžeš.“

I otrhal s ní mech a bláto a opřev se vší mocí do vody ji hodil. Vesele sebou ryba mrštila a na dno se pohroužila; Fortunát pak kráčel dále, až došel jednoho hlavního města. Mrzelo ho již to světem chození, pročež si umínil, že se o nějakou službu u dvora královského postará. Šat měl slušný, peněz jako železz,

k tomu byl hezký a v písmě učený, což tenkráte ještě vzácností bylo; jaký div tedy, že ho král hned přijal a svým nejprvnějším dvořenínem udělal? Ale jak to již bývá, čím větší štěstí, tím více nepřátel. Druzí dvořané mu toho nepřáli, a zvláště jeden, který dříve u krále ve velké lásce byl, na Fortunáta zanevřel. I vymyslil si, že svého soka lestně ode dvora vypudí. Dal se u krále ohlásiti a takto k němu pravil: „Nejmilostivější králi a pane můj! Ve dne v noci na to myslím, čím bych se tobě zavděčiti mohl, neboť jsem tvůj věrný služebník, tobě celý oddaný, ač si mne od sebe zavrhl.“

„Mluv zkrátka, co žádáš a co mně pověděti chceš!“ ptal se král.

„Milostivý králi, tvůj služebník Fortunát, jehož nade vše jiné miluješ, tě oklamává. Svěřil se mi, že ví o jedné princezně, která na černém jezeru bydlí a krásou těla převyšuje všechny princezny a kněžny na celém světě. Žádný se k ní posud nedostal, on jediný prý by si troufal, odtamtud ji odnésti. I pravil jsem mu, aby se tedy o to pokusil a tobě, královská milosti, nevěstu tak sličnou zaopatřil; ale odpověděl, že se pro tebe do takového nebezpečenství nepustí. Umínil jsem si, že ti to, milostivý pane, zjevím, abys naň přísně uhodil.“

Král neříkal ani slova; dvořenína propustiv, dal si hned Fortunáta zavolati.

„Ty víš, Fortunáte, že nevěstu hledám, a přece jsi mi o té krásné princezně na černém jezeru nepověděl? Za to bych tě měl přísně potrestati; ale já ti

trest všecek odpustím, když mi princeznu ve třech týdnech přivedeš. Jestliže ne, budeš upálen. Pamatuj si to a jdi!“

Tak poručil král Fortunátovi, který se podivením ledva zpamatovati mohl. V tom přikročil k němu onen lestný lhář a pravil: „Milý příteli! to se nestalo jen tobě, tak se dálo již mnohému jinému, že na ten způsob o hrdlo přišel. Král hledá mermomocí princeznu, a jestliže se ti to nepodaří, budeš bez milosti upálen.“

Fortunát chtěl si zoufati, že se dral do služby k tak podvodnému králi. Ale již nebylo nic platno; král s ním ani mluviti nechtěl, hodiny utíkaly a za každou příhodná doba. Vydal se tedy na cestu. Celý týden již jezdil a ještě se ani slova o černém jezeru nedověděl. Tu přijede jednoho dne do vysokých hor, skrze něž se obtížně s koněm proplítal. Najednou objede skalinu a vidí před sebou jezero dlouhé a tmavé, jakoby černé sukno prostřel; slunce tam nemohlo pro vysoké hory svítiti a kolem dokola stálo tiché rákosí. Smutně díval se Fortunát po temné hladině a promluvil sám k sobě: „Jak se mám, ubohý, po tom jezeru pustiti? Kdo mne přes ně přenese?“

„Já tě přenesu; pojď jen a sedni si na můj hřbet!“ zašeptalo to z vody, a velikánská ryba vystrčila hlavu. „Tys mně pomohl do vody, já pomohu tobě přes vodu. Až přijdeš do křišťálového zámku, jdi do třetího pokoje, vezmi krásnou princeznu v polo a utíkej s ní ke mně, ale nezapomeň vzíti s sebou zlatou skřínku, kterou vedle ní na stolku spatříš; jinak by zle s tebou bylo.“

Fortunát sedl s radostí na rybu, která měla hřbet jako necky, a ta ho nesla po jezeru. Daleko až na druhém konci stál křišťálový zámek, v němž přebývala krásná princezna, dcera jezerního krále, který však právě doma nebyl. Když připlula ryba až ku prahu, Fortunát vyskočil na břeh a šel dovnitř. S podivením hleděl na skvostné pokoje, které byly rubíny a smaragdy vykládané. V třetím seděla princezna. Fortunát popadl zlatou skříni, pojal princeznu v náručí a pospíchaje s ní ven, sedl na rybu, která hbitě jako střela k druhému břehu, kde kůň čekal, oba unášela.

„Jen pryč odtud, sice tě král jezerní chytí!“ pobízela ryba, a Fortunát ji sotva poděkoval a již také z hor ujížděl. A měl na mále! Král se vrátil a když dcery nenašel, tak se rozvzteklil, tak zuřil a po jezeru lítal, že rozbouřené vlny vysoko skákaly a jich hučení a šumot v horách tak se rozléhaly, až prchajícího Fortunáta uši brněly, což tím více k spěchu jej pohánělo.

Princezna měla hlavu ležeti na prsou jeho, byla tichá, a zdálo se jí to nebýti nemilé, že ji tak hezký muž unáší. Nyní byly z hor venku; tu si poprvé Fortunát volně oddechl a na princeznu s rozvahou se podíval. Že krásnější ženy ještě neviděl, mohli byste v oku jeho čísti, ale co se mu v srdci ozývalo, to by nikdo z vás neuhodl.

Když byli kus cesty od hor, pozdvihla princezna teprv hlavu a pravila: „Nyní se již do svého zámku vrátiti nemohu a nesmím, jsem tvá na věky věkův! Pověz mi tedy, kdo jsi a kam mne unášíš.“

Jak by si byl Fortunát tu perlu rád sám pro sebe nechal! Ale byl posel králův a chtěj neb nechtěj musil s barvou ven a princezně vše vyjeviti Princezna se zamračila, a od té chvíle s ním již tak vlídně nemluvila a tak laskavě se naň nedívala, z čehož on velikou lítost měl. Šťastně přijeli až k městu, kde král přebýval. Fortunátovi bylo okolo srdce, jakoby měl princeznu k černému jezeru do křišťalového zámku odvésti a sám na břehu do smrti bydleti.

Jakmile král uslyšel, že se Fortunát s princeznou vrací, šel mu s velkou slávou naproti, aby očekávanou nevěstu od něho přijal. Onen lestný dvořenín domníval se, že jistě je Fortunát nějaký čarodějník, a proto strachem ode dvora utekl. Král nevěděl samou vděčností, jak se má Fortunátovi odsloužiti, ale ten pro zármutek neměl žádného přání. Princezně se lépe nevedlo; úzkostně patřila na starého krále; ani vlídného slova z úst nevydávajíc, trvala v hlubokém smutku.

I ptal se jí král, co jí schází, co chce, aby udělal.

„Pověz mi: roste-li kvítí na ledě?“ odpověděla princezna. „Jistě, žes to nikdy neviděl! Já jsem mladá, ty jsi stár: považ, mohu-li tě milovati!“

„Ach, panno, tvá slova mne trápí. Ty mne milovati nemíníš, a já nemohu přece tvář svou změniti.“

„Mohlo by to býti,“ řekla na to panna, „kdybych zde měla svou zlatou skříni. V té jest divotvorná mast, kterou kdo se natře, stane se sedmkráte krásnějším.“

I zavolal král Fortunáta a svěřiv mu, co princezna žádá, prosil ho, aby mu i tu skříni ještě zaopatřil.

„To je snadná věc, já ji mám u sebe," řekl Fortunát, který na skříni pozapomněl nevěda, co v ní schováno.

Potěšena jsouc vzala princezna skříni, vyndala z ní mast vonnou řkouc: „Nyní si dej, králi, hlavu uříznouti, já ji potru touto mastí, a ty budeš mladý a krásný jak Jasoň."

Než králi se do té operace nechtělo; i přistoupil k ní Fortunát a prosil, aby to na něm dříve zkusila, aby se král přesvědčil, že tomu skutečně tak jest.

Vzala tedy princezna nůž, uřízla Fortunátovi hlavu, namazala ji vonnou mastí, potom ji opět nasadila a miláček její byl sedmkráte krásnější než dříve. Tu teprv se král zmužil a hlavu ochotně pod nůž sklonil. Ale princezna ji z dobrých příčin králi již nenasadila, nýbrž svolala dvořany královské a prohlásila, že král umřel a Fortunáta že jim Bůh za budoucího krále ustanovil, tážíc se jich, jsou-li s tím všickni spokojeni. A jeden hlas byl, že ano.

Nyní byl Fortunát králem, krásná princezna byla jeho manželkou; měl každý den tak jako prvé tři dukáty pod hlavou; co by si byl mohl více žádati? A hle, on si přece ještě něčeho k svému štěstí přál, totiž viděti své rodiče a svého bratra. Oznámil to tedy své manželce, která hned svolila, že s ním pojede. Zapřáhlo se do vozů, král s královnou do nich sedli, a rychlí koně je unášeli do světa.

Když přijeli do toho města, kde byl ve službě Aleš, bratr Fortunátův, král zůstal v hospodě, v té, kde byl před několika lety, a ptal se, co tu nového.

„Jiného nic, než že máme nového krále. Před nějakým časem přišel k nám mladý, velmi učený mladík, jehož král do služby přijal a nejprvnějším dvořeninem udělal. Spravoval zemi dobře, a král jej miloval, jakoby vlastní syn jeho byl: ale princezna ho milovala ještě více, a tudy se to stalo, že jej po smrti otcově, který před několika týdny umřel, za krále a manžela svého zvolila. My jsme tomu rádi, protože je hodný a spravedlivý pán.“

Sotva Fortunát tu zprávu zaslechl, sedl se svou manželkou do vozu, a jel do hradu, aby svého bratra jako krále pozdravil. Obou potěšení bylo veliké. Hned se slavily hody a všelijaké radovánky, které trvaly celých osm dní. Potom jeli bratři pro své rodiče a pro dobrodince zemana, který je vychoval.

Zeman se dávno již domníval, že snad se stali z bratrů daremní poběhlíci, a vinil je z nevděčnosti, a tu vidí náhle oba najednou, jakoby s nebe spadli, a k tomu ještě, jako krále! S radostí je doprovázel k rodičům, kteří po tu dobu v lese bydleli a za své nebohé děti se modlili. Zvlášť pykal otec své nevčasné přísnosti, za kterou, jak myslil, od Boha byl trestán, protože mu ani těch darů nepopřál, ba i vlastní děti odňal.

Avšak brzy na všechny starosti zapomněli, když jim padli šťastní synové okolo krku a za odpuštěn je žádali. Teprv od otce se dověděli, co bylo příčinou jejich slávy. Zeman i staří rodiče šli se syny do jejich království a měli se dobře až do smrti. Králové si často libovali, že smlsali ptačí hlavu a srdce.

Anděl strážce.

Bohatý jeden kupec neměl se svou manželkou dlouhý čas žádných dětí. I prosili neustále Boha, aby jim alespoň jediného děcka popřál. Tu stalo se, že měli oba stejný sen; zdálo se jim, že stojí před nimi anděl a takto praví: „Bůh prosbu vaši vyslyšel; budete míti syna, ale v dvacátém roku bude oběšen.“

S hrůzou se manželé probudili a jeden druhému sen vypravoval. Několik dní vážili na mysli, zdali se to vyplní, ale po čase zapomněli a snad by ani nikdy na sen byli nezpomněli, kdyby se jim byl nenarodil syn. Nyní začali věřiti strašnému snu a od srdce byli by sobě přáli, aby Bůh tu metlu od nich odvrátil. Synovi dali jméno Josef, umínivše sobě, že musí z něho býti pan páter; neboť se domnívali, že takto snad Bůh od něho ohavnou smrt odvrátí.

Hoch rostl a byl bohabojně vychován. I vídával, že kdykoli rodiče naň pohlédli, oči se jim zalily, ale proč, toho se dověděti nemohl. Když vyšel z nižších škol, přišel na studia a tak pilně jako z mládí učil se i v starších letech, ne-li pilněji. Učitelové si ho nemohli dosti vynachváliti, a otcové ho stavěli svým dětem na vzor.

Ale vlastní rodiče nepřestávali nad ním plakati. Dokud neměl Josef rozum, ptával se staré své chůvy, proč asi rodiče nad ním pláčí. Ta mu dle dobrého rozmaru odpovídala: „Protože je Josífek neposlušný," aneb mu řekla, že mají mnoho starostí. Chlapec se snažil, aby jim jakkoliv možná radost učinil, jen aby nemusili plakati, ale nebylo to nic platno.

Bylo mu již sedmnácte let. Vida, že jsou rodiče zámožní, od každého ctěni a zdrávi, zkrátka, že jim k blaženému živobytí ničeho nechybí, nemohl si jejich smutek nic jinak vyložiti, než že se snad s ním samým něco státi má a rodiče že se nad tím rmoutí. I umínil si tázati se jich samých a jakýmkoliv způsobem věci té na stopu se dostati.

Jedenkráte byli samotni v pokoji; tu Josef klekl před nimi a pravil: „Má drahá matičko! milý otče! nyní mně musíte pověděti, proč vždy a vždy nade mnou pláčete! Dělám všecko, co jen chcete, učím se, poslouchám vás ve všem a přece vám, kdykoliv na mne pohlednete, slzy po tvářích kanou. Vy nevíte, jak mě to bolí a trápí, vidím-li, jak rodiče se svými dětmi se veselí, div mi srdce bolestí nepukne! Povězte mi to, moji dobří rodiče, já to raděj chci snášeti, než abych se déle na vaše smutné tváře díval!"

Tak prosil Josef své rodiče, a když nechtěl jináče, s pláčem mu to pověděli. Chvíli stál Josef smuten a zaražen, potom řekl: „Když je tomu tak, nemohu u vás déle zůstati, abych neuvalil hanby na celý váš rod. Otče, ty mne nauč kupectví, aspoň co je nejvíce potřebí, a já půjdu potom do světa, hodně daleko,

kde mne nikdo nezná; kdyby se měl můj ukrutný osud vyplniti, abyste o tom neslyšeli. Bůh je však milostivý, a když se ho člověk nespustí, on ho nikdy neopustí."

Od toho dne Josef nešel do škol a učil se kupectví. Za půl léta věděl tolik, čeho mu hlavně třeba bylo. Sebral tedy trochu svých věcí, několik zlatých peněz, rozžehnal se bolestně s rodiči a s domovem, ubíraje se do širého světa. Jak dlouho město viděl, tak dlouho se po něm ohlížel, a když se i špice věží ztratily, klekl na zem, plakal a modlil se k nebeskému otci, aby tu ohavnou smrt od něho odvrátil a do milého domova opět jej přivedl.

První den odpoledne přišel do lesa a zamyšlen kráčel stinným chladem. Tu slyší za sebou volati: „Josefe, Josefe, počkej na mne!"

Josef se ohlídne a vidí za sebou vandrovního. „Jak pak víš, že se jmenuji Josef?" ptá se ho, když byl k němu došel.

„Opravdu ti Josef říkají? To jsem trefil na jméno. Já křikl jen na zdař bůh. Kam pak jdeš?"

„Jdu do světa."

„Není-li ti to proti mysli, půjdeme spolu. Mně se samotnému stýská. Měl jsem bratra Josefa a ten zůstal u mistra v práci; ale mně se to tam nelíbilo. Jsem rád, že jsem tě dostihl."

Josef byl s kamarádem spokojen, a tak šli spolu a rozmlouvali až do samého večera. Přišli do velkého města, a Gabriel (tak se jmenoval vandrovní) řekl Josefovi: „Vidím na tobě, že jsi z hodného domu, já

také špatně vychován nejsem, a proto bych myslil, abychom nechodili do nějaké špinavé krčmy. Na náměstí je krásný hostinec, a není tam příliš draho: tam půjdeme. Co myslíš, Josefe?“

„To je pro řemeslníka příliš skvostné místo. Můžeme jíti někam jinam, vždyť najdeme pořádnou hospodu.“

„Ne, ne, poslechni mne, a dobře pochodíš. Já jsem vždy v nejskvostnějších hostincích, jím na stříbře, spím v hedvábí a jak náleží dobře vycházím.“ S těmi slovy Gabriel táhl téměř Josefa do dveří skvostného hostince. Josef si myslil: „Pro jednou mne to nezabije,“ a šel za ním.

Gabriel poručil, aby přinesli dobrou večeři a k tomu pro každého láhvici vína. Když sklepník vše na tabuli přinesl, vandrovní sedli ke stolu a jedli.

Gabriel si počínal, jakoby byl odjakživa jen mezi samou vrchností býval, a každý, kdo ty dva vandrovní viděl, myslil u sebe, že to jistě žádní řemeslníci nejsou. Po večeři si dali otevříti pokojík a šli spat.

„Gabrieli,“ řekl Josef, „my se naplatíme! Každý na nás koukal a myslil, že jsme kdo ví jací páni.“

„Ať si koukají: nevídáno, jakoby se musil řemeslník jen v krčmách povalovati a hostince jakoby jen pro pány byly. O plat se pranic nestarej! Dokud mně peníze vystačí, budu platiti já; až dojdou, přijde řada na tebe. Však my se srovnáme.“

Šli spat. Josef se poznamenal křížem svatým, ulehl a brzy usnul. Bylo půl noci; tu cítí, že ho někdo

béře za ruku; probudí se a vidí před sebou Gabriela zcela přistrojeného.

„Což je již ráno?“ ptá se ho Josef.

„Ráno ještě není, ale jen vstaň a ustroj se!“ odpověděl tiše Gabriel.

Když se byl Josef přistrojil, ptal se druha, co má býti.

„Co má býti, to ti hnedle povím. Viděl jsi to množství stříbra, co se tady ve všech koutech válí? Já si všimnul, kde ho nejvíce leží, a ty půjdeš nyní se mnou a ukradneme je.“

„Bůh mne uchovej takové myšlenky!“ řekl Josef a celý se třásl. „Ale ty to nemyslíš opravdu, viď?“

„Blázne, pro nic a za nic bych tě nebudil! Jen chutě pojď a nebuď bláhový! Ti lidé to ani nepoznají, jsou dost bohatí, a nám to pomůže na dlouhý čas. Tiše skočíme z okna a než kdo vstane, budeme za horami. Dělej, dělej, je tu jen o poprvé; až se trochu ostřílíš, půjde ti to, jakby hrál.“

Takto sváděl Gabriel Josefa, ale ten se nedal žádným lákáním namluviti. Konečně řekl onen: „Nechceš-li, nechoď; já to sem přinesu, jen když mně to potom pomůžeš odnésti. Přijde to na jeden vrub, ať se mnou co máš anebo nic; chytí-li mne, budou také tebe držeti.“ To dořekl a šel polehoučku ven.

Josef dostal strach a nevěděl, co má počíti, i myslil, že bude nejlépe, když svůdnému druhu uteče. Šel k oknu a otevřel je a vida, že není vysoké, skočil dolů a utíkal městem ven přes pole a luka. Avšak nebyl ještě ani hodinu za městem, slyší za sebou

Gabriela volati: „Neutíkej a pomoz mně raději, jsem už celý spocen!“

Josef utíkal a nedbal křiku jeho; ale v okamžení Gabriel octnul se u něho a chopil ho za ruku.

„Pusť mne, pusť! Já se zlodějem nepůjdu a nechci s ním ani mluviti. Měl jsem tě raději udati.“

„Tuším, že ti městští drábové práce uspořili, neboť slyším kroky a vidím na blízku světla.“

„Ó já nešťastný, že jsem s tebou šel!“ bědoval nebohý Josef.

Gabriel tušil pravdu; netrvalo dlouho, drábové jich dohonili, dali oběma pouta na nohy a vedli je do města nazpět. Byli vsazeni do vězení. Gabriel se smál, ale Josef naříkal a bědoval až hrůza.

Ale jaké bylo podivení všech v hospodě i při úřadě, když ráno stříbro až do nejmenšího kousku na svém místě našli a v uzlíku, co vandrovnímu vzali, samé kamení spatřili! I peníze za večeři a za nocleh ležely na stolku. Mrzeli se lidé, že ubohé pocestné nevinně týrali: aby to tedy poněkud spravili, šel pan hospodský sám pro ně do vězení a pozval je na snídani. Josef byl rád, že se to tak skončilo, ač si nemohl vyložiti, jak to Gabriel udělal. Po dobré snídani rozloučili se s hospodským, který je mnohokráte ještě za odpuštění prosil.

„Proč pak jsi mne a ty lidi tak pobláznil, Gabrieli?“ ptal se Josef, když byli samotni.

„Protože mně bylo o tebe; jinak bych jim to nebyl odpustil.“

„Vidíš, Gabrieli, já takových žertů nemiluji, a proto se raději rozejděme! Najdi si jiného druha, já půjdu sám!“

„Ale já ne, Josífku; ty se mi líbíš, a jdi si, kam chceš, já půjdu všude za tebou jako tvůj stín.“

Nemoha Josef Gabriela nijak odbýti, konečně mu zase dovolil, aby s ním šel. Nějaký čas se jim dobře vedlo, a Josef byl s Gabrielem spokojen.

Jedenkráte přišli do jednoho hostince, a když večeřili, přidružila se k nim dvě roztomilá pacholátka, a jakoby odjakživa s Josefem byla rostla, tak důvěrně se k němu chovala. Když Gabriel žádal pokoj, prosil jeden chlapec matku: „Maminko, dej Josefovi pokoj vedle našeho! My k němu ráno přijdeme.“

Paní hospodská měla radost, že pán, za kterého Josefa měla, s dítkami tak líbezně zachází, a ráda také prosbu dítěte vyplnila. Chlapci šli s Josefem, dali mu dobrou noc a doložili, že ho časně ráno zbudí a že jim musí připověděné věci koupiti. Josef slíbil, že koupí, a potom s Pánem Bohem lehl a usnul. V noci ho zase Gabriel zbudil.

„Co pak zase blázníš?“ řekl Josef, když viděl, že je venku tma.

„Vstaň, Josefe, a pojď se mnou! Já ty děti zabiju,“ šeptal Gabriel a držel v ruce dlouhý nůž.

„Chceš nové žerty tropiti? Víš, co jsem ti povídal. Lehni a nedělej si ze mne blázna!“

„Já si z tebe blázna nedělám; je to opravdové moje mínění. Mně jsou ty děti protivné; musím je zabiti, ať je, jak je.“

I nečekal dlouho na Josefa a tiše se kradl k dětskému pokoji. Na Josefa přišla taková hrůza, že se jí nemohl ubrániti; nevěda ani, co činí, hodil na sebe šaty, skočil z okna a utíkal do polí. Za malou chvíli ho však Gabriel dohonil.

„Co pak mám za tebou ranec nositi? On uteče a nechá všecko ležeti. To jsou fuky s takovými koťátky; tak šikovně jsem jim krky podřezal, že ani nedechla.“

„Pro Bůh, Gabrieli, nesáhej mi k rozumu a mluv pravdu!“ prosil Josef pln úzkosti.

„Tu se podívej, že mluvím pravdu!“ odpověděl Gabriel a okázal mu krvavý nůž. Jak se Josef naň podíval, hned bez sebe na zem padl. Když přišel k sobě, viděl, že je svázán a v rukou drábů. Opět byli do vězení uvrženi.

„Ale proč se nad tím tak rmoutíš?“ pravil Gabriel s veselou tváří k svému spoluvězni. „Kdo pak mne při tom zastihl? A abych se snad přiznal, to bych byl hodný blázen. Podíváš se, já těm pánům zakroutím kohoutky, že nebudou viděti, z které strany vítr věje.“

„Když ty to nepovíš, povím já to; neboť vidím nyní, že mně ďábel v tvé postavě k tak ohavné smrti dopomohl, já však umru nevinen. Nechci lží poslední svou hodinku zkaliti.“

Sotva to dořekl, strhl se venku křik, dvéře se otevřely, a do nich vběhli ti dva chlapci s matkou a několika pány.

„Milý, milý Josefe!“ prosily děti a každé ho vzalo za jednu ruku, „i ty pane, odpusťte mamince, co vám ublížila! Nám se v noci zdálo, že jsi k nám přišel, ale byl jsi jako anděl v bílém šatě se zlatými křídly a každému jsi uvázal na krk zlatý pásek. My radostí vykřikly, matka se probudila, a když se na nás přišla podívat, zdálo se jí, že máme podřezané krky. Proto vás hned stíhali. Podívej se, ale my máme jen zlaté prouhy od těch pásků.“

Odhrnuli bílé límce, a Josef viděl okolo jich krku zlaté prouhy. I vzal je do náručí a s pláčem je líbal. Matka sama vězňům pouta odvázala a z vězení je vyvedla. Kde co nejlepšího měla, to snesla a hosti častovala. Když přišla služka do pokoje, co vandrovní spali, viděla na stole peníze a dětské hračky tak pěkné, jakové nikde na prodej nebývají. Přinesla to dolů, děti se mohly radostí zblázniti, a matce by se nikdo na světě nebyl směl zmíniti, že to nejsou nějací princové, kteří na zapřenou po světě jezdí. Po tabuli se Josef a Gabriel se všemi srdečně rozloučili a šli dále.

„Gabrieli,“ ptal se Josef, když byli za městem, „dnes jsem tolik divného viděl, že nevím, co mám o tobě souditi. Pověz mi pak pravdu, kdo jsi!“

„Jsem člověk jako ty, jen že mám trochu více rozumu než ty,“ odpověděl Gabriel se smíchem, „a proto ti to vždy povídám, abys byl se mnou spokojen.“

„Od dneška tě poslechnu a nebudu tě tak křivě posuzovati.“

Opět chodili dlouho světem, než přišli do velkého krásného města, kde bylo mnoho paláců a skvostných

hostinců. Ale Gabriel nešel do žádného, řka: „Půjdeme na noc k jednomu malíři, on nás rád uhlídá,“ a zamířil do postranné ulice. Josef chtěl ledacos namítati, ale Gabriel stál již u dveří malého domku a klepal. Za chvíli se dvéře otevřely, a vážný starec vyjda ven, tázal se jich, co by žádali.

„Mistře!“ řekl Gabriel, „můj bratr zde by rád u některého výborného malíře pracoval; i ptali jsme se, kdo by z mistrů byl nejvýtečnější a lidé nás odkázali k vám. Dovolte tedy, aby bratr Josef u vás pracoval; přesvědčíte se, že je výborný malíř a k tomu též rychlý.“

Malíř je vzal do světnice a zavolal na dceru, aby přinesla hostům nějaké lahůdky. Když se posadili, řekl jim: „Jestliže jest ten pán tak výborný malíř a k tomu též rychlý, přichází mi velmi vhod. Mám důležitou práci před rukama a nevím, jak pochodím, neboť jsem stár a zrak mne opouští. Poslyšte, povím vám o ní. Zde je velmi bohatý kníže, který ani neví, co peněz má. Jsa velký milovník krásných obrazů, maleb a jiného umění, pozval tyto dny mistry malířské z veškerého města k tabuli. Po tabuli vstal a pravil, že chce, abychom mu vymalovali obraz tak krásný, jakého posud neviděl. Kdo by to vykonal, tomu že dá padesát tisíc kusů dukátů. Nyní maluje každý z nás obraz. Já vím, že odměny nedostanu, ale kníže každý krásný obraz draze zaplatí a já na svá stará kolena potřebuji peněz na přilepšenou.“

V tom vešla jeho dcera do dveří a přinesla víno, ovoce a jiné pamlsky. Josef se na ni podíval, ale

honem sklopil oči; neboť se potkal s černým zrakem jejím.

„Olivo!“ řekl otec k dceři své, „ten pán bude u mne pracovati.“

„Těším se z toho, bude nám veseleji. Beztoho jsi, otče, nějaký čas smuten,“ ozval se jemný hlas z úst sličné Olivy.

Josefa to mrzelo, že Gabriel si dělá ze starého malíře blázny; každou minutu chtěl tedy s barvou ven, ale Gabriel ho s očí ani nepustil. Seděl tedy jako zaražený a byl rád, když přišel čas ke spaní.

„Jak mne můžeš jen za malíře vydávati? Vždyť neumím vzíti štětec do ruky!“ domlouval Josef svému druhu, když přišli do čistého pokojíka, v němž kolem na stěnách uměle malované obrazy visely.

„Není tomu dávno, co jsi mně poslušenství slíbil, a nyní se zase ptáš a myslíš, že tobě na škodu jednám. Jen řekni zítra mistru, aby ti dal k malování potřebné věci. Já ti pomohu a uhlídáš, že bude malíř s tebou spokojen; musíme se mu za jeho hostinství odměniti.“

„S tím jsem spokojen, jen mne nenech ve lži!“ odpověděl Josef, který myslil, že je Gabriel malíř, an se ho po tuto dobu neptal, jakého jest řemesla, a šli spat.

Když v noci Josef se probudil, viděl Gabriela u stolku malovati. Divil se sice, jak může při tak slabém světle pracovati, ale neřekl nic a dělal, jakoby spal. Po chvíli Gabriel odložil štětec a paletu, přikryl obraz a lehl opět na lože.

Ráno jak vstali, Josef šel nejprve k obrazu a odkryl jej, ale v úžasu udělal krok zpátky, neboť se na něho usmívala milostná tvář matky boží. Tichý mír a neobmezená odevzdanost do vůle boží zrcadlila se v andělské tváři její. Čím déle se Josef na ni díval, tím krásnější se zdála býti; nemoha odolati, klekl před obrazem na zemi a modlil se; prsa jeho se šířila svatou touhou a duše zalítala k trůnu nebeskému. Rozčilen uvrhl se potom na prsa Gabrielova a zvolal: „Bratře, bratře, tys více než člověk!“

„Myslíš snad proto, že jsem vymaloval přes noc obraz? Jsemť malíř, jen trochu šikovnější než obyčejní malíři.“

Od té chvíle Josef ctil Gabriela jakožto svého rádce a vůdce, a každé jeho slovo bylo mu přikázáním. Na to šli k snídani a když pojedli, Gabriel řekl malíři: „Nyní pojďte, mistře, do našeho pokoje, a uvidíte práci mého bratra. Nedal si v noci pokoje a dodělal obraz, který měl začatý, abyste se mohl dnes již přesvědčiti, co umí.“ Vzal mistra za ruku a vedl jej do pokoje, kde spali.

Jako prvé Josefa, tak překvapil krásný obraz mistra. Starý malíř byl radostí všecek bez sebe, i přikročil k Josefovi a podával mu ruku, řka: „Dej mi ruku, bratře, tys hoden slouti malířem, já se s uctivostí před tebou klaním. Dovolíš-li, vezmu ten obraz knížeti a odměna vysazená tě nemine.“

Josef se zarděl nad tou nezaslouženou pochvalou, ale Gabriel na něho mrknul, a on pravil: „Jen s tou výminkou dovolím vám obraz knížeti dáti, když

řeknete, že jste jej sám maloval a odměnu pro sebe přijmete. Já maluji jen z pouhé záliby a peněz nepotřebuji.“

Mistr tomu nechtěl připustiti, ale Gabriel i Josef ho konečně tak daleko přiměli, že svolil a s obrazem ke knížeti se odebral.

Po několika hodinách zastavil knížecí kočár před vraty a dva sloužící pomohli z něho starému malíři, jemuž radost s tváří zářila, že určenou odměnu dostal. Ještě jednou nutil malíř, aby si skříni s dukáty a prsten, jejž mu kníže pro zvláštní milost daroval, nechal, ale Josef nechtěl žádnou mocí peníze vzíti, prsten však přijal a strčil jej krásné Olivě na růžový prst.

„Jakou radost jen bych svému dobrodinci způsobil?“ ptal se malíř Gabriela, když byli o samotě. „Tys jeho bratr a nejlépe mi poraditi můžeš.“

„Chováš, mistře, ve svém domě diamant, jehož leskem srdce Josefovo se zňalo a po němž touží: dáš-li mu j j, bude na věky šťasten.“

Chvilku se na něho malíř díval, ale potom porozuměv slovům jeho, podal mu ruku, řka: „Budiž jeho!“

I šel hned k dceři své a řekl jí, co mu byl Gabriel svěřil, a když slyšel, že i ona Josefovi naklon na jest, s lehkým srdcem hned se k bratrům s ní vrátil

I vložil malíř ruce milujících do sebe a pravil: „Otec nebeský vás žehnej, jako já vás žehnám, a

anděl strážný veď vás po všech cestách života vašeho." Tak řekl a políbiv oba v čelo, plakal.

Josef objal sličnou nevěstu a v jejím náručí zapomněl na chvíli, jaký osud ho čeká. Gabriel stál po straně a po mírupiné tváři jeho rozlívala se blahá spokojenost a láska.

Druhý den se začínaly dělati přípravy k svatbě, a za několik dní slavila se tiše, ale s opravdovou blažeností.

K večeru Gabriel zavolal ženicha od nevěsty a řekl k němu: „Bratře můj, ty jsi pře-vědčen, že ti k ničemu zlému neradím, a proto mne ještě v něčem poslechni! Bude to k tvému štěstí."

„Nuže, pověz, co žádáš!"

„Odřekni se dnešní noci manželského lože a pojď se mnou!"

„A co si Oliva o mně pomyslí? Co jí mám říci?" ptal se Josef smutným hlasem.

„Řekni jí, že toho k tvému štěstí potřebí." Josef podal Gabrielovi ruku a odešel k Olivě, chystající se k spánku.

„Odpusť, drahá milá moje!" prosil Josef a tiskl svou ženu k srdci, „odpusť a neviň mne z nelaskavosti! Bůh ví, jak bych rád u tebe zůstal, ale musím pryč; tvoje a moje štěstí to žádá, abych se blaha svého odřekl."

Z temna zablesklo oko Olivino, a v srdci se cosi ozývalo jako nedůvěra, ale nechala ho jíti. Venku čekal Gabriel; pojma Josefa za ruku, vedl ho ulicí za bránu do polí. Nedůvěřivá Oliva šla za nimi.

U prostřed rozkošných hájů stála kaplička zasvěcená nejsvětějšímu jménu Ježíšovu. Když Josef přišel s Gabrielem ke kapličce, klekli a modlili se, po chvíli pak řekl Gabriel: „Nyní Josefe, vstaň a postav se pod tento strom!“

Josef to učinil, a Gabriel vytáhl zlatou šňůru, a než se toho Josef nadál, visel na stromě. Gabriel pak klekl pod ním na zem, sepjal ruce k nebi a dlouhou chvíli se modlil. Potom vstal a Josefa odvázal; s podivením tázal se tento, co s ním dělal, a Gabriel mu odpověděl: „Dnes je ti, Josefe, dvacet let, a osud tvůj se vyplnil, byl jsi oběšen: mělo se to ovšem jinak státi, ale že jsi byl stálý a Boha se nespustil, odvrátil od tebe smrt ohavnou. Vidíš, měl jsi býti nejdříve zlodějem a potom vrahem. Já tě k tomu sváděl, tys nevinně trpěl, ale Boha jsi se nikdy nespustil. Nyní jsi vysvobozen, a do smrti se ti dobře povede. Já jsem tvůj anděl strážce.“

Při těch slovech proměnil se Gabriel v zlatokřídlého anděla a zmizel. Jasná záře se rozlila na místě, kde stál a sladká hudba zaznívala v ucho Josefovo. Dlouho díval se jako okouzlen na to místo, kde strážný jeho duch zmizel, ale potom klekl, a s vroucím srdcem děkoval Tvůrci za nově daný život.

Když Gabriel mluvil s Josefem, Oliva stála pozdálí. Tu viděla Gabriela v anděla se proměniti a hrůzou jsouc omráčena, klesla na zemi. Teprv za dlouhou chvíli spěšně se domů odebrala a rmoutila se, že slídila kroky tak bohabojného muže.

„Já jsem tvůj anděl strážce.“

Josef za chvíli také přišel domů a tiše se vkradl do komůrky k své ženě. Oliva se však bála do jeho tváři pohlédnouti a pokorně se ze své nedůvěry vy-

znávala, prosíc, aby jí odpustil. A Josef přivinul milovanou ženu k tlukoucímu srdci a milerád jí odpustil; neboť se mu hřích její zdál býti novým důkazem vřelé lásky.

Ráno, když vešli manželé k otci, Josef začal mu všocky své příběhy vypravovati a když dokončil, prosil jej, aby vše prodal a s ním do vlasti táhl. Obrazem od anděla malovaným nabyli bohatství; i dal tedy malíř dům chudým, rozloučil se s domovem a šel za svými dětmi.

Josefovi rodiče neměli celý dvacátý rok jeho věku upokojenou chvíli a na všechny strany se vyptávali, zdali by neslyšeli o jeho smrti. Ničeho se však nedopátrali. Dvacátý rok byl již ušel, a ubozí dávali na modlení za jeho nebohou duši. Jedenkráte slyší, že přijel do hospody mladý bohatý pán s paní a otcem a že se po nich ptá. I mysleli již, že nějakou zprávu o smrti synově dostanou, a se strachem jej očekávali. Tu přijede kočár, vyskočí z něho mladý muž, vezme do náručí sličnou dámu, pomůže starému pánu, a všickni tři se berou nahoru. Dvéře se otevrou, kupcová se podívá na pána a zkřikne: „Můj Josefe!“, a syn tiskne máteř do svých loktů a celuje drahé líčko. Radost tu popsati žádné péro s to není.

První syn Josefův se jmenoval Gabriel, a první modlitba, které ho otec a matka učili, byla: „Anděle boží, strážce můj!“

O čertově švagrovi.

Petrovi zemřeli rodiče, a vedlo se mu zle, i odebral se do světa služby hledat.

Dokud byl v bližších krajích, neptal se po žádné službě, až přišel dále.

Avšak když o službu se ucházel, obořili se na něj na třech místech: „Dej nám pokoj, a jdi k čertu!"

„Kdybych jen věděl, kudy do pekla, šel bych tam rovnou cestou, a možná, že bych dostal u čerta lepší službu než u těch nemilosrdných lidí." Tak naříkal Petr v lese na trávníku, kamž si byl všecek utrmácen lehl.

Tu jde kolem pěkně oblečený pán. „Pochválen buď Ježíš Kristus!" pozdravil Petr a pozdvihl klobouk, ale pán neodpověděl a šel dále, než zase se obrátil, a ptal se Petra, co se mu stalo, že se zdá býti smutný a mrzutý.

„Kdož by se nezlobil," odpověděl Petr a zvolnička vstával, „vždyť je na světě čím dál tím hůř! Na třech místech jsem prosil o službu, a všude mě poslali k čertu. Věru bych k němu šel, kdybych věděl, kudy tam."

„A nebál bysi se ho?“ ptal se pán.

„Nebojím se ani celého pekla,“ odpověděl lhostejně Petr.

„Tedy se na mne podívej, já jsem, koho hledáš,“ řekl pán a proměnil se v čerta. Ale Petr sebou ani nehnul a pokojně si čerta prohlížel. Na to mu černý povídal, aby šel k němu do služby, že nebude míti mnoho dělati a že se mu dobře povede; bude-li při tom poslušný, že ho za sedm let pustí a štědře obdaruje. Petr podal čertu ruku, ten ho vzal v polo, zvedl se s ním do povětří, a než se Petr zpamatoval, byli v pekle. Tam mu dal čert kožené šaty a vedl ho do jedné síně, kde stály tři kotle, pod nimiž hořelo.

I řekl čert Petrovi: „Tvá práce po celých sedm let bude, pod ty kotle přikládati. Pod první kotel dáš za den čtyry polena, pod druhý kotel dáš osm, pod třetí dáš dvanáct. Jen se měj na pozoru, aby ti oheň nevyhasl, a nikdy se do kotlů nedívej, sice tě bez platu vyženu! Budeš-li však poslušen mých slov, nebudeš pykati.“

Kdyby to nebylo v pekle, Petr mohl říci, že se má jako v nebi. Jísti a píti měl do sytosti a práce málo; když chtěl, procházel se po zahradě, když nechtěl, sedl k černým kamarádům, a ti povídali takové kousky, že mohl až smíchem puknouti. Pod kotle přikládati nezapomněl, a víka odkryti ho ani nenapadlo.

Jedenkráte mu bylo, jakoby v kotli něco zabručelo, i běžel k čertům s vyřízenou, ale ti mu odpověděli, že to není jejich starost, a Petr šel zase ke

kotli, řka: „Nu, pro mne, ať se to tam na škvarek spálí, já se tam nepodívám.“

Již se to zdálo býti Petrovi hodně dlouho, co ho čert do služby přijal, i ptá se ho jedenkráte, jak dlouho má ještě sloužiti.

„Zejtra dojde sedm let, co jsi u mne,“ odpověděl čert.

Petr byl rád, neboť se mu poslední čas přece po světě stýskalo.

Druhý den na to čert vejde k němu právě, když přikládal, a pravil: „Dnes, Petře, máš vysloouženo; abysi se nemusel s tolika penězi vláčeti, vezmi tu ten měšec! Kdykoli ho rozevřeš a řekneš: „Syp, pytlíčku!“ vysype ti tolik dukátů, co budeš chtíti. Měj se dobře, Petře; myslil jsem, že u nás ještě zůstaneš, neboť na světě beztoho mnoho neužiješ: lidé se tě budou báti, protože jsi se už sedm let nemyl, sedm let vlasy ani nehty nestříhal.“

„Ba, na mou věru, na to jsem ani nezpomněl. Ale toť je pojednou, voda a nůžky všecko spraví. U vás přece nezůstanu.“

„Od té černoty si nepomůžeš, leč bych já ti dal dobrou radu. Prozatím zůstaň, jaký jsi, a jdi na svět! Až budeš chtíti, pomohu ti. Kdyby se tě lidé ptali, kdo jsi, řekni, žes čertův švagr, a nebudeš lháti.“

„Ale poslechni, pane čerte, když jsem ti vše tak pořádně obstaral, mohl bys mně teď pověděti, co v těch kotlích vězí.“

„Podívej se tedy!“ řekl čert a odkryl tři víka.

Petr viděl ty tři nemilosrdné nevlídníky, kteří jej poslali k čertu, když ucházel se u nich o službu.

„Vidíš,“ pravil čert a přiložil na oheň, „v těchto kotlích se vaří nemilosrdná srdce.“

Na to se Petr s čerty rozloučil, pán ho vzal na záda a donesl opět do lesíka, v kterém před sedmi lety seděl. Když na zem stoupil, otřásl se, strčil měšec do kapsy a šel do blízké vesnice.

Ale jakmile přišel k první chalupě, začaly děti křičeti, jakoby je na nože bral, všecko se to rozutíkalo a volalo: „Táto, mámo, čert, čert!“ Lidé vybíhali z chalup, ale každý hned zase hlavu schoval, křižoval se a dvéře zavíral.

Petr zamířil do hospody; hospodský i jeho žena stáli na záspi, když Petr vcházel do vrat. „Spaste duši! to je čert!“ Tak zkřikli oba, chtěli utíkati, ale v strachu a spěchu vrazili jeden do druhého, a oba na zem padli; než se zase sebrali, stál Petr u nich a smál se. „Píti mi dejte!“ poručil a šel do světnice.

Ale hospodský se bál jíti za ním; teprva když se trochu zpamatoval a Petr neustále píti žádal, šel na stáj, kde vázal pasák seno, a zavolal ho dolů. Dal mu do ruky žbánek a řekl: „Jiříčku, dones ten žbánek piva do světnice! Sedí tam ošklivě zarostlý člověk, ale ty se ho nemusíš báti.“

Jiříček vzal žbánek a šel, ale když otevřel dvéře a Petra zhlídl, upustil pivo na zem a dveřmi práskl, až se okna otřásla. „Hloupý kluku!“ řekl zlostně hospodář, „jdi hned kam tě posílám, sice dostaneš výprask, a žbánek ti srazím na mzdě!“ Jiříček byl

ubohý sirotek a sloužil hospodskému za stravu a za tři zlaté ročně. I natočil třesoucí rukou opět piva, v duchu si zpomněl na svého patrona a otevřel dvéře.

„Pojď jen, hochu!“ volal ho Petr, „já ti nic neudělám, jsem člověk jako ty.“

Těmi slovy jsa uchlácholen Jiříček dodal si srdce a přikročil až k samému Petru, ale do očí se mu nepodíval, a nohy se pod ním třásly jako osika. Petr jal se ho vyptávati, odkud je, u koho slouží a jak se má.

Zprvu mu Jiříček vypravoval zajíkavým hlasem svůj příběh, ale dál a dál se osmělil, zapomněl, že jest u čerta, a bez bázně se na něho díval a povídal. Petr ho litoval, že tolik zkusí, a poručil mu, aby sundal čepičku. Jiříček poslechl, a Petr mu ji nasypal plničkou dukátů.

„A co počnu s tolika penězi?“ ptal se Jiřík, neznaje jich velkou cenu.

„Dělej s nimi, co chceš!“ odpověděl Petr.

„Já vím, co udělám, Kudrnovic a Bartošovic skotákům dám trochu, oni nemají ani boty ani kamizolu na zimu, a často se mnou plakávají; to ostatní donesu panu kantorovi. Když mně matka umřela, povídal, že by si mne nechal a naučil mne psáti a čísti, kdyby jen neměl sám tolik dětí. Teď mu dám všecky ty peníze, a on mě naučí čísti a psáti, a já u něho zůstanu. Bude to dosti, pane čerte?“

„Nebude-li, přidám ti.“

Jiřík skákal po světnici a vyběhna ven, všem lidem to ukazoval. Hospodský a hospodyně a ještě

mnoho jiných, když to spatřili a od Jiříka slyšeli, jak s ním čert mluvil a že nemá ohnivý jazyk ani rohy, ulakomili se, dodali si smělosti a šli k čertu o peníze prosit. Ale Petr se k tomu neměl.

Zůstal v hospodě přes noc. Sotva usnul, popadl ho někdo za ruku, a když prokoukl, poznal čerta, bývalého pána. „Vstaň a jdi do srubu! Hospodský chce zabiti ubohého sirotka skrze ty peníze!“

Petr vyskočil, otevřel dvéře a vletěl do srubu právě, když chtěl hospodský do hocha nůž vraziti. Ale jak se ulekl, když viděl Petra před sebou státi!

„Ty hříšníku!“ křičel tento. „Připrav se! Půjdeš se mnou do pekla, kde se ve žhavém oleji vařiti budeš.“

Hospodský omdlel, a Petr ho odvlekl do světnice; když přišel k sobě, klekl před Petrem a pro všecko na světě ho prosil, aby mu to odpustil, že se polepší.

Petr však řekl: „Od té chvíle musíš Jiříka jako vlastního syna chovati; dej ho učiti a dobře s ním nakládej! Pakli tak neučiníš, tu chvíli tě do pekla odnesu; neboť znám tvoje myšlenky a v okamžení se octnu u tebe, kdybych byl jakkoliv daleko.“

Hospodský slíbil všecko, a také to držel, od té doby byl hodným člověkem a Jiříkovi pravým otcem.

Brzy se dověděl také kníže o Petrovi, že rozdává samé dukáty. I zkázal mu, aby k němu přišel, ale Petr ho pozval k sobě a ptal se hospodského, jaký je člověk.

„I což, náš kníže by nebyl nejhorší, ale má dvě dcery po nebožce první paní: ty rozhazují hrůzu

peněz, a chce-li jim vyhověti, musí lid utiskovati, protože je tuze zadlužen. Druhá paní také již umřela a zanechala dceru Angelinu: to je holka, nic jináče než jako anděl, tak libná, tak hodná, že by člověk pro ni do ohně skočil. Té aby se do smrti dobře vedlo, ale ty dvě kdyby chtěl čert vzíti!" Tak řekl hospodský, ale honem se plácl přes hubu; neboť zapomněl, že u něho stojí.

„Nic si z toho nedělej, vždyť já sám čert nejsem, ale jeho švagr." Hospodský si však myslil, že to je skoro jedno.

Když kníže přijel, lekl se, vida ošklivého Petra, ale přece s ním jednal jako s největším pánem, zval ho k sobě do zámku a konečně ho prosil o nějaké peníze. Petr řekl knížeti, že mu dá peněz, co bude chtíti, svolí-li, aby si jednu z jeho dcer vybral. Kníže se zamyslil, ale konečně se zeptal, kterou by chtěl.

„Kteroukoliv," odpověděl Petr a slíbil, že se přijde na nevěstu podívat.

Kníže byl chytrý, neřekl dcerám ani slova, že peníze dostal, a když se ptaly, jaká to obluda ten čertův švagr a dal-li mu peníze, odpověděl jim takto: „Chcete-li zem udržeti a mne šťastného učiniti, musí jedna z vás jeho ženou býti, jinak peníze nedostaneme. Není sice tak ošklivý, a kdyby si vlasy a nehty ostříhal a trochu se umyl, byl by i hezký. Nedobudeme-li peněz, vojsko mne opustí a lid se zbouří."

Starší dvě kněžny se zakohoutily, ústa ohrnuly a pyšně prohodily: „Z nás dvou, otče, si žádná

takovou obludu nevezme. My jsme knížecí dcery a nezahodíme se, kdyby i celá zem pojíti měla."

„A co počnu?"

„Otče, když v tom tvoje blaho a blaho celé země záleží, já se obětuji, a Bůh mi síly popřeje." Tak řekla tichým hlasem s bledou tváří Angelina, nejmladší dcera.

„Mé dobré dítě!" pravil kníže a s pláčem políbil dceru svou. Sestry se jí vysmály a uštěpačnými slovy srdce její rozrývaly. „Kdyby to byl přece Lucifer, aspoň bys mohla býti kněžnou; ale jeho švagrovou, to nestojí za to."

Angelina raději odešla, aby neslyšela bohaprázdnou rozprávku svých sester. Byly to tak prostopášné dívky, že jim nebylo daleko široko rovno.

Druhý den ráno přišel Petr do zámku; když ho starší sestry viděly, byly rády, že k sňatku nepřivolily, ale Angelina náhle omdlela a když ji přivedli k sobě, byla bílá a studená jako z mramoru. Kníže ji vedl sám k ženichovi, který si lehce pomyslil, proč se nevěsta tak třese a bledne, i řekl přívětivým hlasem: „Mohu věřiti, krásná kněžno, že se vám nelíbím, ale nebojte se mne: však já budu hezčí a milovati vás budu jako oko v hlavě."

Angelina poslouchala ráda jeho příjemný hlas, ale když se na něho podívati musila, bylo jí, jakby po ní smrt sahala. Petr to dobře pozoroval, a proto se také dlouho nezdržel, dal otci peníze, co jich žádal, umluvil s ním, že bude za osm dní svatba, a pak odkvapil. Ze zámku pospíchal do lesíka a volal co

. . . vyskočiv ze studánky, byl krásný jako panna . . .

hrdla měl na čerta. Ten ho sotva zaslechl, již stál u něho.

„Co žádáš, švagře?“ ptal se.

„Abysi mne udělal, jakým jsem byl dříve; co bych z toho měl, že jsi mi pomohl ke knížecí nevěstě, když by nemohla na mne pohleděti?“

„Pojď se mnou, švagříčku, za chvíli budeš jako výlupek.“

Chutě se Petr čerta chopil, a ten ho odnesl, Bůh sám ví, do které země a postavil ho u malé studánky. „V té studánce se umej, a budeš hezčí, než jsi byl kdykoliv před tím.“ Petr skočil do ní celý a vyskočiv ze studánky, byl krásný jako panna. „Švagříčku, za ty peníze ti tak neděkuji, jako že jsi mne tak hezkého udělal. Teď mne bude míti Línka ráda.“ Samou blaženosti padl čertu okolo krku, a oba letěli do velkého města, kde si Petr nakoupil krásného šatstva, kočárů, koní, najal sloužících, a jako nějaký princ k nevěstě se vrátil.

Bylo to den před svatbou; nevěsta chodila po pokoji jako stín a se strachem pokukovala, zdali ženich nejede. Sestry byly z okna vyloženy, mluvily bezbožné řeči a čekaly, až věno přiveze. Tu jede celá řada vozů, koňů a lidstva, v čele ale překrásný kočár, v němž sedí skvostně přistrojený mladík. Vyskočí z vozu, běží nahoru a když vejde do pokoje, vezme Angelinu za ruku a prosí za odpuštění, že ji tak dlouho trápil a v té příliš ošklivé postavě se jí okazoval. „Ale tím radši tě budu míti, moje Angelinko, protože vím, jak jsi předobrá.“

Že se Angelince hezký ženich líbil a že mu nyní políbení neodepřela, to nemusíme ani psáti: každý to sám uhodne.

Sestry stály u okna jako přimrazené.

Najednou je vzal ze zadu někdo v polo, ony sebou trhly, ohlídly se a viděly mezi sebou čerta. „Jen se nelekejte, nevěsty spanilé, vždyť nejsem žádný poběhlík, jsemť já kníže sám. Co jsem řekl, Petře, že budeš mým švagrem! Vidíš, teď mám za jednu dvě.“ Tak řekl kníže pekelný a zmizel s bezbožnými sestrami.

Petr byl hodným, bohatým knížetem, a Angelina byla matkou svým poddaným.

O divotvorném meči

Vávrovi umřela žena. Pro potěšení nechal mu Pán Bůh malého Vojtěcha, prostomilého chlapce. Když vyrostl, byl z něho řádný sedlák, jako jeho otec, jen že byl cvičenější a ohrabanější.

Jedenkráte zaseli hrách a když kvetl, chodili jej hlídat, aby se jim na něm škoda nestala.

První den hlídal otec. O půl noci zdá se mu, že vidí uprostřed pole bílého koně se pásti; zůstane všecek u vidění, mysle sobě, jak se tam asi ten kůň dostal; i pustí se po něm, aby ho odehnal. Když se však k němu přiblížil, utekl kůň na druhou stranu, a tak ubohého Vávru šálil až do hodiny s půlnoci; potom najednou zmizel. Vávra nevěděl, co si má o tom pomysliti, a vypravoval to ráno synovi.

Vojtěch neřekl ani slova, ale myslil si, že se otec bezpochyby u kmotra rychtáře zhluboka do sklenky podíval a že se mu potom ledacos zdálo. Aby se tedy sám přesvědčil, šel na pole; tu však nebylo ani lístkem hnuto, neřku-li co pošlapáno. Co otec viděl, byl tedy nepochybně jen pouhý sen.

Druhý den přišla řada na něj. Když se smrklo, vzal ručnici na rameno a šel hlídat. Dlouho již ob-

cházel pole, ale posud ani nejmenšího nespatřil, co by podezření jeho zbuditi mohlo; najednou vyjde měsíc ze mračen, a na protějším konci vykračuje přes hrách kůň, bílý jako padlý sníh. Z ostra dívá se Vojtěch, zdali jej oko neklame; pak založí ručnici a chce střeliti, tu naň koník volá: „Nestřílej, bylo by to k tvému neštěstí!“ Po těch slovech přiblížil se lehkým krokem až k samému Vojtěchovi a pravil dále: „Já jsem tvoje matka, a zde je můj očistec; chceš li mě vysvoboditi a sám sebe šťastným učiniti, sedni na mne, já tě odtud odnesu.“

„Milerád bych to učinil, kdybych jen mohl otci dříve o tom říci, aby se pro mne netrápil.“

„To se právě nesmí státi.“

Tu byl Vojtěch chvilku na rozpacích, ale potom si pomyslil: „Což je z toho! Trochu se otec arci bude trápiti, ale až se opět vrátím a řeknu mu, že jsem ubohou matku z očistce vysvobodil, vím napřed, že mi odpustí.“ To pravě, vyšvihl se na bílého koně, a ten se s ním do povětří vznesl. Letěli celou noc, celý den, a opět noc a den, a ještě nebyli konec cesty; třetího dne teprva přišli do jedné země, kde bylo velmi krásně, a tam se spustil koník dolů.

„Touhle cestou,“ řekla matka k Vojtěchovi, „přijdeš k zámku, kde zůstává kněžna čarodějnice; dej se k ní do služby, ale chraň se, abys nečinil, jak ti přikáže! Až vysloužíš, přijď zase na tohle místo, a já tě donesu dále.“

Vojtěch uposlechl a kráčel tou cestou, až přišel ku pěknému zámku. Právě vyjíždí z něho vůz, v němžto

sedí pan svodné krásy; jak Vojtěcha zhlídne, hned na něho volá a ptá se, co v zámku pohledává.

„Milostivá kněžno, hledám nějakou službu, byť sebe menší byla.“

„Nechceš-li sloužiti u koní — musíš z prázdna odejíti.“

„To neučiním, já bez toho rád s koňmi zacházím.“

„Pojď tedy!“ řekla kněžna, skočila s vozu a šla přes celý dvůr až do jedné konírny, kde stáli tři koně. „Tuhle ty dva,“ řekla, ukazujíc na krásné vrance, „budeš dobře krmiti a jich si hleděti; ale tomu třetímu dáš jednou za den něco málo do žlabu, za to mu však každý den třikrát železným sochorem vymlátíš. Kdybys toho neučinil, byl by příliš bujný, a já bych na něm nemohla jezditi. Buď poslušen příkazu mého, a nebudeš toho nikdy pykati.“ To dořekši, z konírny odešla.

„Ty chudáčku!“ řekl Vojtěch a přistoupil k třetímu koni, „mám tě hladem mořiti, železným sochorem mlátiti, a tys beztoho suchý jako louč; matka měla dobře, abych té čarodějnice neposlechl.“

Když přišel čas ke krmení, vložil vychudlému koni za jesle tolik co druhým, a ani se ho prstem nedotknul. Smutně sice, ale s výrazem vděčnosti hleděl na něho koník a úlisně se k němu třel, jakoby mu děkoval. Večer přinesl Vojtěch od své vlastní večeře kus bílého chleba a koníkovi jej přistrčil, ale ten se k němu obrátil a promluvil hlasem lidským: „Děkuji ti, Vojtěchu, žes mne vysvobodil. Co jich u mne sloužilo, každý uposlechl čarodějnice, nevlastní mé matky, která mě ze zlosti v koně proměnila a na věčné časy

Vojtěch vzal meč . . .

zkaziti chtěla. Ty jediný měl jsi útrpnost nade mnou, a za to se ti chci odměniti. Vyzdvihni tento žlab; pod ním leží divotvorný meč, o kterém mimo mne

živá duše neví; ten vezmi a dobře ho schovej, zejtra pak popros čarodějnici, aby ti dovolila na mne si sednout a trochu se projet. Ona to učiní, ale bude se při tom z okna dívat a ani oka s tebe nespustí. Ty však vytáhni meč a řekni: „Té bábě hlava dolů!“ Hlava jí slítne, a co se pak stane, uvidíš.“

Vojtěch učinil, jak mu koník poradil. Když vyzdvihl žlab, viděl pod ním nevelký meč z čisté oceli, se zlatou rukojetí. Vojtěch vzal meč ten a schoval pod postel. Ráno když dal koňům žrát, šel kněžnu prosit o dovolení k jízdě. Teprva když řekl, že bude koně trýzniti, svolila ona. Šel tedy Vojtěch do konírny, schoval meč pod šat, sedl na koně a začal ho po dvoře proháněti. Kněžna chtíc se přesvědčiti, zdali pacholek opravdu koně bije a trýzní, vloží se v okno, ale v tom okamžení zableskne meč v ruce Vojtěchově, a hlava kněžnina letí dolů. Koník přiskočí, proudící krev ho postříkne a on se tu chvíli promění v krásného mládence. Vojtěch zůstal jako zmámený, když k němu mladý kníže přistoupil a za vysvobození vroucně děkoval. Zatím se sběhli sloužící a poznavše pána svého, s velikou radostí ho vítali. Kníže prosil Vojtěcha, aby u něho zůstal, ale ten dokonce nechtěl; i dal mu teda princ ušiti šaty zlatem a drahým kamením hojně vykládané, ježto on i s divotvorným mečem na věčnou památku chovati musil. Potom se oba rozžehnali, a Vojtěch šel ke svému milovanému bělouškovi.

Z daleka již kýval mu koník naproti. „Tak, synáčku, tak!“ pravila matka, vidouc ho v nádherném

obleku, „v takových šatech a s tímto mečem chtěla jsem tě spatřiti; neboť jen takto štěstí dojíti můžeš. Sedni na mne, a já tě donesu do jiné krajiny.“

Zase letěli kolik dní a nocí, až přiletěli blíže velikého města, tam se spustila matka dolů a vedla Vojtěcha k jedné skále. Třikrát dupla na zem, a skála se otevřela, i bylo viděti zahradu krásnou jako ráj. Vonných květin, zpěvného ptactva a sladkého ovoce bylo tam hojnost, a uprostřed vyhrkoval do studánky pramen vody jako krystal čisté.

Když se Vojtěch trochu ohlídl a chutného ovoce pojedl, řekla matka: „Nyní pojď a smoč hlavu svou v této studánce!“ Vojtěch šel, hlavu smočil, a když ji vytáhl, byly bývalé kaštanové vlasy jeho celé zlaté. V úžasu stál tu jinoch a nevěděl, co se to s ním stalo Ale matka ho brzo z myšlenek vytrhla, pravíc: „Nyní poslechni, můj zlatohlávku, co ti povím: V tom velkém městě, od něhož daleko nejsme, bydlí král, který má jedinou překrásnou dceru. Protože již stár jest, nutí dceru neustále, aby si z mnoha princů, kteří se o její ruku ucházejí, manžela i budoucího krále zvolila. Ale rozmarná dívka nechce to obyčejným způsobem učiniti. Z té příčiny ustanovila na dnešní den veliký sjezd. Doprostřed ohraženého velkého kruhu dala postaviti hráz a na ní vyvěsiti svůj bílý závoj; kdo by sedě na koni v prudkém jezdu závoj v polo přeťal, ten že bude jejím ženichem. Vezmi tedy meč svůj, sedni na mne, a pokus se o nevěstu; ale dej si dobrý pozor, ať závoj přetneš! Potom se však rychle obrať, abys odejel, neboť tam zůstati nesmíš.“

Vojtěch si přičesal zlaté kadeře, urovnal na sobě skvostný šat, sedl na koně a odejel.

Blíže města, v ohraženém kole, sedělo množství diváků a čekalo zvědavě, kdo asi ze všech tu shromážděných princů a knížat závoj přetne. Na nejskvostnějším lešení zjevila se princezna Milada; šat její zlatem tížil, a ve tmavých kadeřích třpytily se diamanty jako hvězdy na nebi. Sotvaže jízda počala, pohlíželo v úzkosti temné její oko dolů k zápasníkům, a jen v tu chvíli vyjasnila se milostná tvář, když jezdec přeletěl a závoj nepřeťatý v povětří vesele vlál. Trápilo ji to velice, že není mezi všemi ani jednoho, jejž by srdce její bylo rádo zvolilo. Již se všickni vypořádali, závoj byl posud celý, a Milada v srdci jásala, že je svobodna. Tu letí mladík na bílém koni, hlava jeho stkví se jako slunce, letí skokem, závoj mečem přetne a pokloniv se princezně, zmizí jako větru vání.

„Tu se hned všecko zbouří a jezdce hledá, ale po tom jakoby se země byla slehla. Velice mrzelo to Miladu, že hrdý panic rukou její opovrhuje; ale aby se přesvědčila, jestliže ještě jednou přijede, oznámila hned, že bude druhý den opět veliký sjezd držán. Kdo na šňůře zavěšený prsten přetne, toho že za manžela vezme.

Vojtěch seděl ve skalní zahrádce všecek zamyšlen. Temné oko Miladino mu učarovalo: tu přistoupí k němu matka a vypravuje, co princezna opět oznámila, a doložila konečně: „Sedni na mne, synu můj, vezmi meč a pojedeme tam také! To byla voda na Vojtěchův

mlýn; ani okamžení nemeškal, a za několik minut letěli již k městu.

Opět seděla Milada vedle otce, ale oči její toulaly se po cestě, kudy včerejší ten zlatovlasý mladík přijel. Nespatřili však toužebně očekávaného dříve, než se všickni námluvníci vypořádali. — Poslední teprva letí zlatohlávek, vytáhne meč, prsten přetne, pokloní se princezně a zmizí.

Všickni se hněvali, že mladík pannou opovrhuje, již jak bohyni ctili; ale nejvíce to ovšem mrzelo Miladu. I pomyslila si: „Do třetice všeho dobrého;“ pročež ihned prohlásila, aby se opět druhý den všickni shromáždili, a kdo zelený věnec v polo přetne, že se stane jejím manželem.

„Matičko,“ prosil Vojtěch druhý den ráno, když se k jízdě do města chystal, „popřej jen, abych u té překrásné panny malou chvilku prodlel a jenom několik slov s ní promluvil, aby nemyslila, že ji mám v nenávisti; bez odporu s tebou pak půjdu, kamkoli mne povedeš.“

„Milý Vojtěchu! Nežádej toho ode mne! Kdybysi s princeznou mluvil, musil bys mne prozraditi, a to nesmíš učiniti; — poslechni, nežel a nenaříkej; štěstí tě nemine.“

Mlčky a s truchlivým srdcem sedl Vojtěch na koně a jel do města, aby se po třetí o své štěstí pokusil.

Aby Milada nevěděla, postavil král na tu stranu, kudy Vojtěch po dvakráte ujel, silnou stráž a přísně

vojákům poručil, jestliže bude rytíř ujížděti, aby po koni stříleli.

Vojtěch přijel, zelený věnec ve dví přeťal, ale nemoha jináč, zastavil se na okamžení pod lešením, kde Milada seděla, a svévolně nakažlivý oheň z jejích očí do sebe ssál. Již to všecko vstávalo, křičelo, a Milada radostí brzo se červenala, brzo bledla; neboť myslila, že tenkráte zlatý jezdec u ní zůstane. Ale náhle sebou bílý koník trhne, obrátí se v tu stranu, kterou přijel, a již ho není viděti.

Lid se hněval, král hrozil trestem; jen Milada se smála, a teprva když o samotě byla, plakala.

Vojtěchovi se zatím nevedlo lépe. Sedě v zahradě jako bez sebe, ani slova nepromluvil, nejedl a nespal.

Druhý den přistoupí k němu matka a praví: „Nyní, synu milý, musíme se na krátký čas rozloučiti. Nech zde skvostný šat a meč, a oblekni na sebe sedlský oděv! Nedaleko odtud pasou se ovce, chyť si jehně, to zabij, kůži stáhni a hlavu si do ní zaobal, aby žádný neviděl, že máš zlaté vlasy. Potom jdi a hledej v městě službu! Když mne potřebovati budeš, víš, kde jsem. Nikde se však neprozrazuj, dokud ti to nedovolím!“

Vojtěch všecko učinil, jak mu matka byla poručila, a rozloučiv se s ní, odešel do města.

Právě seděla Milada v zahradě; tu slyší venku křik a vádu mezi sloužícími a cizincem; i nahlídne sama, co se děje, a tu spatří shrbeného, ošumělého člověka, který má na hlavě kůži a jedno oko zavázané.

„Co chce ten člověk?“ ptala se sloužícího.

„Hledá zde službu, milostivá princezno!“ odpověděl sloužící, „jakoby zde pro takové žebráky služba byla.“

„Má dobře, že zde službu hledá; neboť my mu ji nejspíše zaopatřiti můžeme. Kdo pak jsi?“

„Ach, nejmilostivější princezno!“ odpověděl cizinec, líbaje roucho její, „já jsem ubohý chudý člověk, rád bych dělal, ale jsem mrzák, a lidé mne nechtějí do práce vzíti, pravíce, že se mne štítí, že mám tak ošklivou tvář a hlavu obyzdnou, jižto koží přikrytou míti musím. Slyšel jsem o tvé dobrotě, panno krásná, a protož jsem si umínil, že půjdu k tobě, abych milost tvou o sebe menší službičku poprosil.

„Nechci důvěru tvou zklamati. Jak se jmenuješ?“

„Vojtěch.“

„Kdybys rozuměl zahradnictví, podržela bych tě ve své zahradě, abych dokázala lidem, že nemají člověkem nešťastným opovrhovati.“

„Ó, tomu já dobře rozumím, milostivá princezno!“ odpověděl Vojtěch.

„Dobře, tedy pojď hned se mnou. Nejhlavnější práce tvá bude, abys každého rána do mého pokoje čerstvých květin nanesl.“

„Toť bude moje nejmilejší povinnost,“ řekl nový zahradník a s hlavou sklopenou a týlem shrbeným kráčel za svou paní, boje se, aby ho nepoznala. Ale Milada mu ukázala zahradu a ostatně si ho tuze neprohlížela.

Nyní nastali Vojtěchovi dnové plní zábavné práce a milých radostí. Všecko, co dělal, bylo pro tu, již každodenně víc a více miloval; a proto mu to šlo od ruky, jakby hrál, a všecko se mu dařilo, jakoby se tomu tři leta byl učil. Milada si nemohla nového zahradníka dosti nachváliti, a pro živý svět nebyla by na něho dala co zlého dopustiti. Jak se ráno probudila, cítila vonný zápach ladných květin, které v překrásných nádobách na stolku stály. A tak to bylo ve všech pokojích, v každém dýchala jiná vždy libější vůně. Když vešla do zahrady, šla jako po hedvábí, a den jako den něco nového našla: tu nové sedátko — tu keř — tu záhon atd. Nejkrásněji však byl okrášlen letohrádek, kde Milada největší část dne sedávala. Pletence z nejvzácnějších květin vinuly se po stěnách, a na stolku stálo na krystalových miskách přichystané chutné ovoce.

„Já ani nevím, čím to je," říkávala Milada, „pod tvýma rukama to samo sebou roste."

„Však by nerostlo, kdyby mou práci milostivý pohled váš nežehnal," odpověděl Vojtěch a políbil ruku jemu s úsměvem podanou.

Jednou ptala se také princezna upřímného zahradníka, zdali byl ve městě, když se všickni princové po tři dni sjížděli, a viděl-li toho zlatoskvoucího jezdce.

„Neviděl jsem ho sice, ale slyšel jsem o něm. Ale kdyby byl celý z diamantů, je přece jen nezdvořilý, že třikrát ujel."

„Kdož ví, proč,“ řekla princezna a ukryla líce svá v keři, aby Vojtěch neviděl slzy, které jí co rosní krůpěje po tvářích tekly. Ale Vojtěch to přece viděl, a radostí byl by jí k nohoum padl, kdyby si nebyl na matku vzpomněl. Honem sklopil ohnivý zrak k zemi, začal pracovati a dělal jakoby nic.

Častěji přicházel také král k dceři do zahrady a rozmlouval se zahradníkem; ale Vojtěch si dával dobrý pozor, aby se v ničem nepodřekl. Dlouhý čas byl již v zámku, a každý dobrosrdečnost jeho ctil a miloval.

Jedenkráte nese Vojtěch časně ráno jako obyčejně koš uvitých květin do pokojů princezniných, a když do prvního pokoje vstoupí, kde jindy komorná na něho čekávala, vidí na místě ní princeznu černě oblečenou a celou uplakanou.

„Odnes, Vojtěchu, tyto květiny radosti a uvij mi kytku smutkovou!“ pravila k užaslému zahradníku.

„Ach, nejmilostivější princezno, co se vám tak truchlivého přihodilo? Vždyť jsem o žádné nehodě neslyšel!“

„Věřím ti; neboť pozdě večer přišel posel a přinesl otci zprávu, že se nesmírné množství nepřátel proti naši zemi žene! Kde máme nyní tolik vojska sebrat, abychom takové síle odolali? Z okolních sousedů sotva nám který pomůže; neboť je pojala zlost a nenávist, že jsem žádného z nich za manžela nezvolila.“

„Jen důvěřujte v Boha, on vám jistě vysvoboditele sešle,“ těšil shrbený Vojta a šoural se pomalu s květinami zpátky.

Druhý den na to sehnalo se do zámku množství zbrojného lidu, a ti pak táhli do pole, majíce v čele svého krále a jeho hrdinskou dceru. Nechtěla Milada jináče, než že potáhne se starým otcem. Když nemohla udatenstvím, chtěla mu aspoň péči syna aneb zetě vynahraditi.

Při odjezdu Milada loučila se s Vojtěchem a prosila ho, aby na všecko pilný pozor dával a zvláště o její zamilovanou zahradu pečoval. Ten jí to přislíbil, ale v duchu myslil jinak. Již druhý den ztratil se Vojtěch ze zámku, a nechal kromě zahrady všecko státi a ležeti. Jen zahrada byla zamknuta, a nikdo se do ní dostati nemohl.

Zatím, když král přitáhl blíže nepřítele, rozložili v poli stany a chystali se k boji — k jisté smrti; neboť viděli před sebou daleko široko rozprostřené zástupy nepřátel, jichž desetkráte tolik býti mohlo. Již stojí vojska proti sobě a čekají znamení k bitvě. Milada hledí, strachem se třesouc, ze svého stanu: tu jede na bílém koni zlatovlasý mladík, šat se na něm třpytí, a na modré, diamanty obsazené čapce houpá se bílé péro; v jedné ruce drží zlatou uzdu svého bělouška, ve druhé malý ocelový meč.

Když ho Milada spatřila, začalo jí srdce pod stříbrným premováním radostí klepat a tváře se jí rděly jako jarní růže; již necítila žádnou úzkost, žádný strach. Mladík se postaví v čelo pluků otcových, vytáhne meč a křikne: „Všem nepřátelům hlavy dolů!“ A černá hejna nepřátel klesají bez hlav s koňů. Ale v malém okamžení stojí jich tam zase jako kobylek.

Po druhé vytáhne mladík meč, a hlavy klesají; a tak i po třetí, až nezůstal ani jeden na živě. Ale sotvaže poslední nepřátelská hlava padla, obrátil jezdec koně a uháněl, odkud přijel. Miladě bylo při tom, jakoby ji postavil z ráje do holé pustiny, a hluboký smutek se jí po sličné tváři rozložil.

Obohaceno kořistí, jižto ve skvostných stanech nepřátelských vydrancovalo, vracelo se vojsko královské. Zatím se již také Vojtěch byl vrátil, a než Milada s otcem přijela, byl zámek jedna zahrada. Nejpěkněji byly pokoje princezniny vystrojeny.

„Ale, Vojtěchu!“ řekla Milada, když do zámku vkročila a to nesmírné množství květin spatřila. „Kde pak jsi nabral těch krásných květin? — Toť jsi všecky zahrady oloupil!“

„Milostivá princezno, komu by přicházelo za těžko, vám radost udělati! Lidé by mne byli květinami zanesli, takže jsem nemusel z naší zahrady ani jediného kvítku utrhnouti.“

Ale nebylo to pravda; neboť si byl Vojtěch sám přinesl nejkrásnějších květin ze skalní zahrady, aby milence potěšení způsobil. Tato však, co přijela, byla smutna; žádný nespatřil úsměvu na její jindy tak jasné tváři, a často pozoroval Vojtěch, že před ním uplakané oči skrývá; — to ho bolelo: umínil si tedy, že půjde k matce a že ji poprosí, aby mu již dovolila princezně se zjeviti.

Milada zpozorovavši, že otec víc a více slábne a že by mu poslední hodinku ulehčila, kdyby se vdala, nechtěla déle jeho prosbám odpírati i přislíbila tedy,

že si jednoho z těch statných knížat, jichž se mnoho o její ruku ucházelo, vyvolí.

Potěšen nad tím, sezval král mnoho hostů, mezi nimiž bylo dosti příslušných ženichů.

Kuchaři a kuchařky nevěděli celých osm dní napřed, kde jim hlava stojí; krejčí a švadleny ztratili všecek rozum samým přemýšlením, na jaké mody by to množství svatebních šatů princezně ušiti měli. Po veškerém městě bylo chystání a shánění, že se říkaje všecko na ruby obrátilo. — Jen Milada chodila jako bludná ovce, a potají vzdychala a plakala. Kočáry se sjížděly, tabule byly přichystány, muzika hrála; jen nevěsta seděla posud neoblečena ve svém pokoji a smutně do zahrady se dívala.

Vojtěch právě chodil po zahradě a vybíral kvítí na kytku, kterou si princezna k tabuli objednala. Potom jde, sedne pod strom, položí květiny do klína a sundavá s hlavy kůži. Miladou to trhne, když vidí, že starému Vojtěchu pod beránčí koží zlaté vlasy kolem tváře splývají. Vojtěch vytrhne si tři zlaté vlasy, kytku jimi sváže a hned zase hlavu přikryje. Ale Milada věděla již dost! S tváří usměvavou, s okem jasným zavolala komornou a dala se co nejskvostněji přistrojiti. Když vešla do síně, kde všickni na ni čekali, ustrnuli nad její krásou; a mladí knížata byli by již rádi věděli, komu z nich se krásná kytka dostane.

„Nuže tedy, dcero milá,“ řekl otec, když měli k tabuli sedati, „vezmi kytku a podej ji tomu, koho jsi za svého manžela zvolila!“

Tu vzala Milada osudnou kytici a pravila: „Toho, co kytku vázal, miluji, a jen toho za manžela pojmu.“

„Dcero milá, jen se zpamatuj, co pravíš! — Vždyť ti ji vázal Vojtěch, tvůj ošklivý zahradník!“

„Já vím, milý otče! A právě onen ošklivý zahradník bude mým manželem,“ odpověděla Milada a poslala sloužícího, aby zahradníka nahoru přivedl.

Ale sloužící to Vojtěchovi vybleptal, z jaké příčiny ho princezna volá, a proto poslal Vojtěch sloužícího napřed se vzkázáním, že v tu chvíli přijde; netrvá to vskutku ani deset minut, a Vojtěch vkročí do dveří v celé své kráse! — Blažená nevěsta mu běží vstříc a co svého manžela jej všem představí. „Již se nehněváš, otče, že jsem ošklivého Vojtěcha zvolila?“ ptala se ustrnulého otce. Ale ten s radostnou tváří oběma ruce podal a se spokojeným srdcem je požehnal. Potom zasedli ke stolu, a venku začala střelba, až se okna třásla. Ale o tom mladí zasnoubenci nevěděli a neslyšeli; neboť si měli mnoho a mnoho povídati.

Tu teprva se Vojtěch dověděl, proč ho tak najednou Milada za manžela zvolila. Ale ač na něm tato dosti chytře vyzvídala, proč se jí tak dlouho stranil, on jí to přece nepověděl. Druhý den na to byla svatba a korunování Vojtěcha a Milady.

Když bylo všecko v největším veselí, ztratil se od nikoho nepozorován mladý král, sedl na koně a v nejrychlejším letu pospíchal ku skále, kde ho matka očekávala.

„Ach, jak ti děkuju, matičko moje!“ řekl, když do skály vstoupil, a pohladil bělostné její hrdlo. „Jak

dobřc jscm udělal, že jsem tě ve všem poslechl. Ty jsi mě učinila nejšťastnějším člověkem na světě.“

„Milý synu, za to, že jsem ti ukázala, kde divotvorný meč nalezneš, kterým jsi štěstí své vydobyl, a za to za všecko, co jsem ti dobrého učinila, vezmi nyní onen meč a setni mi hlavu; až budu vysvobozena, smíš všecko své manželce pověděti.“

„Matko! matko! Jak to můžeš na mně žádati?“

„Jestli mi to neuděláš, budeme oba dva nešťastni.“

Co měl nebohý Vojtěch říci! — Vzal meč a jednou ranou uťal běloušKovi hlavu. V tom vylítla z tohoto bílá holubička, zatřepala křídloma a ze skály ulítla. Zarmoucen šel Vojtěch za ní, ve dveřích se však ještě vrátil a natrhal pro svou Miladu plné kapsy chutného ovoce. Když vyšel ven, skála se za ním na vždy zavřela.

Celý upachtěný přijde již na večer domů, kde všickni nad jeho ztrátou v největším zmatku byli. Milada seděla ve svém pokoji a nemohla si to nijak vysvětliti, jak Vojtěch v svatební den odjeti mohl.

Tu se otevrou zpolehounka dvéře a s prosebným okem vkročí do nich manžel.

„Ach, Vojtěchu, tys mne polekal! Kde jsi byl celého půldne?“

„Odpusť, Milado má! Já se loučil s matkou.“ Na to vypravoval teprve manželce všecky své příběhy.

Když dokončil, sáhl do kapsy, aby jí dokázal, že i v smutném okamžení na ni zpomněl. Ale na místě měkkého, šťávnatého jablka vytáhne tvrdé, celé zlaté jablko; vytáhne hrušku též takovou, všecko bylo

z ryzího zlata, jen hrozen měl místo vinných diamantová zrna.

Vojtěch se trochu podivil, ale zpamatovav se, dělal, jakoby o tom věděl, a kladl to skvostné drahé ovoce Miladě do klína, kterou laskavé to upamatování velice těšilo.

Hody a slavnosti trvaly ještě mnoho dní, ale potom poslal mladý král pro svého otce. — Vávra oplakával posud ztraceného syna a když o něm tak radostnou zprávu dostal, div se nezbláznil. Rozdal všecko a táhl k synovi, kde skvostný výměnek přichystaný měl.

OBSAH.

Strana

O zlatém kolovrátku 6
O sedmi krkavcích 25
O třech zlatých pérech 42
O vodní paní 60
O mluvícím ptáku, živé vodě a třech zlatých jabloních . 85
O zlatém vrchu 103
O dobrých kmotřinkách 123
O zlé matce 139
O ptačí hlavě a srdci 157
Anděl strážce 174
O čertově švagrovi 191
O divotvorném meči 202